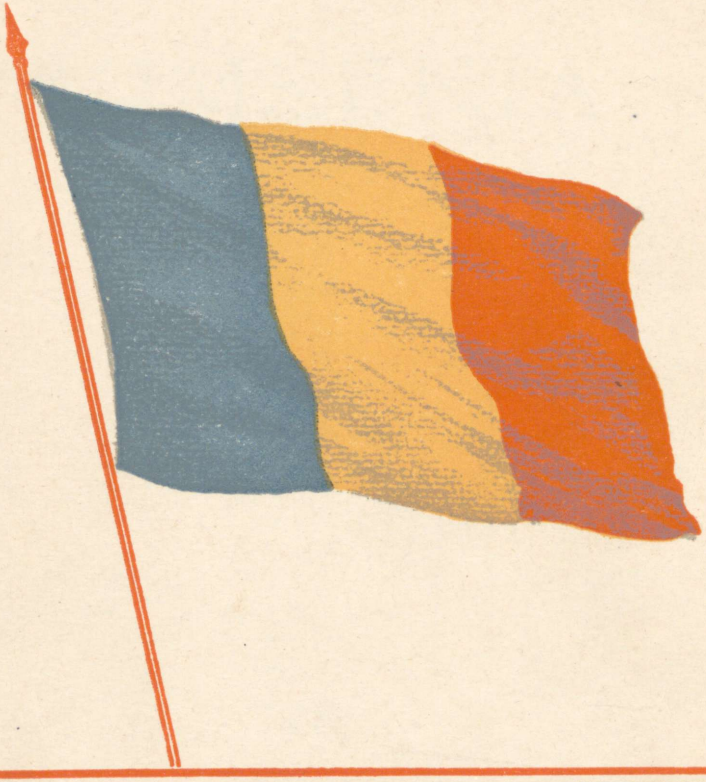
A- 19234 I

S. F. Samoilov

RUMEENIA

ARH

2/18167

A- 19234 I

S. I. SAMOILOV

Sundeksemplar

RUMEENIA

453

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1951

Originaali tiitel:

С. И. Самойлов — Румыния
Географгиз
1950

Tõlkinud V. Tamm

2
Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu
18167

ARHIIVKOGU

SISSEJUHATUS

Rumeenia Rahvavabariik tekkis Nõukogude Armee ajaloolise võidu tulemusena fašistliku Saksamaa üle. Hitlerlike vägede purustamise ja nende väljakihutamisega Rumeeniast olid loodud vajalikud eeltingimused maa demokratiseerimiseks. Rumeenia rahvas sai võimaluse ehitada oma elu omaenese tahte kohaselt ja, juhituna lahingutes karastatud kommunistliku partei poolt, teostas lühikese aja jooksul sellised sügavad demokraatlikud ümberkujundused, mis oma tähtsuselt on võrdsed revolutsioonilise pöördega. Need ümberkujundused lahendasid lühikese aja kestel kodanlik-demokraatliku revolutsiooni ülesanded Rumeenias ja lõid vajalikud tingimused kiireks üleminekuks sotsialismi ülesehitamisele. Rumeenia sõjajärgne areng kinnitas hiilgavalt seltsimees Stalini sõnu, kui ta 1928. aastal ütles: «Vaevalt on alust kahelda selles, et Poola ja Rumeenia kuuluvad maade hulka, kes teel proletariaadi diktatuurile peavad kas kiiremini või aeglasemalt läbi käima mõned vaheastmed.» [1]

Lenin ja Stalin õpetavad, et kapitalismilt sotsialismile üleminek annab suure hulga mitmesuguseid poliitilisi vorme, kuid nende olemus on ikka üks ja sama — proletariaadi diktatuur. Proletariaadi diktatuuri funktsiooni Rumeenia Rahvavabariigis, samuti nagu teistes rahvademokraatiamaades, täidab rahvademokraatiarežiim, mis on sündinud töörahvahulkade ägedas võitluses ekspluateerivate klasside vastu, keda innustavad ja toetavad ameerika-inglise imperialistid.

Rahvademokraatiarežiim täidab edukalt proletariaadi diktatuuri funktsioone kukutatud ja ekspropriieritud klasside vastupanu mahasurumisel, riigi kaitsmisel imperialistlike riikide kallalekippumiste vastu ja sotsialistliku ühiskonna ülesehitamiseks vajalike majanduslike,

[1] J. V. Stalin, Teosed, 11. köide, lk. 152.

poliitiliste ja kultuuriliste tingimuste loomisel. Rahvademokraatiarežiim teostab proletariaadi diktatuuri tähtsaimat ülesannet — töölisklassi ja töötava talurahva liidu kindlustamist, töölisklassi juhtiva osa juures selles liidus, eesmärgiga mobiliseerida nende jõupingutused sotsialismi ülesehitamiseks.

Kõik edusammud sotsialistliku ühiskonna aluste ülesehitamisel on Rumeenia Rahvavabariigi töötav rahvas saavutanud Rumeenia Töölispartei juhtimisel, kes on saanud rumeenia rahva ainsaks ja üldtunnustatud juhiks. Rumeenia Töölispartei moodustamine oli Rumeenia Kommunistliku Partei suureks võiduks tema võitluses lõhestumise likvideerimiseks töölisliikumises, mille kutsus esile sotsiaaldemokraatliku partei reetlik poliitika.

Rumeenia Töölispartei seisab võimsa rahvademokraatiarinde eesotsas, mis hõlmab miljoneid töötajaid ühendavaid demokraatlikke massiorganisatsioone. Sellisteks organisatsioonideks on peale Rumeenia Töölispartei: ametiühingud, talurahva massiorganisatsioon «Põllumeeste rinne», ungari rahvaliit «Mados», mis esindab Transilvaania-Ungari töötavat rahvast, Demokraatlike Naiste Liit, Töötava Noorsoo Liit jt. Rumeenia Töölispartei juhindub oma tegevuses Marxi-Engelsi-Lenini-Stalini surematust õpetusest ja ÜK(b)P rikkalikest ajaloolistest kogemustest. Selles seisabki tema ületamatu jõud, mis kindlustab talle edu võitluses uue Rumeenia ülesehitamise eest.

Mida suuremad on Rumeenia Rahvavabariigi töörahva edusammud võitluses klassideta ühiskonna ülesehitamise eest, seda enam märatseb rahvusvaheline reaktsioon, mille eesotsas seisavad ameerika imperialistid. Terve rida kohtuprotsesse, mis on Rumeenias aset leidnud mitmesuguste salakuulajate ja diversantide gruppide üle, on täielikult paljastanud ameerika ja inglise imperialiste, sealhulgas ka Rumeenias asuvaid Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa ametlikke esindajaid, kui rahvavastaste vandenõude, salaluure, majandusliku sabotaaži ja terroristlike aktide organiseerijaid. Kõige sellega tegelesid Rumeenia Rahvavabariigis ka Vatikani diplomaatilise esinduse töötajad eesotsas selle juhi — monsignore Ohar Gerald Patris'iga.

Ameerika salaluurega tihedas seoses ja selle ülesandel tegutseb titolik gestapo. Jugoslaavia diplomaatilised esindajad on korduvalt paljastatud ja häbiposti naelutatud kui salakuulamise ja diversioonide organiseerijad rahvademo-

kraatiamaades. Bukarestis 1950. aasta augustikuu algul toimunud kohtuprotsess Tito salakuulajate ja diversantide üle, samuti ka teiste protsesside materjalid näitasid, et Tito agentuuri tegevuse eesmärgiks Rumeenias, nii nagu teisteski rahvademokraatiamaades, on kapitalistliku korra taastamine nendes maades, nende maade ärakiskumine Nõukogude Liidu poolt juhitavast rahu ja demokraatia rindest ning nende maade alistamine ameerika-inglise imperialistide ülemvõimule. See kohtuprotsess näitas samuti, et sõjasüütajate titolik klikk püüab Rumeenialt ära kiskuda Banaadi provintsi ja seda liita Jugoslaaviaga.

Rumeenia rahvas on aga näidanud, et ta on täis otsustavust likvideerida ameerika-inglise ja Tito salaluure roimarlik tegevus ning kaitsta oma vabadust ja iseseisvust.

Tuginedes Nõukogude sotsialistliku riigi omakasupüüdmatule abile, sammub Rumeenia kindlalt ja otsustavalt edasi sotsialismile.

ÜLDISED ANDMED

Rumeenia Rahvavabariik asub Euroopa kaguosas.

Tema pindala on 237 502 ruutkilomeetrit.

Rumeenia asub ligikaudu poolel teel ekvaatori ja põhjapooluse vahel. Tema kõige põhjapoolsem punkt asub Moldovas 48°15' põhjalaiusel. Kõige lõunapoolsem punkt asub Doonau ääres Zimnicia linna ja Bulgaaria linna Svištovi vahel 43°20' põhjalaiusel. Maa kõige läänepoolsem punkt asub 20°16' idapikkusel, ja kõige idapoolsem — Musta mere ääres Sulina linna vastas 20°47' idapikkusel.

Rumeenia on võrdsel kaugusel (2500 km) Euroopa piiridest — Uraali mägedest idas ja Atlandi ookeanist läänes.

Rumeenia Rahvavabariigil on ühised piirid põhjas ja kirdes NSV Liiduga, loodes Ungari Rahvavabariigiga, lõunas Bulgaaria Rahvavabariigiga ja edelas Jugoslaaviaga. Kagus uhub tema piire 230 km pikkuselt Must meri. Rumeenia maismaa- ja merepiiride kogupikkus on ümmarguselt 3500 kilomeetrit.

Kõige pikema ulatusega on piir vastu Nõukogude Liitu. Alates Doonau harust Kiliast, läheb ta mööda Doonaud ja pöördub selle järel mööda looklevat, madalat ja kitsast Pruti jõge põhja poole. Seejärel pöördub ta edelasse, eraldades Põhja-Bukoviina tema lõunapoolsest, Rumeenia osast.

Rumeenia geograafiline asend

Kulgedes edasi mööda madalaid metsaseid mägesid, tõuseb ta aegamööda, suundudes mööda Karpaatide mägede peaahelikku, läbib Cernagora kõrge mäemassiivi, läheb Maramuresi mägesid mööda ja jõuab Tisza jõe ülemjooksule. Tiszat mööda kulgeb Nõukogude Liidu ja Rumeenia piir 60 km ulatuses, mille järel pöördub põhja pool Rumeenia linna Bicsadit lõunasse, läheb siis edasi rööbiti Tisza jõega kuni Turi jõeni, kus puutuvad kokku NSV Liidu, Rumeenia ja Ungari piirid.

Rumeenia-Ungari piir algab põhja pool Rumeenia linna Satu-Maret. Suundudes edelasse ja lääne, kulgeb piir peamiselt mööda lahtist, tasast Kesk-Doonau madalikku.

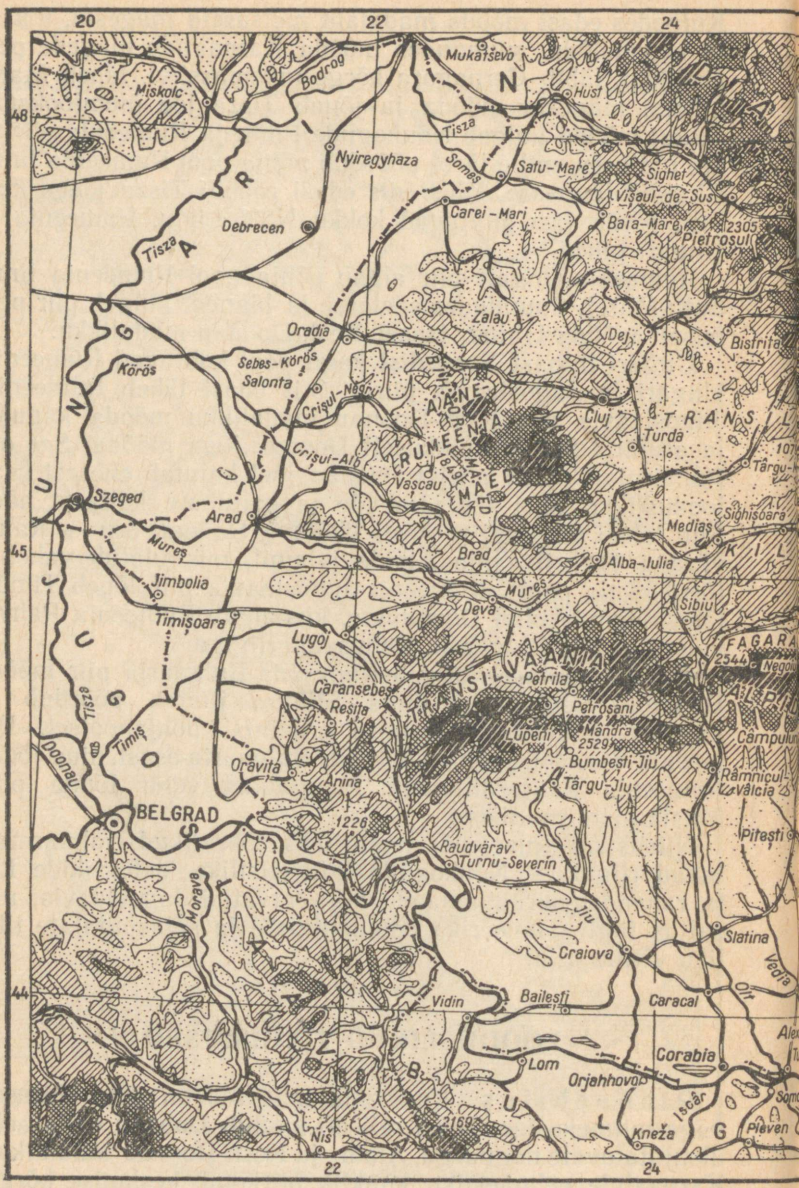
Ungari linnast Szegedist kagu pool kohtuvad Rumeenia, Ungari ja Jugoslaavia piirid. Siit edasi läheb Rumeenia-Jugoslaavia piir Kesk-Doonau madalikku mööda kagusse ja seejärel 250 km pikkuselt Doonau jõge mööda. See osa Rumeenia-Ungari piirist Doonau jõel kujutab enesest head looduslikku piiri jõe järskude ja kaljuliste kallaste näol. Siin läheb piir läbi raskesti läbitava Doonau oru — Raudvärava Transilvaania Alpide jalamil, mis ulatub vahetult jõeni põhja poolt. Rumeenia-Jugoslaavia piir lõpeb Timoki jõe suubumiskohal Doonausse, kus algab Rumeenia Rahvavabariigi piir Bulgaaria Rahvavabariigiga.

471 km ulatusel kulgeb Rumeenia-Bulgaaria piir mööda Doonaud. Bulgaaria linna Silistra juures pöördub ta kagusse, eraldades Dobrudža provintsi põhjapoolset, Rumeenia osa, selle lõunapoolsest, Bulgaaria osast, ning jõuab Rumeenia kuurordilinnast Mangaliast veidi lõuna pool Musta mere rannikule.

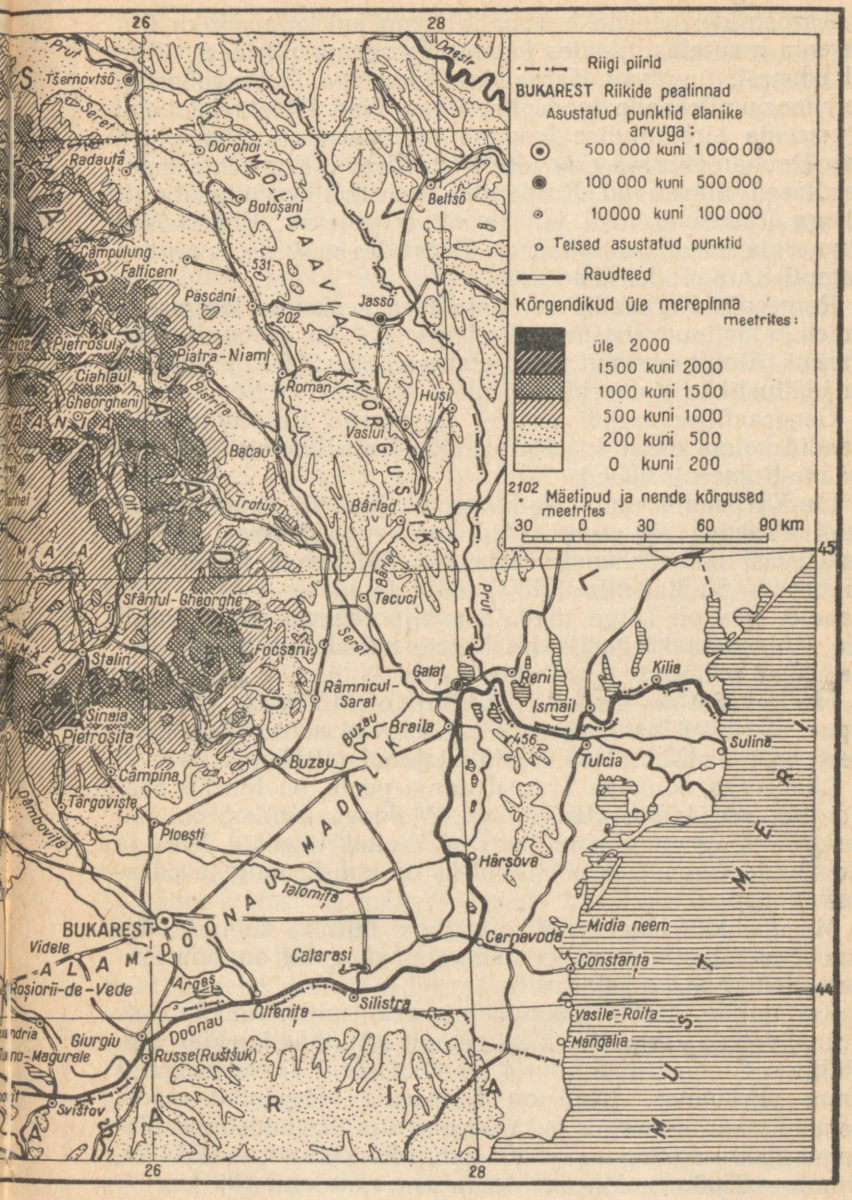
Niisiis on Rumeenia naabriteks sõbralikud, rahuarmastavad riigid — Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit ja rahvademokraatiamaad, välja arvatud Jugoslaavia, mis sattus inglise-ameerika salakuulajate ja sõjasüütajate titoliku võimu alla.

LOODUSLIKUD TINGIMUSED

P i n n a e h i t u s. Rumeenia maapind on oma ehituselt väga mitmekesine. Tema reljeefi kuulub Doonau delta selle üleujutatavate nõgudega, Alam- ja Kesk-Doonau madalikud, Karpaatide eelmäestiku künklik piirkond, keskmise kõrgusega ja kõrged Karpaadi mäed.

20
22
24
48
45
44
Miskolc
Bodrog
Mukačevo
Hust
Tisza
Nyiregyhaza
Someș
Satu-Mare
Sighet
Vișeul-de-Sus
Carei-Mari
Baia-Mare
2305
Petrosul
Debrecen
Tisza
Zalau
Oradia
Bistrița
Körös
Sebes-Körös
Salonta
Crișul-Negru
Cluj
Turda
Crișul-Alb
Vașcau
Szeged
Arad
Mureș
Brad
Alba-Iulia
Sighișoara
Jimbolia
Deva
Sibiu
Timișoara
Lugoj
Caransebeș
Petrila
Petroșani
Reșița
Lupeni
Mandra
2529
Târgu-Jiu
Drobeta
Turnu-Severin
Craiova
Slatina
Vidin
Bailești
Caracal
Lom
Corabia
Orjahhovo
Iskăr
Kneža
Pleven
Niš
1169
1226
BELGRAD
Dunăre
Timiș
Oravița
Anina
Ramnicul-Vâlcia
Pitești
Olt
Jiu
Morava
UNGARIA
TRANSILVANIA
MUNȚII APUSENI
CARPAȚII MERIDIONALI
BULGARIA
FAGARAȘ
2544

Rumeenia

ülevaatekaart

Karpaatide mäeahelik hõlmab enam kui kolmandiku Rumeenia maa-alast. Alates kaugel Rumeenia piiridest, Viini lähedusest, tungivad Karpaadid Rumeenia Rahvavabariigi territooriumile selle loodepiirkonnas. Nad läbistavad kogu Rumeenia sirbikujulise loogana ja lõpevad ta läänepiiril, kus Doonau murrab end läbi Raudvärava. Rumeenia maateadlased nimetavad Karpaatide mäeahelikku õigustatult «kogu Rumeenia maa teljeks või selgrooks». Kõik teised Rumeenia mäemassiivid, peale Dobrudža mägede, kuuluvad samuti Karpaatide süsteemi.

Rumeenia Karpaadid on tüüpilised keskmise kõrgusega mäed. Mäetipud tõusevad keskmiselt 1200—1800 m kõrguseni. Ainult üksikud neist ulatuvad üle 2000 m. Igilund ja jääliustikke Rumeenias ei ole.

Geograafilise asendi poolest jagunevad Rumeenia Karpaadid kolme ossa: Ida-Karpaadid, Transilvaania Alpid ja Lääne-Rumeenia mäed.

Ida-Karpaadid suunduvad riigi põhjapiirilt kagu suunas kuni Prahova jõe oruni. Nad koosnevad kolmest rööbiti asetsevast mäeahelikust: keskel — Moldaavia Karpaadid, läänes — Vulkaanilised Karpaadid ja idas — Alam-Karpaadid, mis on kõige madalamad ja lähevad järk-järgult üle Moldaavia kõrgustikuks. Nende mäeahelike vahel asuvad laiad pikiorud.

Ida-Karpaatide keskmine kõrgus on 1600 m. Üksikud tipud ulatuvad 2000 meetrini ja ületavad selle. Kõrgeimad neist on Pietrosul (2305 m) ja Ciahlaul (1911 m).

Lääneosas, suunaga Transilvaania poole, on Ida-Karpaatide nõlvad järsud, idaosas aga, Moldova suunas, on nad lauged. Mägede nõlvad on siin kaetud tihedate leht- ja okaspuumetsaga, kus põhiliikideks on kuusk, nulg ja pukspuu.

Mäeahelikku tükeldavad mitu jõge. Mitmes suunas läbivad teda jalg- ja kandeloomaderajad ning tal on rida kergestiületatavaid mäekurusid.

Karpaatide looga lõunapoolne osa, mida nimetatakse Transilvaania Alpideks, kulgeb idast läände 300 km ulatuses Prahova orust kuni Doonau jõeni Turnu-Severini linna piirkonnas. Need on Rumeenia kõrgeimad mäed, nende keskmine kõrgus on 1700 m, kuna üksikud tipud ületavad 2500 m (Negoiu — 2544 m, Moldovanul — 2544 m, Omul — 2508 m). Mäeaheliku laius on 50 kuni 100 km.

Mäelõhe jaotab Transilvaania Alpid kahte ossa: ida-

osa — Muntenia mäed ja lääneosa — Oltenia mäed. Suurte ja väikeste jõgede arvukad põikorud lõhestavad neid. Mägede nõlvadel on arenenud karjakasvatus, töödeldakse metsa, peamiselt pukspuud, siin on pruunsõe-lademeid ja mineraalvee-allikaid.

Karpaatide mäemassiivi kolmas mägede rühm — Lääne-Rumeenia mäed (Rumeenias nimetatakse neid Lääne-Karpaatideks — «Carpati Apuseni») — asuvad Transilvaania lääneosas ja nagu jätkavad Karpaatide mäeaheliku looka kirde poole, andes talle ümariku hobuseraua kuju. See mägede rühm koosneb üksikutest massiividest, mida eraldab hulk sügavaid lõhesid. Kõige kõrgemateks selles rühmas on Bihori mäed, mis oma keskosas ulatuvad 1200—1500 meetrini. Nende mägede kõrgeim tipp on Bihor-Curcubeta (1849 m).

Lääne-Rumeenia mägede ja Doonau vahel asuvad Banaadi mäed (kõrgeim tipp — 1449 m). Mäeharjad on kaetud aasadega ja neid kasutatakse karjamaana. Banaadi mäed on rikkad maavaradest, siin on antratsiiti, koksistuvat sütt ja rauamaaki. Muresi, Streiu ja Timisi jõgede orgude vahel asuvad Poiana Rusca mäed. Neis mägedes leidub rauamaagi-lademeid.

Järk-järgult alanedes moodustavad Karpaatide ida- ja läänenõlvad künklikke maa-alasid. Ida-Karpaatide ja Transilvaania Alpide ida- ning lõunaosas, Moldova ja Dâmbovita jõgede orgude vahel, asuvad künklikud Alam-Karpaadid, mille keskmine kõrgus ulatub 700—800 meetrini.

Riigi kirdeosas asub Moldaavia kõrgustik, mis alaneb nii põhja kui ka lõuna poole. Rumeenia keskosas, ümbritsetud kolmelt poolt Ida-Karpaatidest, Transilvaania Alpidest ja Lääne-Rumeenia mägedest, asub laialdane Transilvaania kiltmaa, mille keskmiseks kõrguseks on 500 m.

Väljaspool küngaste piire laiuvad Rumeenia tasandikud. Suurim neist on Alam-Doonau madalik, mis võtab enese alla kogu maa-ala küngaste, Doonau luha ja Sereti ning Pruti jõesuudme vahel. Läänes, piki Rumeenia piiri Ungari ja Jugoslaaviaga, asub Tisza jõe madalik, mis on Kesk-Doonau (Pannoonia) madaliku üks osa.

Rumeenia kaguosas, Doonau jõe ja Musta mere vahel, asub Dobrudža, mis kujutab enesest omaette kõrgtasandikku. Kõrgeim on ta põhjaosa. Kõige madalam on Dobrudža keskosa, mis kõrgeneb lõuna poole.

Selle piirkonna keskosas Constanta linnast Cernavoda linna suunas asub Cara-su jõe soine ja malaariat tekitav org. Selle oru servadeks on kaljukünkad, mis on kaetud õhukese mullakihiga. Siin asub Rumeenia kõige põuasem piirkond. Orus asub hulk järvi, mis on kõrkjaisse kasvanud. Vesi neis järvedes on sogane-rohekas ja ta mädalehk levib kilomeetrite kaugusele.

1949. a. maikuus võttis Rumeenia Rahvavabariigi valitsus vastu määruse Doonau-Musta mere kanali ehitamise kohta Cernavoda linnast Constanta piirkonnani. Vastavalt sellele määrusele algasid siin laialdased ehitustööd. Kanali pikkuseks on 70 kilomeetrit. See läheb läbi järvede ja soode kuni uue — Midia sadamani, lühendades 220 km võrra teed laevadele Doonaust Musta merre. See asjaolu vähendab tunduvalt transpordikulusid ja avab Rumeeniale soodsad väljavaated merekaubanduse arendamiseks teiste riikidega. Kanali ehitamisel on määratu tähtsus Dobrudža majanduslikule ja kultuurilisele arengule. Siin tekivad uued linnad, sadamad, tehased ja elektrijaamad.

Ühteaegu kanali ehitamisega teostatakse suuri töid soode kuivendamiseks ja põldude niisutamiseks. Kanali ehitusplaan näeb ette maaparandustöid 100 000 ha suurusel päikesest kõrvetatud ja põuatuulest laastatud maa-alal. Laialdased veehoidlad koguvad vett, mis kasutatakse põua käes kannatavate põldude niisutamiseks. 15 000-hektaarilisel maa-alal istutatakse põllukaitse-metsavööndeid.

Kanali ehitamine algas täie hooga nagu tõeliselt üldrahvalik üritus, millest võtab osa kogu maa. Kõikjalt saadetakse siia igasuguseid seadmeid ja ehitusmaterjale. Kümned tuhanded inimesed töötavad ennastsalgavalt ehitusel, kasutades nõukogude ehitajate parimaid kogemusi. Nõukogude Liidust ja rahvademokraatiamaadest saadetakse ehituse jaoks ekskavaatoreid, laadimismasinaid, kivipurustajaid, traktoreid, vedureid, vaguneid, raudteerööpaid.

J õ e d j a j ä r v e d. Välja arvatud väike ranna-äärne riba Dobrudžas, asub kogu Rumeenia Doonau basseinis.

Doonau on Euroopa suurimaid jõgesid, olles oma pikkuselt Volga järel teisel kohal. Alguse saab ta Saksamaal, Schwarzwaldi mägedes, 45 km kaugusel Reini jõest ja kuni suubumiseni Musta merre läbib ta kaheksa riiki — Saksamaa, Austria, Tšehhoslovakkia, Ungari, Jugoslaavia, Bulgaaria, Rumeenia ja NSV Liidu. Tema üldpikkus lättest kuni Musta mereni on 2855 kilomeetrit ja tema basseini

pindala 817 000 ruutkilomeetrit. Rumeenia territooriumil ja piki tema piiri kulgeb Doonau 1075 km pikkuselt.

Karpaatide ja Ida-Serbia mägede vahel uuristas Doonau kaks kitsast lõhet — Cazane ja Raudvärava. Banaadi mägede jalamil, Cazane piirkonnas, aheneb jõe laius 150 meetrini, sügavus aga ulatub 75 meetrini. Lõhe «Raudvärav» asub Transilvaania Alpide jalamil. Tema pikkus on 3—4 km. Siin on jõgi rikas kaljuste kärestike ja veealuste kivide poolest ning voolab suure kiirusega.

Väljudes mägedest Turnu-Severini linna juures, laieneb Doonau järjest, saavutades enam kui kilomeetrilise laiuse. Giurgiu linna juures aheneb ta 750 meetrini ja laieneb uuesti kilomeetrini Braila linna juures. Seejuures voolab Doonau Calarasi linna juurest alates kahes harus, moodustades Ialomita Balta, mis ulatub Hârsova linnani, kus harud liituvad. Ent varsti jaguneb jõgi uuesti kahte harru kuni Braila linnani, moodustades teise — Braila Balta.

Brailast allapoole pole Doonau sügavus kusagil väiksem kui 7 meetrit. Seda jõe osa nimetatakse Rumeenias mere-Doonauks, sest ta sügavus lubab sõita siin kuni 6000-tonnilise vee-väljasurvega merelaevadel.

Galati piirkonnas suubuvad Doonausse kaks harujõge — Seret ja Prut, mille tagajärjel ta muutub veelgi veerikkamaks.

Tulcia linna juures hargneb Doonau kolme peamisse harru («girlo»), moodustades hiigeldelta. Kõige veerikkam on Kilia haru, mille pikkus on 111 km. Ta ei ole aga siiski laevatamiseks soodus, kuna kannab enesega kaasa palju muda. Laevatamiseks kõige soodsam on Sulina haru, olgugi, et ta ei ole nii veerikas. Ta on süvendatud, kaldad kindlustatud ja käärud õgvendatud. Ta on 82,5 km pikk, 100—130 m lai ja 5—15 m sügav. Kolmas, lõunapoolne, on Gheorghe haru, mis on 96 km pikk ja 10 m sügav; merre suubumisel aga on ta sügavus ainult 1,5 m.

Doonau etendab väga tähtsat osa Rumeenia majanduselus kui peamine laevatav jõgi. Navigatsiooniaeg kestab keskmiselt 300 päeva aastas. Kõrgeim veeseis on Doonaus aprillist kuni juunini, suurim mõõn — septembris.

Doonau kui Euroopa tähtsaim transpordisüsteem, mis ühendab Kesk-Euroopa maid Balkani maade ja Musta merega, tõmbas enesele juba ammu imperialistlike riikide tähelepanu. Pariisi traktaadiga kuulutati Doonau 1856. aastal rahvusvaheliseks jõeks. Liiklemist Alam-Doonaul regu-

leeriti Doonau Euroopa Komisjoni poolt. Tegelikult valitsesid Doonaud jagamatult temast sadade ja tuhandete kilomeetrite kaugusel asuvad imperialistlikud riigid, esmajoones Inglismaa ja Prantsusmaa.

Peale esimese maailmasõja lõppu Pariisi konverentsil 23. juulil 1921. aastal vastuvõetud niinimetatud «Doonau statuut» tugevdas veelgi imperialistlike riikide positsioone Doonaul. Samal ajal loodud Rahvusvaheline Doonau Komisjon koosnes oma enamuses samuti mitte-Doonaumaade esindajaist. Kogu oma peremehetsemise aja kestel ei teostanud komisjon töid jõesängi puhastamiseks, ei ehitanud sadamaid. Jõemajandus oli seetõttu mahajäänud olukorras ja laostus.

Oma sissetungi Doonau basseini ei kasutanud inglise-prantsuse imperialistid mitte majanduslikuks koostööks Doonaumaadega, vaid nende maade poliitiliseks ja majanduslikuks orjastamiseks.

Pärast teist maailmasõda Nõukogude Armee poolt fašistlikust orjusest vabastatud Doonauriigid, asunud rahvademokraatia ja sotsialismi ülesehitamise teele, ei tahtnud, «et Doonaul, nende kodumaal, kehtestaksid oma korra mitte-Doonauriigid» [1].

18. augustil 1948. a. kirjutasid Doonaumaade esindajad alla uuele Doonau konventsioonile, mis tegi lõpu vanale korrale Doonaul ja kindlustas Doonauriikide täieliku suveräänsuse ja laevade liiklemisvabaduse.

Suurem enamus Rumeenia tähtsamaist jõgedest on Doonau vasakpoolsed harud. Erandiks on mõned väikesed jõekesed, mis suubuvad Musta merre. Suurimad jõed, mis suubuvad vahetult Doonausse, on: Prut (860 km), Olt (560 km), Seret (535 km), Ialomita (330 km), Arges (290 km). Nende jõgede laius on 50—250 m. Mõnedel neist on omakorda suured harujõed: Seretisse suubuvad Buzau, Bistrita, Bârlad, Suciava, Moldova, Trotus ja Putna; Argesi jõkke Dâmbovita jt.

Rida jõgesid, nende hulgas Visau, Somes, Mures ja Timis, voolavad riigi lääneosas Transilvaanias ja suubuvad Doonau kõige suuremasse harujõkke — Tiszasse. Kõik nad saavad alguse Lääne-Rumeenia mägedes, kuid jõuavad kohe Kesk-Doonau madalikule. Neist on kõige suurem Muresi jõgi (883 km).

[1] V. M. Molotov, Kõned Pariisi rahukonverentsil, Gospolitizdat, 1946, lk. 150 (v. k.).

Suurem osa Rumeenia jõgesid saavad alguse mägedes. Kevadise lumesulamise ja suurte vihmade ajal paisuvad need jõed ja tekitavad uputusi.

Rumeenia Rahvavabariigi valitsus püstitas rea hüdrotehnilisi ehitisi — eesmärgil kaitsta madalikke üleujutuste eest ning kuivendada soostunud maa-alasid. 1948. aastal teostati suuri maaparandustöid Pruti keskjooksul, mis andis põllumajandusele 12 500 ha kuivendatud, viljakandvat maad, milline varem kannatas alatiste üleujutuste all.

Rumeenia Rahvavabariigi Teaduste Akadeemia Põllumajanduse Teadusliku Uurimise Instituut, kasutades nõukogude teaduse kogemusi, töötab käesoleval ajal välja hiiglaslikku plaani tammide ja paisude ehitamiseks, mille teostamine annab Rumeenia põllumajandusele lisaks ligi 1 700 000 ha maad.

Järvi on Rumeenias vähe; suurimaks järveks on Razelm, mis asub Musta mere ranniku läheduses. Razelmi pindala on 310 km², sügavus 1—2½ m. See kujutab endast mere limaani ja on ühenduses Musta merega kitsaste väinade kaudu. Peale selle on Razelm ühendatud ka teiste samatüübiliste järvedega — Sinoe (180 km²), Golovita (98 km²) ja Zmeicaga.

Pruti jõesuus asub Bratesi järv pindalaga 77 km². Suur hulk väikesi järvi asub laialipillatult Doonau kogu kalda ulatuses. Moldaavia Karpaatide vulkaanilistes mägedes leidub järvi, mis on tekkinud kustunud vulkaanide kraatreis, nagu näiteks Püha Anna järv, mis asub Puciosa mägede kraatris.

K l i i m a. Rumeenia asub mitmete kliimavaldkondade vahepiiril ja kliimale avaldavad mõju mitmesugused õhumassid, mis üksteise järel tungivad tema territooriumile.

Maa-alad, mis asuvad Karpaatidest ida pool, Valahhias aga Olti orust ida pool (Muntenia), on Vene madaliku kontinentaalkliima valdava mõju all. Maa-alad, mis asuvad lääne pool Karpaate, sealhulgas ka Transilvaania, on Lääne-Euroopa tsüklonilise kliima mõjupiirkonnas, mis seguneb Vahemere basseini subtroopilise kliima osalise mõjuga, ning on eriti tunda Banaadi ja Oltenia lõunarajoonides.

Kuid üheski neist piirkondadest ei valitse nimetatud kliimalised tingimused jagamatult. Väga sagedased on ühele piirkonnale omaste õhumasside sissetung teise «mõjusfääri», mille tagajärjel kogu Rumeenia kliima on äärmiselt muutlik.

Rumeenia tervikuna kuulub paraskontinentaalse kliimaga maade hulka. Aasta keskmine temperatuur kõigub 11° vahel lõunas ja 8° vahel põhjas. Tegelikult on aga mägedes muidugi palju külmem. 800—850 m kõrgusel alaneb aasta keskmine temperatuur 4,3°-ni põhjas ja 5,9°-ni lõunas.

Keskmiselt tulevad esimesed külmad põhjas oktoobrikuu lõpul ja lõunas novembrikuu algul, kuid tihtipeale juhtub ka varakülmi (mõnikord 20. septembril). Sügiskülmad, mis on omased suletud orgudele, kus kasvatatakse peamiselt hinnalisi põllumajanduskultuure (viljapuu-, köögivilja- ja viinamarjaaiad), tekitavad suurt kahju põllumajandusele.

Kõige külmema kuu keskmine temperatuur kõigub —2° kuni —4° vahel, kuid tihti on talvel sulailmu isegi mägedes. Alla 0° keskmise temperatuuriga päevi on keskmiselt 50, lõunas madalike piirkondades aga ainult 25—30 päeva aastast (Bukarestis — 30, Constantas — 25), kuid aeg, kus võivad olla öökülmad, kestab 5—6 kuud. Soojade ilmade periood, kus temperatuur ei lange alla 0°, kestab 6—7 kuud madalikel, 5—6 kuud kõrgustike rajoonides, 3—4 kuud mägedes.

Üldiselt on Rumeenias talv üsna pehme. Kestev lumikate püsib mõne nädala ainult põhjas. Mõnikord tuleb lund maha korraga suurel hulgal, eriti külma kirdetuule sissepuhumisel, mis alandab temperatuuri —25° kuni —30°, kuid sellegipärast ei teki kestvat lumikatet. Külma kirdetuult, mis tavaliselt toob endaga kaasa suuri külmi, nimetavad kohalikud elanikud «krivets'iks». Järske temperatuuri langusi koos lumetormidega juhtub eriti tihti Moldovas ja Valahhia kirdeosas. Oltenia ja Banaat on võrdlemisi kaitstud külma õhu sissetungi eest, seal on talv pehmem kui teistes riigi piirkondades.

Rumeenia jõed kattuvad talvel jääga. Kinni külmub ka Doonau. Brailast allpool kestab jääkate Doonaul 4—5 nädalat, Giurgiu piirkonnas aga 3—4 nädalat. Sagedasti ei kattu Doonau üldse jääga. Alamjooksul juhtub seda kord 4—5 aasta kestel, Giurgiu juures — üks kord 2—3 aasta kestel ja Turnu-Severini juures külmus Doonau kinni alates 1900. kuni 1937. aastani ainult ühe korra.

Kevad on Rumeenias soe ja järsk, mõne päeva kestel muutub kogu looduse ilme: kiiresti lõõvad haljendama põllud, õitsevad aiad ja kogu maal alustatakse põllutöödega. Kõige varem saabub kevad riigi edelaosas ja alles kahe nädala pärast põhjas. Põllutööde alguse aja erine-

vus sõltub ka maapinna kõrgusest. Kevad hilineb iga 100 m kõrguse kohta keskmiselt 2 päeva Valahhias ja 3 päeva Moldovas. Kevadele langeb ka maksimum sademeid aastas. Kõikuv kevadine ilmastik asendub sooja ja sademetevähese suvega. Suve lõpuks juulis-augustis jääb tavaliselt püsima kuum, pilvitu ilm, mis soodustab viljasaagi kiiret valmimist ja ei sega viljapeksu, mis siin algab juuli teisel poolel. Juulikuu keskmine temperatuur kõigub 20° vahel põhjaosas ja 23° vahel lõunas, alanedes tunduvalt mägedes. Vaatamata sellele, et juuli on keskmiselt kõige soojem kuu, on kõige kuumemad ilmad harilikult augustis. Juulis ja augustis tõuseb kuumus Bukarestis 40°-ni. Soe ilm püsib kogu sügise, mis on Rumeenias kõige paremaks aastaajaks. Kuiv, soe ilmastik suve lõpul muudab nisu kvaliteedi paremaks ja suurendab viinamarjade suhkrusisaldavust.

Keskmiselt langeb Rumeenias ligi 600 mm sademeid aastas, kuid nende jagunemine riigi mitmesuguste piirkondade vahel on ebaühtlane. Kõige rohkem sademeid on mägedes (800—1100 mm), seejärel Transilvaanias ja Tisza jõe orus (600—800 mm). Muntenia eelmäestiku kõrgendikele tuleb 600—700 mm. Moldovas ja Muntenia idaosas — 400 kuni 500 mm. Alla 400 mm sademeid on ainult Musta mere ranniku ja Doonau delta kitsas kaldaäärses vööndis.

Maksimum sademeid langeb kevade lõpule ja suve algusele, seega just taimestiku kõige aktiivsemale kasvuajale. Kui kevadised sademed hilinevad või kui neid on vähe, siis kannatab selle all tugevasti viljasaak, eriti taliviljad.

Põud on Rumeenia põllumajanduse kõige kurjem vaenlane. Harilikult on põud seoses sellesama krivetsiga, mis toob talvel kaasa pakase. 10—15-päevased perioodid, millal üldse ei lange sademeid, on harilik nähtus ja kordub aastast aastasse.

Kuid sageli on ka aastaid, kus see periood ei kesta mitte 10—15 päeva, vaid palju kauem, mõnikord mitu kuud. Umbkaudselt igal viiendal aastal omandab põud loodusõnnetuse iseloomu.

Eriti rasked olid 1945. ja 1946. aasta põuad, millised andsid ränga hoobi Rumeenia põllumajandusele, mis ei olnud veel toibunud sõjast. Raskused võideti ainult Nõukogude Liidu vennaliku, omakasupüüdmatu abiga, kes

saatis Rumeeniale sadu tuhandeid tonne teravilja, tuhandeid tonne sordiseemet, põllumajanduslikku inventari jne.

Põua vastu võitlemise eesmärgil Rumeenia valitsus, juhindudes Nõukogude Liidu kogemustest, teostas viimastel aastatel rea üritusi, mis on suunatud põua raskete tagajärgede pehmendamiseks ja hiljem nende täielikuks likvideerimiseks.

NSV Liidu eeskujul toimub üha laiemas ulatuses metsavööndite istutamine, suurendatakse niisutatavat pindala. Ainuüksi 1950. aastal kavatsetakse seda suurendada 36 000 ha võrra. Otsustavat tähtsust Rumeenia kliimaatiliste tingimuste parandamises omab looduse ümberkujundamine NSV Liidus, mida teostatakse geniaalse stalinliku plaani kohaselt.

Mullastik. Rumeenia mullapinnas omab rikkalikke võimalusi põllumajanduse arenguks.

Suurem osa Rumeenia madalmaa-piirkondi on kaetud mustmulla ja selle alaliikidega, mis on väga viljakandvad. Eriti laialt on mustmuld levinud Muntenia idaosas ja Moldovas, Banaadi lääneosas ning osalt Transilvaania keskosas. Suuremat osa Rumeenia maa-alast katab metsapruunmuld ja leetmullad, mis on eriti levinud Transilvaanias ja Karpaate ümbritsevail künklikel maa-aladel. Kõrgel mägedes on levinud kiviklibused leetmullad ja mägiaasade mullapinnas.

Jõgede luhtades ja eriti Doonau luhtades ja deltas on levinud luhtaasa ning sooaasade mullastik.

Kapitalistide ja mõisnike poolt pika aja jooksul teostatud röövmajapidamine on toonud kaasa miljonite hektaaride viljaka maa täieliku väljakurnamise. Rumeenia Põllumajandusministeeriumi arvestuste järgi on vaja 8 miljonil hektaaril teostada maaparandustöid.

Põllumajanduse sotsialistlik ümberkujundamine lubab kiirendada uue agrotehnika rakendamist, lubab kiirendada võitlust loomulku viljakuse tõstmise eest. Kapitalistide röövmajapidamise jäljed likvideeritakse järjekindlalt.

Taimestik ja loomastik. Kliimaliste tingimuste ja maapinna kuju mitmekesisusele vastab ka metsikult kasvava taimestiku mitmekesisus. Ta katab peaaegu kogu asustamata maa-ala, välja arvatud kõrgete mägede ladvad ja Musta mere liivarannik. Looduslikus olukorras on taimestik säilinud peamiselt mägialadel ja üleujutatavates madalikes.

Peaaegu poole kogu Rumeenia territooriumist võtavad endi alla külvipinnad, puuviljaaiad ja viinamarjaistandused. Veerand kogu territooriumist on kaetud metsaga. Minevikus, mõisnike ja kodanlaste korra ajal toimus metsarikkuste röövkasutamine. Võeti maha ligi miljon hektaari metsa.

Röövkasutamise tagajärgede likvideerimiseks teostab valitsus laialdasi metsaistutamisi. Ainuüksi 1949. aastal rajati metsapuukoolid 10 317 hektaaril, külvati ja istutati metsa 84 000 ha, organiseeriti 174 000 ha noormetsa eest hoolitsemine ja koguti 11 000 tonni seemneid metsaistutamise otstarbeks.

Maa taimestiku rikastamise ja parandamise alal teostatavad tööd võisid võtta suure ulatuse selle tõttu, et rumeenia eriteadlased ja rumeenia teadusmehed tuginevad nõukogude teaduse saavutustele ja Nõukogude Liidu kogemustele sel alal.

Rumeenia Teaduste Akadeemia president Traian Savulescu oma ettekandes «Dokutšajevi-Kostõtševi-Viljamsi agrotehnilise süsteemi tähtsusest» rõhutas: «Omandades nõukogude teadust, väljusime formaalse teaduse valdkonnast ja saavutasime selliseid tulemusi, milleks minevikus oleks vaja läinud aastakümneid. Nõukogude meetodid, mida me kasutame praegu ja mida me tulevikus kasutame ikka rohkem ja rohkem meie metsakultuuride parandamiseks, võimaldavad katsetamiseks kuluva aja lühendamise ja Dokutšajevi-Kostõtševi-Viljamsi kompleksi igakülgse pideva kasutamise kaudu saavutada soovitavaid ja vajalikke tulemusi põllumajanduse sotsialistlikus ümberkujundamises.»

Rumeenia metsade liigiline koosseis on väga mitmekesine ja seotud oma asetuses vertikaalse tsonaalsusega.

300—1500 m kõrgusel valitsevad lehtpuumetsad, mis koosnevad enamikus tammedest ja pöökpuudest. Selle metsavööndi alumises osas leidub vahtraid, saari, kaski, papleid, lõhmuseid, künnapuid, plataane ja kohati kastaneid.

Lehtmetsavööndist kõrgemal, keskmiselt 1300—1600 m kõrgusel, on mäed kaetud okaspuumetsadega, kus kõige levinumad on kuusk ja nulg. Leidub ka mände.

Mägirajoonides, eriti Transilvaania Alpides, on kõige vähem läbipääsetavais kohtades säilinud suured metsamassiivid. Siin on puid, mille kõrgus on 50—60 m ja läbimõõt kuni 1,5 m.

Mägede ülemised osad on kas täiesti taimestikuta või kaetud subalpiliste aasadega.

Stepid asuvad peaasjalikult Rumeenia ääremail ja keskosas; nad võtavad endi alla Alam-Doonau ja Kesk-Doonau tasandiku ning Dobrudža. Nad on suuremalt osalt üles haritud ja seal kasvatatakse nisu, maisi, rukist, kaera, otra ja teisi põllumajanduskultuure.

Suuremate jõgede, nagu Doonau, Pruti, Sereti ja teiste nõgudes ning luhtades on laialipillatuna arvukad üleujutatavad aasad, mida kasutatakse karja- ja heinamaadena.

Rumeenia loomastik on üsna mitmekesine. Mägirajoonides on säilinud karud, hundid, rebased, metskassid, nugis, ilves. Transilvaania Alpides leidub kaljukitsi. Rumeenia on rikas vesilindude poolest. Doonau harudesse koguneb sügiseste ja kevadiste lindude rännakute puhul parte, luiki, hanesid, pelikane jm. Palju linde elutseb stepi- ja metsapiirkondades.

Rumeenia jõed, eriti Doonau, on kalarikkad. Neis on karpkalu, latikaid, lutse, ahvenaid, hauge, kohasid. Ka Musta mere veed on kalarikkad.

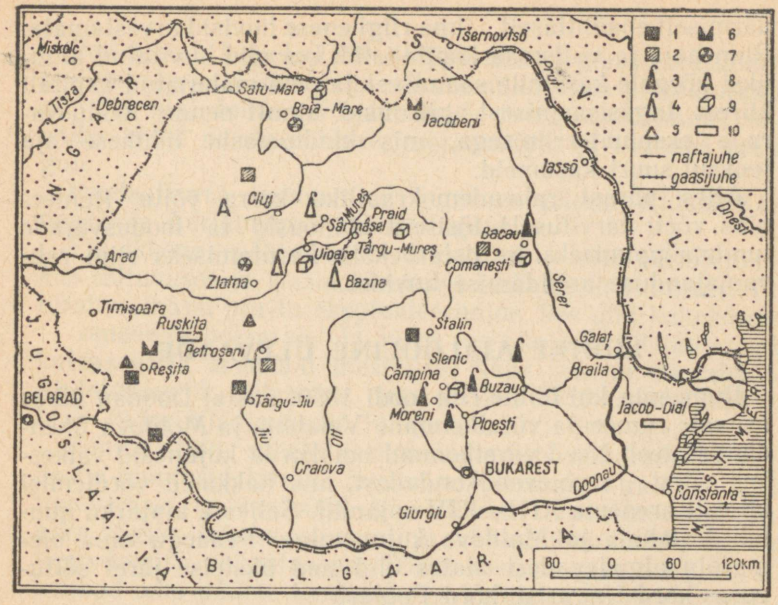
M a a v a r a d. Rumeenia Rahvavabariigi maapõu on rikas mitmesugustest maavaradest, mis on vajalikud rahvamajanduse arendamiseks, nagu nafta, looduslik põlevgaas, süsi, rauamaak, boksiit, sool, vask, kuld, hõbe, tina, tsink ja palju muud.

Maavaradest omab rahvamajandusele kõige suuremat tähtsust nafta. Nafta tagavarade ja tootmise poolest on Rumeenia piiritaguste Euroopa riikide hulgas esimesel kohal. Tema naftarajoonid asetsevad Karpaatide lähedastes piirkondades ja ulatuvad Oltenia põhjaosast Prahova, Buzau ning Bacau oblasti kaudu edasi loode poole. Naftarikkamaks rajooniks peetakse Prahova oblastit. Nafta toimetatakse edasi kas naftatsisternides või pumbatakse naftajuhtmete kaudu: Baicoi (Ploestist loode pool) — Constanta, Baicoi—Giurgiu, Baicoi—Bukarest, Teliajen—Giurgiu.

Loodusliku põlevgaasi tagavarade poolest on Rumeenia samuti piiritaguste Euroopa riikide hulgas esikohal. Hiigelhulgal leidub metaani Transilvaanias.

Rumeenia Rahvavabariik on rikas ka kaevandatavate süte poolest. Nende tagavarasid arvestatakse 2,5 miljardile tonnile.

Rumeenias toodetakse mitmesugust sütt, ligniidist antratsiidini. Kõrgekvaliteedilist sütt on väga vähe. Valdav on

Rumeenia maavarade kaart

1 — kivisüsi; 2 — pruunsüsi; 3 — nafta; 4 — põlevgaasid; 5 — rauamaak; 6 — mangaan; 7 — polümetallid; 8 — boksiidid; 9 — kivisool; 10 — ehitusmaterjalid.

pruunsüsi, mida kasutatakse elektrijaamade, vedurite, aurikute ja elumajade kütmiseks. Metallurgiale vajaliku kokseeruva söe tarviduse katab Rumeenia põhiliselt impordi arvel NSV Liidust ja Poolast.

Suuremad kivisöelademed asuvad Transilvaanias. Kõige suurema söetoodangu annab Jiu jõe ääres asuv söebassein (Petrosani, Lupeni, Petrila rajoonid). Sellele järgnevad Câmpulungi, Anina, Comanesti ja teised rajoonid. Rauamaagi-lademed asuvad peamiselt Banaadis ja Poiana Rusca mägedes.

Nende metallide kõrval toodetakse Rumeenias samuti mangaani, tina, tsinki, vaske, elavhõbedat, antimoni, boksiiti jm. On teada 250 soola leiukohta.

Kuni Rumeenia vabastamiseni Nõukogude Armee poolt ja tema arengu alguseni rahvademokraatliku vabariigina olid ta looduslikud rikkused vähe uuritud ja neid kasutati

äärmiselt ebaühtlaselt, ilma riigi enese huvisid arvestamata. Rumeenia ja välismaa kapitalistid, kes olid huvitatud ainuüksi kõrgete kasumite saamisest ja oma mahutatud kapitali kiirest tagasisaamisest, piirdusid ainult nende loodusvarade ekspluateerimisega, mis kindlustasid lühikese aja jooksul suuri kasumeid.

Alles pärast rahvademokraatliku korra võitu Rumeenias võeti tarvitusele tõsiseid abinõusid ta loodusvarade tundmaõppimiseks ja otstarbekaks kasutamiseks riigi rahvamajanduse arendamise huvides.

LÜHIKE AJALOOLINE ÜLEVAADE

Rumeenia kui ühtne riik loodi 1859. aastal Doonau ääres asuvate rumeenia vürstkondade Valahhia ja Moldova ühendamise teel. Need vürstkonnad omakorda kujunesid väikestest vürst- ja vojevoodkondadest, mis hakkasid võrdlemisi kiiresti arenema XIII—XIV sajandil. Sellesse ajajärku kuulub Valahhia ja Moldova kujunemine. Peaaegu oma olemasolu algpäevadest alates olid nad üksteise järel sõltuvuses kord Ungarist, kord Poolast.

XV sajandi lõpul ja XVI sajandi algul sattusid Valahhia ja Moldova Türgi ülemvalitsuse alla, olles selle all kuni 1877. aastani. Türklaste valitsemine pidurdas pikaks ajaks Valahhia ja Moldova arengut. Isoleerides Valahhiat ja Moldovat ülejäänud Euroopast, tegi Türgi pika aja jooksul takistusi nende territooriumil majanduselu ja rahvusliku kultuuri arengule.

Peamine osa Rumeenia vürstkondade vabastamisel türgi ikkest kuulub vene rahvale. Vene-Türgi sõdades 1736.—1739. a., 1769.—1774. a., 1788.—1792. a., 1828.—1829. a. tekitasid venelased türklastele tõsiseid kaotusi, millised järk-järgult õõnestasid Otomani impeeriumi võimsust. Need kaotused nõrgestasid Valahhia ja Moldova sõltuvust Türgist ja kiirendasid rumeenlaste vabastamist kõige raskemast ja pikaajalisemast välismaisest — Türgi ülemvõimust.

Vene relvade võidud Vene-Türgi sõdades soodustasid majanduselu arenemist nendes vürstkondades. 1774. aasta Kutšuk-Kainardži ja 1829. aasta Adrianoopoli rahulepinguga tühistati peaaegu täielikult Türgi monopol Rumeenia ekspordile ja anti vürstkondadele võimalus kaubanduse arendamiseks välismaailmaga.

Rea aastate kestel (1829—1834), mis järgnesid Adrianoopoli rahule, olid rumeenia vürstkonnad vene protektoraadi all. Sel ajal toimus vürstkondade reorganiseerimine, mis andis tõuke nende riikluse, majanduselu ja kultuuri arengule.

Feodaalkorra lagunemine tugevnes pärast Kutšuk-Kainardži ja Adrianoopoli rahulepinguid.

Elanikkonna põhimass — talupojad — olid pärisorjuslikus sõltuvuses ja elasid äärmiselt rasketes tingimustes. Talurahva massi piiritu ekspluateerimine, kes olid kahekordse — omaenda bojaaride ja türgi orjastajate rõhumise all, kutsus välja arvukaid ülestõuse. Neist suurim oli rahvuslik-talupoeglik liikumine, mis puhkes 1821. aastal Valahhias Tudor Vladimirescu juhtimisel.

Kapitalistlike suhete arengutingimusis sündinud kodanlusele muutusid kitsaks feodaalse killustatuse raamid. Üha tugevamaks kasvas püüd vürstiriikide ühendamiseks ühtseks riigiks laiema siseturu ja väliskaubanduslike suhete tugevdamise võimalusega. Tõsist toetust said need vürstkonnad oma püüete teostamiseks Venemaa poolt rahvusvahelistel diplomaatilistel konverentsidel. Krimmi sõjale järgnenud Pariisi rahukonverentsil 1856. a. astus Venemaa aktiivselt välja vürstkondade ühendamise eest, samal ajal kui Inglismaa, Türgi ja Austria püüdsid seda ühendamist igati takistada.

1859. aastal valisid mõlema vürstkonna kokkutulnud esindajad ühtse valitseja — vürst Alexandru Cuza. See oligi sisuliselt Valahhia ja Moldova ühendamine ühtseks riigiks. 1862. a. moodustasid mõlema vürstkonna esindajad ühtse rahvuskogu, asukohaga Bukarestis, mis ühtlasi kuulutati uue riigi — Rumeenia pealinnaks.

Rumeenia vürstkondade ühinemine ja Rumeenia rahvusriigi loomine võeti vene eesrindliku avalikkuse poolt vastu heasoovlikult. Väljendades seda suhtumist, märkis vene mõtleja-revolutsionäär N. G. Tšernõševski ülevaates rahvusvaheliste sündmuste kohta 1859. aastal ajakirjas «Sovremennik», et «Venemaa suhtus heasoovlikult rumeenia suguharu püüdesse ühineda üheks riigiks».

Rumeenia ei olnud täielikult vabastatud Türgi sõltuvusest ka pärast ühendamist. Ta pidi Türgile iga aasta maksma märkimisväärset tribuuti. Sellest sõltuvusest vabanes ta täielikult alles 1877. a. suvel tänu võidule, mille saavutas Venemaa sõjas Türgiga 1876.—1878. aastal. Sellest sõjast,

mis läks rumeenia rahva ajalukku kui «sõda iseseisvuse eest», võttis Rumeenia osa Venemaa poolel.

Rumeenia iseseisvus märgiti ära San-Stefano rahulepingus ja kinnitati Berliini traktaadiga 1878. a. Sama traktaadi järgi sai ta endale Põhja-Dobrudža.

Vürstkondade ühendamise järel astus riik kapitalismi kiiremasse arengujärku. Ühtse riigi ning koos sellega üldrumeenia turu loomine mõjutas väliskaubanduse suurenemist. Rumeenia vedas esmajärjekorras välja nisu, maisi, kariloomi ja teisi põllumajandussaadusi. Pikkamööda, kuid aastast aastasse, kasvas tööstuslike ettevõtete arv. XIX sajandi kahel viimasel aastakümnel alustati naftarikkuste intensiivsemat ja täielikumat kasutamist. Naftatootmine 1894. a. saavutas selle aja kohta märkimisväärse suuruse — 70 000 tonni. Ehitati raudteid, millede pikkus 1900. aastal oli 3100 km.

Rahvamajanduse areng toimus välismaise kapitali osavõtul, mille vool Rumeeniasse tugevnes 80.—90. aastail seoses monopolistliku kapitali arenguga Euroopas ja Ameerikas. Välismaiste kapitalistide erilist tähelepanu äratasid Rumeenia naftarikkused. Välismaa kapital tungis samuti suhkru-, tekstiili- ja teistesse arenevatesse tööstusaladesse, samuti pankadesse. Kõigist kapitalidest, mis olid mahutatud 1915. a. Rumeenia tööstusse, moodustas rumeenia kapital ainult 19,2%. Ülejäänud kapitalmahutised kuulusid välismaistele monopolidele.

Tervikuna aga toimus Rumeenia tööstuslik areng äärmiselt aeglaselt, kohates oma teel tõsiseid takistusi. Imperialistlikud riigid püüdsid Rumeeniat säilitada kui oma majandussüsteemide agraar- ja toorainete ripatsit ning pidurdasid kunstlikult Rumeenia tööstuslikku arengut. Tekkiv rumeenia kodanlus oli majanduslikult väga nõrk, tal ei olnud küllaldaselt kapitale, siseturg oli äärmiselt piiratud, suurbojaarid aga, kes said suuri kasumeid vilja väljaveost välisturgudele, ei tahtnud mahutada oma kapitale tööstusse.

Riigi tööstuslikku arengut pidurdas samuti suurte feodaaligandite olemasolu, mis säilisid Rumeenias kogu kapitalistliku arengu kestel ja likvideerusid alles pärast kodanlaste ja mõisnike korra purustamist riigis.

Rumeenia kapitalistliku arenguga käis kaasas laialdaste rahvamasside suurenev ekspluateerimine ja nende edasine vaesumine. Talupojad jäid endiselt täielikku sõltuvusse bojaaridest ja kannatasid julma ekspluateerimist.

Rumeenia küla selline vilets olukord kutsus esile arvukaid talupoegade rahutusi, näiteks 1888.—1892. aastal, ja põhjustas Rumeenia ajaloos suurima talupoegade ülestõusu 1907. a. Selle ülestõusu ajal tõusid talupojad võitlusele tervete külade ja valdade kaupa ja hüüdega «nõuame maad» purustasid mõisu, jagasid omavahel mõisnike maid ja külve, tapsid mõisnikke, mõisavalitsejaid ja rentnikke. Ülestõusu ulatust ja jõudu mõjutas vene 1905. a. revolutsioon ja talurahva revolutsiooniline liikumine sel ajal Venemaal. Sellepärast ei ole juhuslik, et rumeenia talupoegade ülestõus algas ja arenes suure jõuga Moldovas, mis asus Venemaa vahetus naabruses ja mille linnadest ning küladest alles eile veeres üle revolutsioonilise liikumise võimas laine. Rumeenia valitsevad klassid surusid talupoegade võitluse julmalt maha. Rumeenia võimude ametlikel andmeil tapeti ülestõusu mahasurumisel 11 000 talupoega, tegelikult aga hukkus timukate käe läbi tunduvalt rohkem. Paljud külad põhiti täielikult maapinnalt.

Talurahvaliikumine 1907. a. oli stiihiline, ilma ühtse juhtiva keskuseta, oli eraldatud, väheste eranditega, töölisklassi võitlusest. Ainult üksikutel juhtudel abistasid töölised ülestõusnuid. Rumeenia sotsialistlik partei, mida juhtisid reformistlikud, oportunistlikud elemendid, ei juhtinud talurahvaliikumist, vaid kutsus real juhtudel talupoegi võitlust lõpetama.

Legaalne töölisliikumine Rumeenias hakkas arenema möödunud sajandi 90-ndail aastail üksikute sotsialistlike ringide näol, millised esinesid üldemokraatlike nõudmistega: üldise valimisõiguse kehtestamine, koosolekute- ühingutevabadus, naiste võrdõiguslikkus.

Sotsialistlike ringide kongressil 1893. a. loodi Rumeenia Sotsiaaldemokraatlik Töölispartei. Partei programm, mis võeti vastu kongressil, ei läinud kaugemale esimeste sotsialistlike ringide programmilistest dokumentidest. Võitlusvahendid selle teostamiseks olid äärmiselt rahulikud — avalike rahvakoosolekute, pidude jms. korraldamine.

Need partei programmilised seisukohad iseloomustavad kogu ta tegevust kuni esimese maailmasõjani. Vaatamata arvukate tööliste protestidele, kes nõudsid juhtkonnalt klassipoliitika otsustavat teostamist, jäi partei oportunistlikele positsioonidele. Ta, nagu teisedki II Internatsionaali parteid, rasvus ja tema juhtidel ei «... olnud tahtmist

tõsiselt mõelda revolutsioonist, proletariaadi diktatuurist, masside revolutsioonilisest kasvatamisest» [1].

Juba esimese maailmasõja eelõhtul ilmnesid täie selgusega riigi valitsevate klasside imperialistlikud püüdlused. Teise Balkani sõja ajal 1913. aastal Rumeenia, kasutades Bulgaaria nõrgenemist, kes sõdis Serbia, Kreeka ja Türgiga, tungis talle ilma mingi põhjuseta kallale ja vallutas bulgaarlaste poolt asustatud Lõuna-Dobrudža. Selle vallutuse kinnitas Bukaresti leping 1913. a.

Esimese maailmasõja ajal oli Rumeenia esimese kahe aasta kestel erapooletu, jäädes äraootavale seisukohale. Sõttaastumise otsus Ententе'i poolel võeti vastu 1916. a. vene vägede võimsa pealetungi mõju all edelarindel 1916. a. juunikuul. Kuid, astunud sõtta, sai Rumeenia armee üsna pea lüüa ja 1918. a. alguseks oli ¾ tema territooriumist okupeeritud austria-saksa vägede poolt. 9. detsembril 1917. a. kirjutas Rumeenia alla vaherahu tingimustele sakslastega ja 7. mail 1918. a. tegi separaatrahu kapitulatsiooni põhimõttel. Hiljem, pärast liitlaste poolt saavutatud võite Läänes, kuulutas Rumeenia separaatrahu-lepingu Saksamaaga tühistatuks.

Saksamaa kaotus ja Austria-Ungari impeeriumi lagunemine võimaldas Rumeenial enesega ühendada Transilvaania ja kogu Bukoviina. Hiljem kiideti nende maa-alade liitmine Rumeeniaga heaks ja fikseeriti Versailles' süsteemi rahulepingutes (Saint-Germaini leping 10. septembrist 1919. a. ja Trianoni leping 4. juulist 1920. a.).

Samal ajajärgul rumeenia bojaarid ja kapitalistid, kes tegutsesid imperialistlike suurriikide — Inglismaa, Prantsusmaa ja Ameerika Ühendriikide — käsul, saatsid oma väed Bessaraabiasse ja vallutasid varga kombel selle Nõukogude maa-ala.

Nende muudatuste tagajärjel suurenes Rumeenia territoorium sõjaeelsetelt piiridelt — 137 900 km² uutele sõjajärgsetele piiridele — 295 049 km², kuna rahva arv kasvas vastavalt 7 904 404 inimeselt 17 343 549 inimesele.

Selliselt siis muutus Rumeenia pärast esimest maailmasõda üheks suurimaks Kagu-Euroopa riigiks, mis loodi imperialistlike riikide poolt kui imperialismi eelpost NSV Liidu piiril, kui nõukogudevastase sõja ettevalmistamise tugiala.

[1] J. V. Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1945, lk. 7.

Kodanlaste ja mõisnike Rumeenia imperialistlik nõukogudevastane välispoliitika väljendus kõigil järgnevail aastail vaenulikus tegevuses NSV Liidu vastu, sõjaliste liitude palavikulises kokkuklopsimises teiste agressiivsete riikidega Nõukogude riigi vastu. Rumeenia reaktsioonilised valitsused osutasid märkimisväärset abi valgekaartlikele kindralitele Denikinile, Wrangelile, võtsid oma kaitse alla valgebandiidi Mahno ja Punaarmee löökide all taanduvate kontrrevolutsiooniliste armeede terveid väekoondisi. 1922. a. astus Rumeenia Prantsusmaa juhtimisel loodud «Väikese Entente'i» kui Nõukogude Venemaale vaenulike riikide koondise osanikuks. Kodanlaste ja mõisnike Rumeeniat kasutati Inglismaa ja Prantsusmaa reaktsiooniliste valitsuste poolt nõukogudevastase «sanitaarkordoni» koostisosana. 1921. aastal sõlmis ta lepingu panide Poolaga, mis oli suunatud Nõukogude vabariigi vastu ning mida uuendati ja laiendati 1926. a. Kõik lepingud, mis Rumeenia hiljem sõlmis Prantsusmaa, Inglismaa, Itaalia ja teiste imperialistlike riikidega, omasid eredalt väljendatud nõukogudevastast iseloomu. Rumeenia valitsevad klassid keeldusid kangekaelselt kuni 1940. aastani lahendamast rahulikul teel konflikti, mis tekkis Rumeenia ja NSV Liidu vahel rumeenia sõjaväelise kliki poolt Bessaraabia vallutamise tagajärjel. Nõukogude valitsuse initsiatiivil 1924. a. Viinis kokkukutsutud Nõukogude-Rumeenia konverents aeti nurja Rumeenia delegatsiooni poolt.

Pärast esimest maailmasõda elas Rumeenia üle sügava majanduskriisi, mis arenes kapitalismi üldkriisi tingimustes. Majanduslike ressursside hiiglasuur pingutus sõja ajal ja hiiglaslikud kulud, milliseid kandis Rumeenia ka pärast sõda rohkearvulise armee ülalpidamiseks, laostasid põhjalikult riigi rahvamajanduse. Kõik kriisiraskused langesid täielikult rahvamassidele: riigis puhkes inflatsioon, mis veelgi enam halvendas töörahva materiaalset olukorda. Tööpäev kestis 10—12 tundi, aga mõnes rahvamajanduse harus ulatus see 14 tunnini. Hirmsaks nuhtluseks oli tööpuudus. Töötud ei saanud riigilt mingit toetust.

Suurematest linnadest veeres üle võimas streigiliikumise laine. Töölised nõudsid elutingimuste parandamist ja demokraatlike reformide elluviimist.

Relvadeta tööliste vastu saadeti regulaararmee ja sandarmeeriaüksused, kes töörahva väljaastumised julmalt maha surusid. 13. detsembril 1918. a. tulistas rahvuslik-

liberaalse partei valitsus Bukaresti proletariaadi demonstratsiooni.

1920. a. oktoobrikuus haaras streigiliikumine kogu riigi. Sellest võttis osa üle 200 000 töölise ja teenistuja, kes nõudsid elutingimuste parandamist ja demokraatlikke õigusi. Nende võitlusvaim oli väga tugev. Kuid streigiliikumise juhtkonnas olid valdavas enamuses oportunistlikud elemendid, kes reetsid tööliste huvisid ja läksid kodanlusega kokkuleppele. Valitsusel läks korda streiki maha suruda ja alata pealetungi Rumeenia laialdastele töörahva hulkadele. Üle kogu maa teostati massilisi haaranguid, sõjatribunaalid mõistsid pidevalt kohut revolutsioonilisest liikumisest osavõtjate üle.

Eriti mõllas terror äsjaühendatud piirkondades. Okupeeritud Bessaraabias kehtis kogu aeg piiramis- ja sõjaseisukord, mis aga siiski ei murdnud töörahva vastupanuvaimu. 1924. a. puhkes Bessaraabia lõunaosa talupoegade suur ülestõus, mis on tuntud Tatar-Bunarâ ülestõusu nime all. Tatar-Bunarâ ja reas teistes külades kuulutati välja nõukogude võim. Ülestõusu mahasurumiseks kasutas valitsus regulaararmee ja merelaevastiku suurearvulisi väeosi, mereväe kaugelaskekahureid, lennuväge ja suurtükiväge.

Pärast esimest maailmasõda võttis laialdase ulatuse talupoegade võitlus maa eest, mis arenes Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni vahetul mõjul. Sõja järel nõudsid sajad tuhanded demobiliseeritud talupojad endale maad. Paljudes külades ei jõudnud talupojad ära oodata maareformi läbiviimist ja asusid ise maa jagamisele.

Ära hirmunud revolutsioonitondist, oli Rumeenia valitsus sunnitud 1918. a. vastu võtma seaduse maareformi teostamise kohta. Kuid selle reformi elluviimist, mis iseenesest oli äärmiselt piiratud ja ei riivanud suurmõisnike huve, saboteeriti igati valitsevate klasside poolt. 1930. aastal, peale maareformi teostamise lõpetamist oli 12 200 suurel mõisal 5,5 miljonit ha maad, samal ajal kui 1 710 000 väiketalundil, mis moodustasid üle poole (52,1%) kõigist majanditest külas, oli ainult 2,5 miljonit ha maad. 700 000 talundil ei olnud üldse maad.

Sõjajärgsete aastate majanduskriis vahetus kapitalismi ajutise stabilisatsiooniga. Rumeenia mõisnikel ja kapitalistidel õnnestus osaliselt ületada hiiglasuuri sõjajärgseid raskusi ja mõneks ajaks väljuda sügavast kriisist, milles

nad olid pärast esimest maailmasõda. Kaotus, mida kandis tööliskiass, andis kodanlusele võimaluse veelgi enam tugevdada töörahva ekspluateerimist, järsult alandada nende elatustaset ja saavutada, nagu teisteski kapitalistlikes riikides, 1924.—1928. aastal oma majandusliku ja poliitilise olukorra ajutist ja osalist stabiliseerumist.

See stabilisatsioon oli aga äärmiselt kõikuv. Sellepärast uus, maailma ajaloos suurim majanduskriis, mis algas kogu kapitalistlikus maailmas 1929. a., saavutas Rumeenias erilise jõu ja teravuse. Kriis haaras riigi kogu majanduse. Üksikud tööstusalad töötasid 1930. a. keskmiselt 40-protsendilise koormatusega. Eriti teravalt mõjus kriis riigi rahandusele. Elanikkonnalt laekunud maksudest ei jätkunud isegi välislaenude protsentide tasumiseks ja riigiaparaadi ülalpidamiseks.

Kriisi ajajärgul oli võimul natsionaal-tsaranistlik partei. Opositsiooni ajajärgul arendas see, liberaalide järel teine suurem kodanlaste ja mõisnike partei, ohjeldamatut demagoogiat ja ei olnud kitsi kõige suuremate lubadustega. Kuid tulles 1928. a. võimule, ei täitnud natsionaal-tsaranistid ühtegi oma lubadust. Natsionaal-tsaranistide võimuloleku ajal tugevnes riigi fašiseerimise ja nõukogudevastase sõja ettevalmistamise protsess.

Majanduskriisi kogu raskust püüdis kodanlus veeretada töörahva õlgadele. Tööliste palka alandati järsult. Selleks, et kuidagi täita riigieelarvet, mida koormasid suured maksud välislaenude eest ja hiiglasuure armee ülalpidamine, kehtestas natsionaal-tsaranistlik valitsus rea mitmesuguseid lisamakse, mis tunduvalt alandasid, selletagi juba äärmiselt madalat, reaalpalka. Rumeenia Tööministeeriumi andmeil 1935. a. kohta, mis arusaadavalt ilustasid tegelikku olukorda, vähenes palk 1929. kuni 1933. aastani keskmiselt: naftatööstuses 52% võrra, kaevandustes 30—32% võrra, tekstiilitööstuses 66% võrra, toiduainetetööstuses 65% võrra jne.

Kriisi tagajärjel kasvas Rumeenias järsult tööpuudus, mis suurenes mitte ainult rea tööstusharude seismajäämise tõttu, vaid ka töö tunduva intensiivistumise arvel. Nii näiteks naftatööstuses, ainukeses rahvamajanduse harus, kus võis näha neil aastail mõningat elavnemist, kaasus naftatoodangu suurenemisele tööliste arvu märgatav vähenemine. 1929. aastal 4 836 000 tonni nafta toodangu juures töötas naftatööstuses mitmesugustel aladel 70 000—80 000

töölist, 1932. aastal aga 7 348 000 tonni naftatoodangu juures ulatus tööliste arv vaevalt 35 000—40 000-le. Toodangu suurenemine saavutati eranditult tööliste ekspluateerimise tugevdamise, tööpäeva pikendamise ja naftaallikate röövekspluateerimise teel.

Kriisi tagajärjel halvenes järsult teenistujate olukord. Riigiteenijad ja kooliõpetajad ei saanud kuude viisi palka ja paljud neist heideti tänavale.

Külades, põllumajandussaaduste hindade järsu alanemise tagajärjel ja talupoegade hiiglaslike võlgade tõttu pankadele ning liiakasuvõtjaile, toimus massiline talundite müümine oksjoni teel. 1929. aastal müüsid rahandusorganid oksjoni teel 2000 maatükki, mis talupoegadele anti maareformiga, 1930. aastal aga oli neid juba 4300. Majanduskriis suurendas järsult talupoegade maatajätmise ja vaesumise protsessi ja klassilist kihistumist külas.

Natsionaal-tsaranistide võimuletulekut tähistas terrori tugevdamine võitlusele asunud töörahva vastu — toimusid massilised arreteerimised, tulistati streikivaid töölisi. 1929. aastal korraldas valitsus verise arveteõienduse Lupeni linna streikivate tööliste-kaevuritega.

Vaatamata sellele, kasvas streigiliikumine järjest. 1930. aastal toimusid suured streigid Resita linna metallurgiatehases, Buhusi linna tekstiilivabrikutes ja paljudes teistes tööstustes. Streigiliikumine omandas suurima hoo ja teravuse 1933. aastal, kui võitlusse astusid naftatöölised ja raudteelased. 1933. aasta veebruarikuul puhkes suurim streik Rumeenia ajaloos — «Grivita» raudtee-töökodade tööliste streik Bukarestis. Streigil oli teravalt väljendatud poliitiline iseloom. Majanduslike hüvede kõrval nõudsid töölised: piiramisseisukorra tühistamist, vabrikute-tehaste komiteede tunnustamist, poliitiliste vangide vabastamist jms. Streik levis kiiresti üle kogu maa ning sellest võtsid osa tähtsamate raudteesõlmede töölised.

Streigi ajal vallutasid töölised ettevõtte territooriumi ja ei lahkunud sealt enne võitluse lõpetamist. Raudtee-töökodades barrikadeerunud tööliste kaitseks mobliseerisid kommunistliku partei põrandaalused organisatsioonid lähedalasuvate tehaste töölisi. Grivita töökodasid piiras 12 000 töölist ja ei lasknud tükil ajal politseid ja sandarmeeriat töökodade juurde. Ainult pärast seda, kui valitsus tõi välja Bukaresti garnisoni eriväeosad, kes avasid kuulipildujatule töökodadele, murti tööliste vastupanu. Sadu raudteetöölisi

tapeti, mitusada saj haavata ja üle kahe tuhande neist arreteeriti. Lavastati suur kohtuprotsess ülestõusu juhtide üle. Kohtus muutusid kaebealused süüdistajateks, kes halastamatult paljastasid piiritu ekspluateerimise süsteemi, riigi täielikku andmist inglise-prantsuse kapitalistide kontrolli alla, fašistliku terrori režiimi ning rumeenia kapitalistide ja mõisnike poolt nõukogudevastase sõja intensiivsemat ettevalmistamist.

Rumeenia raudteetööliste ja naftatööliste klassilahingud 1933. aastal läksid Rumeenia töölisliikumise ajalukku kui kõige väljapaistvamad organiseerituse, neis esitatud nõudmiste iseloomu, oma hoogsuse ja tööliste kindluse ning kangelaslikkuse ja visaduse poolest. Need organiseeriti illegaalsete revolutsiooniliste ametiühingute poolt kommunistliku partei juhtimisel. Juhtivat osa «Grivita» raudteetööliste streigi ettevalmistamisel etendas töölisliikumise silmapaistev tegelane, käesoleval ajal Rumeenia Töölispartei peasekretär Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Kodanluse tugevdatud pealetung rahvahulkade elatustasemele ning klassivõitluse teravnemine, mis jätkus ka järgnevatel aastatel, oli otseses seoses Rumeenia majandusliku arenguga teise maailmasõja eel. Selle arengu iseloomustav omapära seisab selles, et kõrvuti kõige mahajäänumate vormide säilimisega põllumajanduses toimus tugev tööstuse kontsentreerumise protsess, monopolide areng ning uute pankade ja trustide kiire kasv.

Monopolistliku kapitali arenguga kaasus välismaise kapitali valitsemise kindlustumine Rumeenia majanduselus. Välismaised trustid ja kartellid olid tihedalt seotud Rumeenia kodanlike poliitiliste parteide ja valitsustega. Natsionaalliberaalse ja natsionaal-tsaranistliku partei silmapaistvad tegelased olid välismaa kapitaliga töötavate suurte trustide aktsionärideks ning olid otseselt huvitatud nende kapitalistlike ettevõtete kasumist.

Natsionaal-tsaranistliku partei võimuletulekuga 1928. aastal suurenes veelgi enam väliskapitali mõju. Oma programmis kuulutasid 1926. aastal natsionaal-tsaranistid välja vajaduse «püstitada välismaa kapitali jaoks samasugune võrdõiguslikkuse režiim kui rumeenia kapitali jaoks». Prantsuse, inglise ja ameerika monopolid said suuremaid võimalusi sissetungiks pankadesse ja tööstusesse. Rumeenia valitsus tegi orjastavatel tingimustel laene inglise-prantsuse pankadelt, millised said kontrolliõiguse kogu Rumeenia ma-

janduse üle ja õiguse saata oma kontrolle Rumeenia majanduse juhtivatele aladele. 1930.—1933. aastal allutasid inglise ja prantsuse kontrollid, kes sõitsid Rumeeniasse välismaiste ekspertide sildi all, oma rangele kontrollile kogu riigi rahanduse. Nende poolt välja töötatud «tervendamise plaan» nägi ette riiklike ettevõtete ja asutiste tööliste ja teenistujate palkade vähendamist 15—20% võrra, tööliste ja teenistujate massilist koondamist, maksude suurendamist ja riigi majanduse täielikku allutamist välismaisele finantskapitalile.

Selliselt välismaine kapital, mis etendas tunduvat osa ka esimese maailmasõja eel Rumeenia majanduses, tungis üha sügavamale riigi majandusellu ja muutus tegelikult Rumeenia majanduse tähtsamate alade peremeheks. Majanduslike positsioonide vallutamine andis inglise, prantsuse, ameerika ja hiljem ka saksa imperialistidele võimaluse avaldada otsustavat mõju ka Rumeenia poliitilisele arengule. Ilma nende teadmata ja sanktsioonita ei võetud vastu ühtegi tähtsamat seadust, ei viidud ellu ühtegi suuremat sise- ja välispoliitilist üritust. Neis tingimustes ei võinud juttugi olla riigi rahvuslikust sõltumatusest ja suveräänsusest.

Otsustava võitlejana riigi orjastamise vastu välismaise kapitali poolt esines Rumeenia Kommunistlik Partei.

Kommunistlik partei loodi 1921. aastal. Varsti pärast esimese maailmasõja lõppu hakkas Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni mõjul Rumeenia sotsialistlikus parteis eneses kasvama opositsioon parempoolsete sotsialistide oportunistliku, reeturliku poliitika vastu. Sotsialistliku partei kongressil 1921. aasta maikuus võeti hääleteenamusega vastu otsus ühineda Kommunistliku Internatsionaaliga.

Rumeenia reaktsioonilised-fašistlikud valitsused pingutasid kogu oma jõudu, et hävitada kommunistlikku parteid. 1921. aasta maikuu kongress ei suutnud veel lõpetada oma tööd, kui arreteeriti kõik need osavõtjad, kes hääletasid Kommunistliku Internatsionaaliga ühinemise poolt, ja anti kohtu alla.

Natsionaal-liberaalide valitsus, keda toetasid kõik teised kodanlikud parteid, kuulutas 1924. aastal kommunistliku partei väljaspool seadust olevaks. Parteil tuli minna põranda alla, kus ta viibis kõik järgnevad aastad kuni 1944. aasta 24. augustini, millal Rumeenia vabastati Nõukogude Armee poolt fašistlikust ikkest. Kommunistliku partei selle

perioodi ajalugu on kangelasliku võitluse ajalugu metsiku terrori tingimustes, kus toimus partei paremate poegade jälitamine ja hävitamine Rumeenia ohranka poolt. Tuhanded kommunistid tapeti ja piinati surnuks sigurantsa (Rumeenia ohranka) piinakambreis, vanglates ja sunnitööl. Kuid verine terror ei suutnud siiski takistada kommunistliku partei tugevnemist ja tema mõju kasvu laiadele töörahvahulkadele.

Oma kasvu perioodil tuli kommunistlikul parteil hulk aega võidelda sotsiaaldemokraatialt saadud oportunistliku pärandi vastu. Võitluses sotsiaaldemokraatlike igandite ületamise eest tugevnes kommunistlik partei ja muutus töölisklassi tõeliselt revolutsiooniliseks võitlusstaabiks, muutus rahvamasside võitluse organiseerijaks ja juhiks kapitalistliku orjuse, fašismi ja nõukogudevastase sõja ettevalmistamise vastu.

Silmapaistvat osa etendas partei elus tema V kongress, mis toimus 1932. aasta lõpul. Kongress andis marksistlik-leninliku analüüsi rahvusvahelisest ja siseolukorrast ning tõi selguse Rumeenia revolutsiooni perspektiivide, iseloomu ja liikumapanevate jõudude kohta. Kongress võttis vastu otsuse järgmiste küsimuste kohta: Rumeenia majanduslik ja poliitiline olukord ning Rumeenia Kommunistliku Partei ülesanded, partei ehituse küsimused, töölisklassi majandusliku võitluse küsimused, partei ülesanded ja taktika ametiühingulises liikumises, agraarkriis ja partei töö maal, rahvusküsimus ja partei ülesanded rahvuslikus liikumises.

Kongressi tähelepanu keskuseks oli samuti rahvamasside võitluse organiseerimise küsimus nõukogudevastase sõja ettevalmistamise vastu.

Imperialistlik ja nõukogudevastane poliitika, mida teostasid kõik Rumeenia kodanlaste ja mõisnike parteid kogu esimesele maailmasõjale järgnenud ajal, muutus üha avalikumaks ja agressiivsemaks, mida lähemale jõudis teine maailmasõda. Selle poliitika teostamine oli tihedas seoses valitsevate klasside järk-järgulise üleminekuga avalikule fašistlikule diktatuurile.

1938. aastal muutis kuningas Carol 1923. aastast kehtinud konstitutsiooni ja püstitas oma diktatuuri.

Sel ajajärgul sõlmis Rumeenia valitsus rea lepinguid Saksamaaga, mis üha enam lülitasid riigi hitlerliku Saksamaa mõjuorbiiti. 1939. aasta märtsikuus ja 1940. aasta oktoobrikuus sõlmitud Saksa-Rumeenia majanduslikud ja

poliitilised lepingud asetasid Rumeenia rahvamajanduse fašistliku Saksamaa kontrolli alla.

Seoses Versailles' süsteemi kokkuvarisemisega ja jõudude uute vahekordadega, mis kujunesid Euroopas teise maailmasõja eel, muutus 1940. aasta sügiseks Rumeenia territoorium tunduvalt. Hitlerlik agressioon, mis sai võimalikuks tänu Ameerika Ühendriikide laialdasele finantsilisele toetusele, võttis selleks ajaks ähvardava ulatuse. Ameerika Ühendriikide, Inglis- ja Prantsusmaa valitsevate ringkondade provokatsioonilise poliitika palge ees, mis püüdis suunata hitlerliku agressiooni NSV Liidu vastu, ja täiesti silmapaistva fakti ees, et Hitler varem või hiljem tungib NSV Liidu kallale, alustas Nõukogude valitsus idarinde loomist, ja organiseeris võimsa barjääri Saksa vägede liikumise vastu itta. Idarinde loomine nõudis Nõukogude Liidult, kõrvuti teiste küsimuste lahendamisega, Bessaraabia küsimuse lahendamist, mille olid vallutanud 1918. aastal rumeenia imperialistid.

26. juunil 1940. aastal nõudis Nõukogude valitsus Rumeenialt Bessaraabia kiireimat vabastamist ning samuti Bukoviina põhjaosa üleandmist Nõukogude Liidule, kuna seal elanikud oma rõhuvas enamuses olid seotud Nõukogude Ukrainaga nii ühise ajaloolise arengu kui ka keele ja rahvusliku koosseisu poolest. Nõukogude valitsuse noodis 26. juunist märgiti, et Bukoviina põhjaosa üleandmine NSV Liidule on õigupoolest selle tohutu suure kahju väikeseks tasuks, mis teostati Nõukogude Liidule ja Bessaraabia elanikkonnale 22-aastase Rumeenia valitsemise jooksul Bessaraabias. Rumeenia valitsus oli sunnitud Nõukogude valitsuse nõudmise rahuldama. Bessaraabia ja Põhja-Bukoviina ühendati taas Nõukogude Liiduga.

Sama aasta augustikuus nõudis Bulgaaria Lõuna-Dobrudža küsimuse uuesti läbivaatamist, mis oli läinud Bulgaarialt Rumeeniale 1913. aastal. 7. septembril 1940. aastal kirjutati alla Bulgaaria ja Rumeenia valitsuste kokkuleppele Lõuna-Dobrudža üleandmise kohta Bulgaariale.

Kõrvuti nende õiglaste territoriaalsete muudatustega leidis samal ajal aset ebaõiglane Põhja-Transilvaania ärakiskumine Rumeenialt.

30. augustil 1940. aastal Hitleri ja Mussolini esindajate poolt arbitraaži korras Viinis vastuvõetud otsuse järgi jaotati Rumeenia Transilvaania kunstlikult kaheks osaks ning põhjaosa anti Ungarile.

Riigi kiire fašiseerimise protsess lõppes 1940. aasta septembrikuu algul, kui võimule tuli Hitleri avalik agent Rumeenias, kindral Antonescu, koos fašistliku organisatsiooniga «Raudne kaardivägi». Natsionaal-tsaranistliku ja natsionaal-liberaalse partei juhid soodustasid aktiivselt Antonescu valitsuse võimuletulekut ja neil olid selles valitsuses oma ametlikud esindajad. Rumeenia astus ametlikult fašistliku Saksamaa poolele. 1940. aasta oktoobrikuus toodi sisse Rumeenia armee väljaõpetamise ettekäändel Saksa väed. 23. novembril 1940. a. aga kirjutas Antonescu alla Saksamaa, Itaalia ja Jaapani niinimetatud kommunismivastasele paktile. 22. juunil 1941. aastal tungis Rumeenia armee koos hitlerliku Saksamaa vägedega Nõukogude Liidu kallale.

Antonescu valitsus andis hitlerliku sõja teenindamiseks kõik Rumeenia inimreservid, samuti kogu tööstuse ja põllumajanduse.

Kiskunud riigi sõtta hitlerliku Saksamaa poolel, püstitasid Rumeenia valitsevad klassid endale kaugeleulatuvad sihid Nõukogude territooriumide vallutamiseks kuni Bugi jõeni. Seda vallutuspoliitikat toetasid kõik Rumeenia kodanlikud parteid.

Niinimetatud «ajalooliste» — natsionaal-liberaalse ja natsionaal-tsaranistliku — parteide juhid teadsid aegsasti NSV Liidule kallaletungi ettevalmistamisest, võtsid sellest aktiivselt osa, ja kui puhkes nõukogudevastane sõda, siis toetasid seda täiel määral. Nad tervitasid vaimustusega Antonescut osa Nõukogude territooriumi okupeerimise puhul Rumeenia ja Saksa vägede poolt.

1924. aastast sügaval põranda all olevat kommunistlikku parteid jälitati metsikult. Tema juhid, koos tuhandete teiste kommunistidega, olid paljudeks aastateks mõistetud vanglasse. Tuhanded paremad töölisklassi pojad olid rumeenia fašistide poolt tapetud nurga tagant, avalikult maha lastud ja surnuks piinatud ohranka piinakambreis, kontsentratsioonilaagreis ja vangla kasemattides. Ja siiski, vaatamata sellele raskele olukorrale, võitles kommunistlik partei kangelaslikult fašistliku režiimi ja selle poolt alustatud sõja vastu.

Fašismi- ja sõjavastane liikumine hakkas kiiremini arenema pärast Saksa ja Rumeenia vägede purustamist Stalingradi all. 1943. aastal toimus Rumeenia Kommunistliku Partei algatusel ja juhtimisel fašismivastaste organisatsi-

oonide ühinemine patriootlikuks rindeks, mis hõlmas: «Põllumeeste rinde» (mille eesotsas oli Rumeenia Ministrite Nõukogu praegune esimees Petru Groza), «Patriootide Liidu», Transilvaania ungarlaste demokraatliku organisatsiooni «Mados'e» ja «Sotsiaal-talupoegliku partei». Oma tegevuse aluseks võttis patriootlik rinne kommunistliku partei programmi, mille peamisteks nõudmisteks olid: Rumeenia viivitamatu väljaastumine hitlerlikust sõjast ja tema ühinemine hitlerivastase koalitsiooniga, sakslaste väljakihutamine Rumeeniast, Antonescu valitsuse kukutamine ja tõeliselt rahvusliku valitsuse moodustamine, demokraatlike vabaduste kehtestamine, sõjaroimarite karistamine jt.

20. augustil 1944. aastal alustas Nõukogude Armee, kes oli saavutanud suuri võite Isamaasõja kõigil rinnetel, sealhulgas ka lõunas, uut võimsat pealetungi Jassõ all. Nõukogude Armee võidukas pealetung kiirendas sündmuste käiku siseriigis. Ta lõi tingimused, mille juures demokraatlikud jõud kommunistliku partei juhtimisel olid võimelised edukalt lõpule viima võitlust fašismi ja sõja vastu. 23. augustil 1944. aastal kukutati Antonescu fašistlik diktatuur. Rumeenia astus välja hitlerlikust koalitsioonist ja pööras relvad hitlerlike vägede vastu.

Rumeenia vabastamine Nõukogude Armee poolt fašismi ülemvõimu alt avas uue lehekülje riigi ajaloos. Ta lõi soodsad tingimused demokraatliku liikumise arenguks. Kuid valitsuste koosseisus, kes olid võimul alates 23. augustist 1944. aastast kuni 6. märtsini 1945. aastal, olid ülekaalus demokraatiavastased, reaktsioonilised elemendid. Neis etendasid aktiivset osa natsionaal-tsaranistliku partei esindajad eesotsas Maniuga ja natsionaal-liberaalse partei esindajad eesotsas Bratianuga. Olles sunnitud end varjama Rumeenia arengu uutes tingimustes demokraatliku fraseoloogiaga, püüdsid nad kõigi abinõudega säilitada vana riigiaparaati, jätkata nõukogudevastast poliitikat ja muuta Rumeeniat ameerika-inglise imperialistide tugialaks.

Rumeenia reaktsionääride meeleheitlikud katsed sõjaeelse reaktsioonilis-fašistliku režiimi säilitamiseks põrkasid aga rahvamasside aktiivsele vastupanule. Reaktsioonileeri vastu, mis esindas ekspluateerijate parasiitlikke klasse, tõusis töörahvahulkade võimas liikumine töölisklassi juhtimisel. Rumeenia rahvas toetas otsustavalt töölisklassi tema võitluses saavutatud vabaduste kaitsmisel ja nõudis tungivalt

maa demokratiseerimiseks reformide teostamist. Rahvamasside võitlust reaktsiooni vastu ja riigis demokraatlike muudatuste teostamise eest juhtis kommunistlik partei, kelle autoriteet, mõju ja jõud kasvasid kiiresti.

Töörahvahulkade liikumine kasvas ja võttis laiema ulatuse. Rumeenia suurtes linnades toimusid rahva võimsad meeleavaldused, mis nõudsid fašistliku kindrali Radescu lahkumist.

Seoses sellega, et valitsus ei tahtnud puhastada riigiaparaati fašistlikest elementidest, hakkasid töötajad ise neid kõrvaldama juhtivatelt kohtadelt kohaliku omavalitsuse organites. Talupojad, kes kannatlikult ootasid valitsuselt agraarreformi teostamist, asusid ise seda läbi viima. Nad haarasid mõisnike maad ja jagasid need omavahel.

Rahvamasside võimsa surve tõttu oli Radescu reaktsiooniline valitsus sunnitud lahkuma. 6. märtsil 1945. a. rahvamasside poliitilise aktiivsuse edasise kasvu tingimustes demokraatlikud parteid ja organisatsioonid, kes olid ühinenud rahvalik-demokraatlikku rindesse, kelle hingeks oli kommunistlik partei, moodustasid esimese demokraatliku valitsuse eesotsas Petru Grozaga.

Majanduslikud ja poliitilised ümberkujundused, mida teostati Groza valitsuse poolt lühikese aja kestel, panid kindla aluse rahvademokraatia arengule Rumeenias. Valitsuse üheks esimeseks ürituseks oli agraarreformi läbiviimine, mis likvideeris suurmaaomandi ja hävitas pärisorjuse jäänused põllumajanduses. Võeti tarvitusele abinõud fašismi jäänuste väljajuurimiseks ja riigiaparaadi uuendamiseks. Erilist tähelepanu osutati võitlusele majanduslike raskuste likvideerimiseks, mis olid tekkinud riigi kauaaegse röövimise tagajärjel välismaiste monopolide, viimastel aastatel aga hitlerliku Saksamaa poolt, aga samuti sabotaaži läbi, mille ekspluateerivad klassid organiseerisid pärast sõda. Võeti tarvitusele mõjuvad abinõud spekulatsiooni vastu võitlemiseks, organiseeriti kontroll eraettevõtete tegevuse üle.

Rahvamassid toetasid täielikult neid valitsuse samme. Selle toetuse eredaks väljenduseks olid esimesed vabad parlamendivalimised, mis viidi läbi 19. novembril 1946. aastal. Valimistel sai demokraatlike parteide blokk 80% kõigi valijate häältest.

30. detsembril 1947. aastal kõrvaldas rumeenia demo-

kraatia suure takistuse riigi demokraatlikult arenemisteelt. Sel päeval likvideeriti vana iganenud riiklik kord — monarhia. Rumeenia kuulutati rahvavabariigiks.

Nende suurte ümberkujundamiste teostamine sai võimalikuks tänu juhtivale osale, mille võitis endale töölisklass uue Rumeenia poliitilises elus.

Töölisklassi juhtiv osa kasvas veelgi enam, kui likvideeriti lõhe töölisliikumises. 1948. aasta veebruarikuus loodi kommunistliku ja sotsiaaldemokraatliku partei ühisel kongressil ühtne töölisklassi partei — Rumeenia Töölispartei.

28. märtsil 1948. aastal valis rumeenia rahvas oma esindajad Suurde Rahvuskogusse. Rumeenia Töölispartei algatusel valimiste eel loodud rahvademokraatia rinne ühendas maa kõik demokraatlikud organisatsioonid. Valimistel toetasid töörahvahulgad üksmeelselt rahvademokraatia rinde kandidaate, kes said 92,3% kõigist häältest.

Tuginedes Nõukogude Liidu omakasupüüdmatule abile teostas rumeenia rahvas Rumeenia Töölispartei juhtimisel rea suuri üritusi majanduse, poliitika ja kultuuri alal (neist meie kõneleme raamatu teistes osades), mis lõid aluse sotsialismi edukaks ülesehitamiseks Rumeenias.

Klassideta sotsialistliku ühiskonna aluste ülesehitamine toimus terava klassivõitluse tingimustes. Reaktsiooni jõudude võitlus edukalt areneva demokraatia vastu ei vaibu silmapilgukski. Kuid rahvavaenulike jõudude ükskõik millised katsed peatada demokraatlikku arengut, taaselustada vana korda, nurjuvad järjekindlalt.

1947. aasta sügisel toimunud kohus Iuliu Maniu ja teiste natsionaal-tsaranistliku partei peameeste üle paljastas täielikult selle partei kui salakuulajate ja reeturite jõugu, kes olid end maha müünud inglise-ameerika kapitalistlikele monopolidele. Parlamendi otsusega saadeti see partei laiali. Tegevuse lõpetas ka natsionaal-liberaalne partei.

Kaitstes oma vabadust ja sõltumatust ameerika-inglise imperialistide rünnakute vastu, toetus rumeenia rahvas oma vabastaja — Nõukogude Liidu abile.

Nõukogude valitsus kehtestas esimesena diplomaatilised suhted uue Rumeeniaga ja astus otsustavalt välja tema vabaduse ja sõltumatuse kaitseks. Pariisi Rahukonverentsil 1946. aastal kaitses Nõukogude valitsuse delegatsioon püsivalt ja järjekindlalt Rumeenia huve ja kindlustas talle rahulepingus maksimaalselt soodsad tingimused.

Sõprus nõukogude rahvaga sai uue Rumeenia välispoliitika nurgakiviks. 4. veebruaril 1948. aastal Moskvas allakirjutatud sõpruse, koostöö ja vastastikuse abistamise leping kinnitas sõpruse ja heanaaberlikkuse suhted NSV Liidu ja Rumeenia Rahvavabariigi vahel ning lõi kindla aluse poliitiliste, majanduslike ja kultuuriliste sidemete edasiseks arenemiseks mõlema riigi vahel.

Rumeenia ja Nõukogude Liidu majanduslikud sidemed etendasid otsustavat osa Rumeenia rahvamajanduse taastamises ja edasiarendamises. Samal ajal tugevnevad ja arenevad sõbralikud suhted Rumeenia Rahvavabariigi ja teiste rahvademokraatlike riikide vahel. Ta sõlmis sõpruse, vastastikuse abistamise ja koostöö lepingud Bulgaaria, Ungari, Tšehhoslovakkia ja Poolaga. Ühtses demokraatlikus, imperialismivastases leeris, mida juhib Nõukogude Liit, astub Rumeenia aktiivselt välja inglise-ameerika sõjasüütajate vastu, rahu ja rahvaste julgeoleku eest.

Juhindudes Marxi-Engelsi-Lenini-Stalini suurest õpetusest ja ÜK(b)P rikkalikest ajaloolistest kogemustest, juhib Rumeenia Töölispartei Rumeenia Rahvavabariigi töölisklassi ja töörahvahulki edukalt sotsialismi poole.

RIIKLIK KORD

Rumeenia töölisklassi jõudude kiire kasv, tema liidu tugevnemine töötava talurahvaga proletariaadi hegemoonia juures ja Rumeenia Töölispartei juhtiv osa Rumeenia ülesehitamisel võimaldasid lühikese aja kestel likvideerida endise kodanlaste ja mõisnike korra ning luua rahvademokraatliku vabariigi kui proletariaadi diktatuuri poliitilise vormi.

Need põhjalikud muutused, mis on toimunud riigi elus pärast tema vabastamist Nõukogude Armee poolt, leidsid väljenduse konstitutsioonis, mis võeti vastu 13. aprillil 1948. aastal. Konstitutsioon kinnitab rahva võidud ja võimu ülemineku töörahva kätte eesotsas töölisklassiga.

Rumeenia Rahvavabariigi konstitutsioon on sotsialismi ülesehitava riigi põhiseadus. Ta kajastab Stalinliku Konstitutsiooni geniaalseid ideid.

Konstitutsiooni esimene ja teine punkt kuulutavad, et Rumeenia Rahvavabariik on ühtne, sõltumatu rahvariik, mis on tekkinud töörahvahulkade võitluse tulemusena töölisklassi juhtimisel fašismi ja reaktsiooni vastu.

Sotsiaal-majandusliku struktuuri osas on konstitutsioonis kirjutatud, et Rumeenia Rahvavabariigis kuuluvad tootmisvahendid kas riigile kui kogu rahva vara, kooperatiivseile organisatsioonidele, või eraisikutele. «Tootmisriistad, mis on eraomandiks, võivad üle minna riigi omandiks, muutuda ühiskondlikuks omandiks seadusega ettenähtud tingimustel, kui seda nõuavad ühiskondlikud huvid.»

«Maavarad,» kõneldakse konstitutsiooni teises punktis, «mineraalide leiukohad, looduslikud energiaallikad, raudtee-, vee- ja õhutransport ning sidevahendid kuuluvad riigile ja on ühiskondlikuks omandiks.»

Töö kuulutatakse riigi majanduselu põhiteguriks, vabariigi iga kodaniku aukohuseks.

Konstitutsioon garanteerib kodanike põhilised õigused: õiguse tööle, puhkusele, haridusele, sotsiaalkindlustusele vanaduses ja töövõu kaotamise korral. Ta kindlustab rahvale demokraatlikud vabadused: sõna-, trüki-, koosolekute, organisatsioonide vabaduse, südametunnistuse vabaduse.

Konstitutsioon määrab riigivõimu-organite struktuuri.

Rumeenia Rahvavabariigi kõrgemaks riigivõimu-organiks on Suur Rahvuskogu. See valitakse neljaks aastaks.

Valimisõigus kõikidesse riigivõimu-organitesse on kõigil 18-aastaseks saanud kodanikel, sõltumata nende soost, rahvuslikust kuuluvusest, rassist, usutunnistusest või haridusest.

Õigust olla valitud omavad kodanikud, kes on saanud 23-aastaseks. Seadus ei anna valimisõigust isikutele, kes on eestkoste all, kellelt on ära võetud kodaniku- ja poliitilised õigused.

Suur Rahvuskogu tuleb istungjärkudeks kokku mitte vähem kui kaks korda aastas. Erakorralised istungjärgud kutsutakse kokku vähemalt ühe kolmandiku saadikute üldarvu nõudmisel.

Istungite juhatamiseks valitakse igal Suure Rahvuskogu istungjärgul büroo, koosseisus: esimees, kolm esimehe asetäitjat ja sekretärid.

Suur Rahvuskogu on ainsaks seadusandlikuks organiks. Ta võtab vastu riigieelarve ja kinnitab selle täitmise aruande, määrab kindlaks maksud ja nende sissenõudmise korra. Suur Rahvuskogu valib Suure Rahvuskogu Presiidiumi, moodustab valitsuse. Ta kontrollib valitsuse tegevust, kuulab ära tema aruande, lahendab sõja ja rahu küsimusi, omab amnestia andmise õigust.

Suure Rahvuskogu Presiidium valitakse koosseisus: esimees, kolm asetäitjat, üks sekretär ja liikmed. Presiidium valib büroo, koosseisus: esimees, esimehe asetäitja ja sekretär. Kõik büroo otsused kuuluvad presiidiumi kinnitamisele.

Suure Rahvuskogu Presiidium kutsub kokku järjekorralisi ja erakorralisi Suure Rahvuskogu istungjärke, kirjutab alla seadustele, esindab Rumeeniat rahvusvahelistes suhetes, ratifitseerib ja denonsseerib valitsuse ettepanekul rahvusvahelisi lepinguid, kuulutab välja sõjaseisukorra, üldise või osalise mobilisatsiooni riigile kallaletungi puhul või rahvusvaheliste lepingute täitmise vajaduse korral. Ta määrab Ülemkohtu esimehed ja liikmed, istungjärkude vaheajal määrab ja kinnitab ministreid Ministrite Nõukogu esimehe ettepanekul, määrab valitsuse ettepanekul vabariigi peaprokuröri ja teisi kõrgemaid ametiisikuid. Kõrgeimaks täidesaatvaks ja korraldavaks organiks on valitsus. Ta koosneb Ministrite Nõukogu esimehest, esimehe asetäitjatest ja ministritest. Ministrite Nõukogu vastutab ja annab aru oma tegevusest Suure Rahvuskogu ees, Suure Rahvuskogu istungjärkude vaheajal aga tema Presiidiumi ees.

Ministrid teostavad juhtimist oma asetäitjate ja ministeeriuminõunike kaudu. Iga ministeeriumi juurde on loodud Nõukogu, millesse peale ministri ja tema asetäitjate kuuluvad tehnilised nõunikud või ministeeriumide direktorid.

Rumeenia Töölispartei juhtimisel oskas Rumeenia töölisklass lahendada tähtsaima ülesande, mis määras uue rahvademokraatliku riigi ülesehitamise edu. Kõrvuti vana kodanlaste ja mõisnike riigivõimu-aparaadi purustamisega lõi ta oma uue riigiaparaadi.

«Riigiaparaadi all,» märkis Lenin, «mõistame eelkõige alalise armee, politsei ja ametnikkonna olemasolu.» [1]

Sõjavägi puhastati reaktsioonilistest kindralitest ja ohvitseridest, reorganiseeriti ja muudeti rahvademokraatliku riigi kindlaks toeks. Politsei asemele loodud miilits kaitseb hoolikalt rahva võite. Edukalt on teostatud vana ametnikkonna vahetus uute riigiteenijatega, inimestega, kes on ustavad rahvademokraatlikule korrale.

Ülalt alla moodustatakse uued võimuorganid, mis koosnevad rahva esindajatest ja teenindavad klassideta sotsialistliku ühiskonna ülesehitamist.

---

[1] V. I. Lenin, Teosed, 26. köide, lk. 77, 4. väljaanne (v. k.).

Kõik kohalikud riigivõimu-organid on ühendatud üldise nimetuse alla: kohalikud rahvanõukogud.

12. jaanuaril 1949. a. vastuvõetud seaduses rahvanõukogude loomise kohta märgitakse, et rahvanõukogud teostavad sotsialistliku korra põhimõtet, kindlustades rahvamasside laialdast osavõttu riigivalitsemisest ja töörahvahulkade elatustaseme tõstmisest.

Seaduse kinnitamine rahvanõukogude kohta fikseeris kogu riigivõimu tegeliku ülemineku töörahva kätte. Rahvanõukogud on töörahva kõige laialdasemad organisatsioonid. Nende moodustamine sai võimalikuks tingimustes, millal vana riigivõimu-aparaat, mis vastas kapitalistide eesmärkidele ja ülesannetele, oli täielikult hävitatud, ja töölisklass, töölispartei juhtimisel, loob alt kuni üles uue riigiaparaadi, mis vastab sotsialismi ülesehitamise eesmärkidele ja ülesannetele Rumeenias.

Rahvanõukogud täidavad, vastavalt seadusele, järgmisi funktsioone:

a) suunavad, juhivad ja kontrollivad kõigi kohaliku tähtsusega ühiskondlike ja kultuuriliste asutiste, käitiste ja organisatsioonide tegevust, mis kuuluvad nende kompetentsi, ja hoolitsevad kohalike küsimuste lahendamise eest, mis puudutavad põllumajandust, tervishoidu, rahvaharidust, sporti ja teisi küsimusi;

b) töötavad välja ja täidavad kohalikku plaani ja eelarvet Rumeenia Rahvavabariigi riikliku plaani ja üldise eelarve piirides, kasutades selleks kõiki kohalikke vahendeid ja ressursse;

c) vaatavad läbi üldise tähtsusega küsimusi ja teevad ettepanekuid kõrgemalseisvatele organitele nende lahendamiseks;

d) täidavad oma territooriumil kõiki funktsioone, mis on nende peale pandud seaduste, seadluste või kõrgemalseisvate organite määrustega.

Rahvanõukogude tegevus põhineb demokraatliku tsentralismi põhimõttel kui põhilisel organisatsioonilisel põhimõttel. Suur Rahvuskogu, Suure Rahvuskogu Presiidium ja kõrgemalseisvad rahvanõukogud kontrollivad alamalseisvate rahvanõukogude tööd. Rahvanõukogud kindlustavad rahvahulkade tegeliku osavõtu kohalikest riigivõimu-organitest ja muudavad kohalikud administratiivsed organid majandusliku tegevuse juhtimise algatusvõimelisteks keskusteks, eesmärgil, tõsta laiade töörahvahulkade elatustaset.

Töörahva osavõtt rahvanõukogude tööst teostatakse samuti alatiste komisjonide ja kodanike komiteede kaudu. Rahvanõukogude töö on samuti elanikkonna laiade kihtide kontrolli all, kes teostavad seda kontrolli ühiskondlike koosolekute kaudu. Ühiskondlikest koosolekutest võtavad osa kõik kodanikud, kellel on hääleõigus. Neid kutsutakse kokku rahvanõukogu poolt mitte harvem kui üks kord kolme kuu jooksul, kuid nad võivad koguneda ka siis, kui seda nõuab mitte vähem kui üks viiendik küla või linna valimisringkonna valijaist. Niisiis, rahvanõukogud kui kõige demokraatlikumad võimuorganid valitakse rahva poolt, annavad aru rahva ees ja neid võib rahva tahtel igal ajal ümber valida.

Rahvanõukogud kui rahvademokraatliku korra poliitiline alus, mis täidab proletariaadi diktatuuri funktsiooni, on proletariaadi diktatuuri organeiks kohtadel — oblastites, rajoonides, linnades ja külades.

6. septembril 1950. a. võttis Suur Rahvuskogu vastu seaduse Rumeenia Rahvavabariigi administratiiv-majandusliku rajoniseerimise kohta. Senini kehtinud vana administratiivjaotus, mis kehtestati kodanlaste ja mõisnike võimu poolt 1925.—1926. aastal ja vastas kodanlaste ja mõisnike riigi ülesannetele ja funktsioonidele, oli tõsiseks takistuseks rahvademokraatliku riigi arengule. Põhiliseks administratiivseks üksuseks oli vanasti maakond. Rumeenia jagunes 58 maakonnaks. Maakondade keskusteks olid maakonnalinnad, kus asusid tähtsamad asutised ja võimuorganid.

Vastavalt 1950. a. 6. septembri seadusele jaguneb Rumeenia territoorium oblastiteks, rajoonideks, linnadeks ja kommuunideks. Tähtsaimaks administratiivseks üksuseks kujuneb rajoon, mis on samal ajal majandusliku, poliitilise ja kultuurilise tegevuse keskuseks. Riigi uus administratiivjaotus arvestab ühe või teise oblasti, rajooni majanduslikke, poliitilisi, ajaloolisi, geograafilisi ja rahvuslikke iseärasusi ning peab silmas nende edaspidist arengut.

Rumeenia territooriumi uue majanduslik-administratiivse rajoniseerimise ülesanded on kindlaks määratud vastuvõetud seaduse esimeses paragrahvis ja seisavad «tööstuse ja põllumajanduse arengu kindlustamises sotsialistliku ülesehituse ja töörahva elatustaseme tõstmise eesmärgil, riigiaparaadi lähendamises töörahvale, tööliskiassi juhtiva poliitilise osa kindlustamises ja selle liidu tugevdamises tööstava talurahvaga».

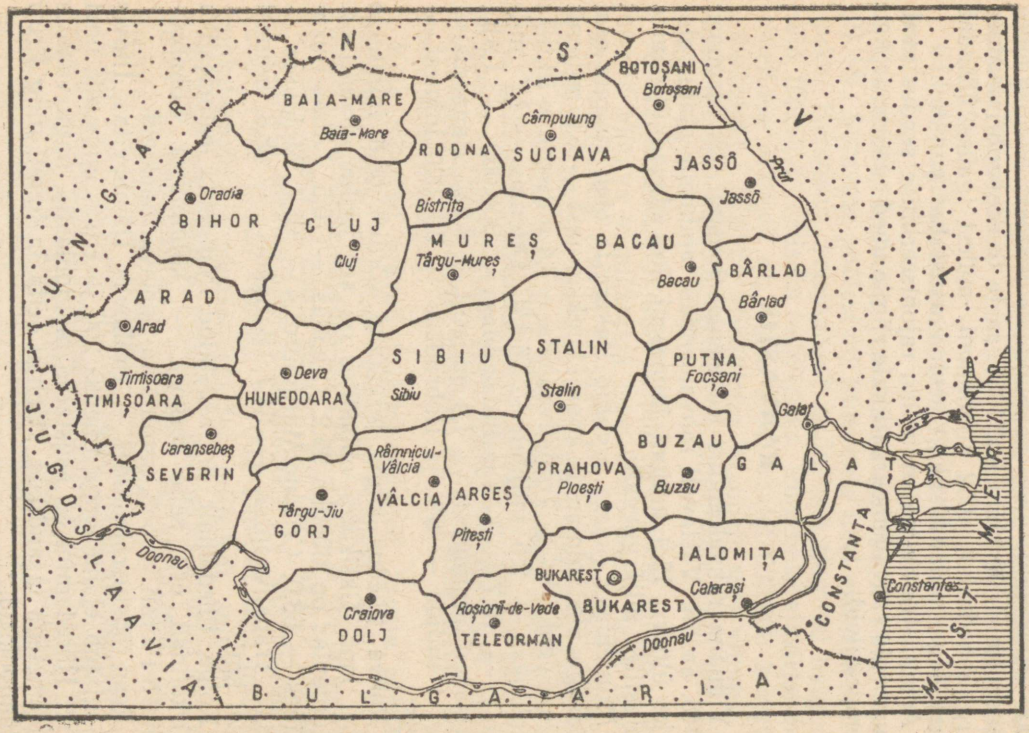
Rumeenia territoorium jaguneb 28 oblastiks:

Arad	oblastikeskusega	Aradi	linn
Arges	„	Pitesti	„
Bacau	„	Bacau	„
Baia-Mare	„	Baia-Mare	„
Bârlad	„	Bârladi	„
Bihor	„	Oradia	„
Botosani	„	Botosani	„
Bukarest	„	Bukaresti	„
Buzau	„	Buzau	„
Cluj	„	Cluj	„
Constanta	„	Constanta	„
Dolj	„	Craiova	„
Galat	„	Galati	„
Gorj	„	Târgu-Jiu	„
Hunedoara	„	Deva	„
Ialomita	„	Calarasi	„
Jassõ	„	Jassõ	„
Mures	„	Târgu-Muresi	„
Prahova	„	Ploesti	„
Putna	„	Focsani	„
Rodna	„	Bistrita	„
Severin	„	Caransebesi	„
Sibiu	„	Sibiu	„
Stalin	„	Stalini	„
Suciava	„	Câmpulungi	„
Teleorman	„	Rosiorii-de-Vede	„
Timisoara	„	Timisoara	„
Vâlcia	„	Râmnicul-Vâlcia	„

Oblast koosneb rajoonidest ja oblastilise alluvusega linnadest. Varem olemasolnud 424 valla asemele loodi 177 rajooni. Rajoonide rahvanõukogud on maksimaalselt lähendatud linna ja küla töötavale elanikkonnale. Neil on laialdased võimalused püstitada ja lahendada rajooni majandusliku ja kultuurilise arengu küsimusi.

Linnad oma tähtsuselt jagunevad kolme kategooriasse: vabariikliku, oblastilise ja rajoonilise alluvusega. Vabariikliku alluvusega linnad omavad erilist poliitilist ja majanduslikku tähtsust riigi elus ja on vahetult seotud kesksete võimuorganitega.Vabariikliku alluvusega linnad on Bukarest, Stalin (endine Brasov), Cluj, Jassõ, Constanta, Galat, Ploesti ja Timisoara.

Kommuun on administratiiv-majanduslikuks ühikuks ja koosneb ühest või mitmest lähedalasuvast külast. Kommuuni keskuseks on küla, kus asub kommuuni rahvanõukogu.

Rumeenia administratiivse jaotuse kaart

Kommuun allub rajoonile. Kuni administratiiv-majandusliku rajoniseerimise seaduse vastuvõtmiseni oli riigis üle 6000 kommuuni, ühes kolmandikus nendest elas igaühes vähem kui 1500 elanikku. 1950. aasta 6. septembri seaduse järgi moodustati 4052 kommuuni, millest igaüks ühendab üksteisega majanduslikult seotud asustatud punkte.

Administratiiv-majandusliku rajoniseerimise seadus avab Rumeenia rahvademokraatlikule riigile uued edasise arengu perspektiivid.

RAHVASTIK

Viimane rahvaloendus Rumeenias teostati 25. jaanuaril 1948. aastal. Vastavalt rahvaloenduse andmeile ulatus elanike üldarv 15,9 miljoni inimeseni, kes elavad üksikutes oblastites alljärgnevalt:

Muntenias[1] (kaasa arvatud Bukarest) elab suurem osa, peaaegu üks kolmandik kogu elanikkonnast — 5,0 miljonit inimest ehk 31,4%, Transilvaanias — 3,4 miljonit — 21,6%, Moldovas — 2,6 miljonit — 16,4%, Oltenias — 1,7 miljonit — 10,7%, Lõuna-Bukoviinas — 300 000 — 1,9%, Crisane-Maramuresis — 1,4 miljonit — 8,8%, Banaadis — ligi 1 miljon — 6% ja Dobrudžas — 500 000 inimest — 3,2%.

Rahva tihedus riigis tervikuna võrdub 66,8 inimesele ühel km². Üksikutes oblastites on see jaotus ebaühtlane. Muntenias on tihedus 95,2, Oltenias — 70,5, Lõuna-Bukoviinas — 68,0, Crisane-Maramuresis — 65,7, Moldovas — 68,3, Transilvaanias — 54,7, Banaadis — 48,3 inimest ühel km².

Kõige tihedamalt on asustatud Muntenia eelmäestiku piirkonnad, eriti selle keskosa — kolmnurga Bukarest-Pitesti-Ploesti rajoon, samuti ka Suciava maakond.

Reas tööstusrajoonides — Prahovas, Dâmbovitas, Ilfovis — ulatub elanikkonna tihedus 200 ja enam inimesele ühel km². Hõredamini on asustatud mägioblastid, nagu väheste sademetega tasandikud, Doonau delta ja Sereti ning Pruti alamjooksud.

Elanike üldarvust elas 3,7 miljonit ehk 23,4% linnades, ülejäänud 12,2 miljonit ehk 76,6% külades.

[1] Rahvaloenduse andmed on antud Rumeenia vana administratiivse jaotuse järgi.

Suurte töödega, mida teostatakse rahvademokraatliku valitsuse poolt riigi industrialiseerimisel, kasvab linnade elanikkonna arv pidevalt. Kõige kõrgem linnaelanike protsent on Muntenias — 32,4%. Teisel kohal on Dobrudža — 29,1%.

Üldisest rahvaarvust on mehi 7,7 miljonit, naisi — 8,2 miljonit.

Rahvastiku keskmine juurdekasv oli 1941.—1945. aastal 21,4%. Surevuse poolest oli Rumeenia ühel esimestest kohtadest Euroopas. Sotsiaalsest olukorrast tingitud haigused olid töörahva tõeliseks nuhtluseks. Rumeenia ajakirjanduse ametlikel andmeil oli riigis 1944. aastal 600 000 tuberkuloosihaiget. Ajalehe «Scânteia» andmeil suri viimase 20 aasta jooksul halbade eluoluliste tingimuste tõttu üle kahe miljoni lapse.

Rahvademokraatlik kord võtab tarvitusele laialdasi abinõusid töötava elanikkonna tervendamiseks. Suurt tähelepanu osutatakse emade ja laste kaitsele. Aastast aastasse kasvab lastekodude, -aedade ja mängumurude arv. 1948. aastal oli neid 930, aga 1949. aasta augustikuus kasvas see arv juba 2226-le. Voodikohtade arv külade ja linnade sünnitusmajades suurenes 933-lt 1948. aastal 3755-le 1949. aastal. Esmakordselt Rumeenia ajaloos on organiseeritud küladesse sünnitusmajad.

Kõik töötajad saavad tasulist puhkust, tasuta arstiabi, paljulastelistele emadele antakse riiklikku abi. Voodikohtade arv haigemajades oli 1949. aastal 3 korda suurem kui 1947. aastal, 4 korda suurem kui 1944. aastal. Luuakse ja alaliselt laiendatakse puhkekodude ja sanatooriumide võrku. 1949. aastal veetsid 195 000 töötajat oma puhkuse puhkekodudes ja sanatooriumides, milledest suurem hulk asub riigi kaunimates paikades, parimates kuurortides, endistes kuningalossides, mõisade härrasmajades ja rumeenia kapitalistide rikkalikes villades.

Kuni 1940. aastani oli Rumeenia paljurahvuseline riik, kus rumeenlastest elanikkond moodustas mitte rohkem kui 68%. Käesoleval ajal elab riigis samuti mitmesuguseid rahvusi, kuid Rumeenia Rahvavabariik on nüüd palju ühtlasem oma rahvusliku koosseisu poolest. Rõhuva enamuse rahvastikust moodustavad rumeenlased, kelle arv ulatub 13 milj. 600 tuhandele inimesele ehk 85,7% kogu rahvaarvust.

Arvukamaks rahvuseks peale rumeenlaste on ungarlased,

keda on ligi poolteist miljonit inimest ehk 9,4% kogu rahvaarvust. Ungarlasi elab kompaktselt Transilvaanias (1 miljon), Crisane-Maramuresis (365 000) ja Banaadis (100 000). Transilvaanias ja Banaadis elab 344 000 sakslast (švaabid ja saksid) — 2,2% üldisest rahvaarvust, Doonau deltas, Põhja-Moldovas ja Bukoviinas elab ligi 35 000 ukrainlast. Linnades elab laialipillatuna 150 000 juuti.

Kuni Rumeenia vabastamiseni Nõukogude Armee väeosade poolt ja enne rahvademokraatlikule arenguteele asumist, polnud vähemusrahvustel elementaarsemaidki õigusi ja nad kannatasid julma rahvuslikku rõhumist. Rahvademokraatlik võim tühistas kõik mitterumeenia rahvuste jaoks kehtivad kitsendused. Rumeenia Rahvavabariigi konstitutsioon garanteerib kõikide riigis elavate rahvuste võrdõiguslikkust. Konstitutsioonis on kirjutatud: «Kõik Rumeenia Rahvavabariigi kodanikud, sõltumata soost, rahvusest, rassist, usutunnistusest või kultuurilisest tasemest, on seaduse ees võrdsed.»

«Igasugune rahvusliku või rassilise vihavaenu propageerimine on seadusega karistatav.»

Rumeenia eduka arenguga sotsialismi poole kaasub rahvastiku sotsiaalse koosseisu kiire muutumine. Täielikult on likvideeritud mõisnike klass. Ei ole enam kapitalistide klassi tööstuses ja rahanduses. Tööstuse kasvuga kaasub töölisklassi ja insener-tehnilise intelligentsi arvuline kasv. 1950. aasta esimesel poolel oli Rumeenia ametiühingutes, mis hõlmavad 97—98% kõigist töölistest ja teenistujatest, ligi 2 miljonit liiget. Tööliste arv kasvab kiirelt. Ainult üne aasta kestel — 1949. aasta augustikuust kuni 1950. aasta augustikuuni suurenes tööliste arv 260 000 võrra.[1] Tõsised muutused toimuvad külade elanikkonna koosseisus seoses küla üleminekuga sotsialistlikule ülesehitusteele. Külas elavast 12 150 485 elanikust tegeleb põllumajandusega 90%.

Põllutöölised moodustavad väikesearvulise rühma võrreldes küla ülejäänud elanikkonnaga. Rumeenia Töölispartei Keskkomitee peasekretäri Gheorghiu-Dej'i kõnes toodud andmeil Rumeenia Töölispartei Keskkomitee pleenumil 3.—5. märtsini 1949. a. ei ületanud põllutööliste üldarv selleks ajaks 250 000 (2,5%). Kõige arvukamaks sotsiaalseks grupiks külas oli kehvtalurahvas, moodustades 57% kõigist

[1] A. Pauker, Kuus aastat Rumeenia vabastamise päevast, «Kestva rahu ja rahvademokraatia eest», 18. VIII 1950. a.

põllumajandeist. Kesktalupojad moodustasid 34% kõigist talundeist, kulakud 5,5%.

Rumeenia oli varem tuntud kui kultuuriliselt üks kõige mahajäänumaid, hiiglasuure hulga kirjaoskamatute ja vähese kirjaoskusega elanikega maid. 1930. aasta rahvaloenduse andmeil 11,5 miljonist elanikust üle 7 aasta vanuses oli 4,4 miljonit ehk 38,2% kirjaoskamatuid. Siinjuures tuleb arvestada, et need andmed olid tugevasti vähendatud ametliku statistika poolt. Paljude Rumeenia külade elanikkond oli täiesti kirjaoskamatu. Algkoolid hõlmasid ainult tühise arvu koolieelisi lapsi, kesk- ja kõrgemate õppeasutiste uksed olid aga töörahva lastele suletud.

Rahvademokraatlik kord teostas otsustava pealetungi kirjaoskamatusele. Rumeenia Töölispartei ja valitsuse poolt ettevõetud abinõud sellel alal andsid tulemusi juba esimestel aastatel peale Rumeenia vabastamist.

1948. aasta rahvaloenduse andmeil oli 13,9 miljonist üle 7 aasta vanusega elanikust kirjaoskamatuid 3,2 miljonit inimest ehk 23,1%. Selliselt siis alanes juba 1948. aastal kirjaoskamatu elanikkonna protsent 15,1% võrra. Erilise hoo võttis võitlus kirjaoskamatusega peale 1948. aastat. 1948.—1949. aastal õppis lugema ja kirjutama üle 501 000 inimese. 1950. aastal õppis kirjaoskust 600 000 täiskasvanud meest ja naist mitmesugustel kirjaoskamatuse likvideerimise kursustel ja koolides.

Erilist tähtsust rahvamasside kultuurilise taseme tõstmiseks omab 1948. aastal vastuvõetud rahvahariduse reformi seadus. Reform kindlustab töörahva lastele tasuta seitsmeklassilise hariduse. Õppimine esimestes klassides on üldine ja kohustuslik. Alates 4-ndast klassist on kohustusliku õppeainena sisse viidud vene keele õppimine.

Linnades on loodud 6000 raamatukogu, aga külades — üle 10 000 talurahva kultuuriklubi ja ligi 10 000 raamatukogu.

Linnad

Bukarest on Rumeenia pealinn ja tema linnadest kõige suurem. Ta asetseb riigi lõunaosas Dâmbovița jõe mõlemal kaldal. Viimase kahe aastakümne jooksul kasvas Bukaresti elanike arv kiirelt. Samaaegselt kasvas ka linna pindala. 1930. aastal elas Bukarestis 631 000 inimest, 1949.

aastal kasvas see arv 1 042 000 inimeseni. Linna pindala oli 1937. aastal 60 km², 1946. aastal suurenes see 94 km²-ni. Bukarest on suur tööstuskeskus. Siin asub mitusada tööstusettevõtet, sealhulgas «Punase Grivita» raudtee-töökojad, 23. augusti nimeline veduritehas, mitu metallitehast, samuti rida suuri tekstiili-, tubaka-, jalatsi- ja toiduainete-tööstuse ettevõtteid. Ehitusel on suur polügraafiakombinaat «Scânteia maja» (ajaleht «Scânteia» on Rumeenia Töölispartei keskne organ). Bukarest on samuti riigi suurimaks kultuuriliseks keskuseks. Siin asub Teaduste Akadeemia, ülikool, rida kõrgemaid õppeasutisi, teadusliku uurimise instituute, suur hulk alg- ja keskkoole, muuseume, teatreid. Bukarest on raudteede ja maanteede suur sõlmpunkt. Riigi tähtsamad raudteemagistraalid läbivad Bukaresti.

11. aprillil 1949. aastal tööle asunud rahvanõukogu ajutine komitee teostas suure töö linna heakorrastamise alal. Ehitatakse väljakuid, õgvendatakse tänavaid. Suurt tähelepanu pühendatakse äärelinnade korrastamisele, kus elavad töölised.

Linnaäärsetes töölisrajoonides — Ferentaris, Grivitas ja teistes — on kerkinud uued mitmekorruselised elamud, kinod, koolimajad ja teised kultuuriasutised.

Linna keskuses, Võidu väljakul, ehitasid töötavad hulgad suursuguse mälestussamba Nõukogude Armee kangelaste auks, kes andsid oma elu võitluses hitlerlike hordidega rumeenia rahva vabastamisel fašistlikust ikkest. Pealinna kõige ilusam magistraal algab Võidu väljakult ja on nimetatud generalissimus Stalini nimeliseks prospektiks.

Administratiiv-majandusliku rajoniseerimise seaduse järgi on Bukarest jaotatud kaheksaks rajooniks: 1. rajoon on Vladimir Iljitš Lenini, 2. rajoon — Jossif Vissarionovitš Stalini, 3. rajoon — Gheorghe Gheorghiu-Dej'i 4. rajoon — Esimese mai, 5. rajoon — 23. augusti, 6. rajoon — Punase Grivita, 7. rajoon — Tudor Vladimirescu, 8. rajoon — Nicolai Bâlcescu nimeline.

S t a l i n (endine Brasov) asub riigi keskosas, Transilvaanias. Elanikkond koosneb 83 000 inimesest. See on üks Rumeenia linnadest, mis omab arenenud tööstust. Stalinis asuvad suured metallurgia- ja masinaehitusettevõtted ning riigi esimene traktoritehas «Sovromtraktor». Linnas asuvad samuti suured tekstiilivabrikud, rida keemiatehaseid, tsemendivabrikud, palju toiduainete-tööstuse, puidutööstuse ja teisi ettevõtteid.

Stalini linn on üks tähtsamaid teede ristumiskohti. Siia tulevad kokku 6 raudteed ja 8 maanteed.

Linn asetseb väga maaliliselt mägede orus, Karpaatide käärul. Ta on piiratud arvukate kuurortidega, olles Rumeenia turismikeskuseks.

23. augustil 1950. aastal, Rumeenia vabastamise kuuendal aastapäeval Nõukogude Armee poolt, Rumeenia Rahvavabariigi Suure Rahvuskogu Presiidium avaldas vastuseks Brasovi linna töörahva palvele seadluse: «Selle seadluse väljakuulutamise silmapilgust nimetatakse Brasovi linn ümber Stalini linnaks, töötava inimkonna suure geeniuse auks, nõukogude rahva juhi, meie rahva vabastaja ja parima sõbra Jossif Vissarionovitš Stalini auks.»

Jassõ on Moldova tähtsaim linn, minevikus Moldova vürstkonna pealinn. Asetseb metsadega kaetud maa-alal, mattub viinamarjaistandustesse ja puuviljaaedadesse. Vanasti peeti Jassõ linna Rumeenia teiseks pealinnaks. Jassõs asub riigi vanim ülikool. 1949. aastal organiseeriti linnas Teaduste Akadeemia filiaal. Linnas elab 94 000 elanikku. Seal asuvad suured raudtee-töökojad ja rida teisi tekstiilitööstuse ettevõtteid.

Ploesti on naftatööstuse keskus; seal elab 95 000 elanikku. Linna kogu majanduslik, finantsiline ja kaubanduslik tegevus on tihedalt seotud naftaga. Siia on koondunud tähtsaimad naftadestilleerimistehased, naftatööstuse seadmete tehas ja samuti mitmesuguste naftaühingute valitsused. Ploesti on Rumeenia suurim raudteesõlm. Siit lähevad pikad rongid naftasaadustega riigi mitmesugustesse kohtadesse ja piiri taha. Teise maailmasõja ajal kannatas Ploesti tugevasti inglise-ameerika lennuväe rünnakute tagajärjel. Käesoleval ajal on linn tunduvas osas taastatud.

Galat on tähtsaimaks Rumeenia sadamaks Doonaul 80 000 elanikuga. Galatis asuvad suured laevaehitustehased ja mereväe arsenal. Peale selle on linnas tekstiili-, metalli- ja viljapuhastustehased, veskid ning taimeõlide tehased.

1944. aastal oli Galat tugevasti purustatud taganevate Rumeenia vägede poolt. Käesoleval ajal taastatakse linna kiiresti. On ehitatud uus jaamahoone, rida uusi koolimaju, veterinaarhaigla. Linna keskusse on rajatud ilus, lai väljak, mida nimetatakse «Revolutsiooni väljakuks».

Braila on tähtsaim sadam Doonaul. Elanikke 95 000. Brailast kuni Musta mereni on Doonau üle 7 meetri sügav,

TRÜ Raamatukogu

tänu sellele saavad sadamasse sõita suured merelaevad. Linna paiknemine Doonau viljakandval tasandikul muudab selle esmajärjekorras põllumajandussaaduste väljaveo sadamaks. Braila kaudu veetakse välja leivavilja, loomi, samuti aga ka metsa. Linnas asuvad väikesed metallitöötlemise ettevõtted, mitmesuguste masinate monteerimise ja remonditöökojad, põllumajandussaaduste ümbertöötamise ettevõtted, laeva- ja vaguniremondi töökojad.

Constanta on ainus korralikult seadistatud Rumeenia sadam Mustal merel. Ta on Dobrudža administratiiv-, majandus- ja kultuurielu keskus. Elanike arv — 78 000. Constantast eksporditakse mere kaudu esmajoones naftat, teises järjekorras teravilja ja metsa. Linnal on Bukarestiga raudteeühendus Cernavoda linna kaudu, mille juures asub suur üle Doonau viiv sild. Ta on naftajuhtme lõpppunktiks, mis ühendab sadamat Prahova oru naftatööstuse rajooniga.

Teisteks väiksemateks sadamateks Musta mere ääres on Mangalia, Sulina, ja Doonaul — Turnu-Severin, Giurgiu, Calarasi ja Tulcia.

Cluj on Transilvaania tähtsaim linn ja elanike arvu poolest kolmas vabariigis (110 000). Temas asub kaks ülikooli (ühes on õppekeeleks rumeenia keel, teises ungari keel), Teaduste Akadeemia filiaal ja Põllumajanduse Akadeemia. 1948. aasta märtsikuus ehitati Cluj'i töörahva vabatahtliku tööga 28 päeva jooksul gaasijuhe Cianul-Mare linnast Cluj'i linnani. Tööstusettevõtetest tähtsaim on saapavabrik «Dermata».

Timisoara on elanike arvu poolest teine linn Rumeenias. Elanikke 112 000. Asub riigi kaguosas, Banaadis. Suur tööstuskeskus.

Rumeenias on veel teisi suuri linnu: Arad — 87 300 elanikku, Craiova — 84 600 elanikku, Oradia — 82 300 elanikku. Sibiu — 60 600, Târgu-Mures — 47 000, Satu-Mare — 46 500, Buzau — 43 400, Bacau — 34 500, Turnu-Severin — 31 600, Giurgiu — 30 200 elanikku. Rumeenias on üldse 19 linna, kus elanike arv on üle 30 000.

Rea suurte ettevõtete ja kaevanduste ümber kasvasid ja arenevad tööstuslinnad ja asulad: Resita, Hunedoara, Petrosani, Lupeni, Moreni, Câmpina, Buhus ja teised.

Peale esimest maailmasõda Rumeeniaga ühendatud tööstuslikult arenenud ja rikkalike maapõuevaradega Transilvaania ja Banaat avasid riigi tööstuslikuks arenguks laialdased võimalused. Soodsad looduslikud tingimused koos eespoolnimetatud võimalustega lõid eeldused põllumajanduse tõusuks. Kuid Rumeenia rahvamajandus oli madalal arenguastmel. Monopolistlike trustide ja kartellide peremehetsemine riigis, tugevate feodaaligandite säilimine põllumajanduses ja kogu Rumeenia majanduse orjastamine välismaise kapitali poolt olid ülepääsematuks takistuseks olemasolevate soodsate võimaluste kasutamiseks rahvamajanduse huvides.

Rumeenia võrdlemisi hilise kapitalismi tekkimise ja arenemise üheks tagajärjeks on tööstuse kontsentreerimise kiirendatud protsess ja kapitali tsentraliseerimise jõudne kasv. 1929. aastal oli riigi töötlevas tööstuses 3736 suurettevõtet, mille käsutuses oli 32,2 miljardit leid kapitali. 1939. aastal vähenes suurettevõtete arv 3646-ni, kuid neisse mahutatud kapital kasvas 52 miljardi leini, tööstusvõimsused ja palgatööliste arv aga suurenes rohkem kui ühe kolmandiku võrra. 1945. aasta 28. detsembri seisuga koosnes töötlev tööstus 3223 suur- ja keskmisest ettevõttest. Neis töötas 259 000 töölist ja 39 918 teenistujat.

Tootev tööstus arenes äärmiselt ebaühtlaselt. Nii toodeti 1942. aastal vähem sütt kui 1929. aastal. Naftatoodang peale 1936. aastat langes kogu aeg. Peaaegu täielikult oli kasutamata looduslik põlevgaas.

Samaaegselt toimus suurpankade ja trustide kiire kasvuprotsess.

Teise maailmasõja eel omasid kartellid valitsevat seisukohta kõigis tööstusharudes Rumeenias oli 1938. a. 94 kartelli, mis riigis olevast 3767 ettevõttest ühendasid oma alla 1600 ettevõtet. Nad kontrollisid 50% kõigist kapitalmahutistest tööstusse ja valitsesid 25% riigis väljalastavast toodangust. Eriti laialdaselt hõlmasid kartellid metallurgia-, keemia- ja toiduainete-tööstuse. See puudutas ka telliskivide ja katusekivide vabrikante.

Monopolistliku kapitali arengut saatis välismaise kapitali valitsemise kindlustamine Rumeenia majanduses. Inglise, prantsuse, ameerika ja sõja eel ka saksa kapitali osa oli valdav reas tööstusharudes. Naftatööstuses oli väliska-

pitali käes 72,5% kõigist aktsiatest. Samasugune olukord oli ka metalli- ja keemiatööstuses ning teistes tööstusharudes. Monopolistlike trustide ja kartellide valitsemine ja välismaise kapitali tugev sissetung määrasid Rumeenia rahvusliku tööstuse seisakule ja mahajäämusele. Välja pumbates riigist hiiglaslikke kasumeid, püüdsid välismaised kapitalistid teda säilitada oma toorainete ja põllumajandussaaduste ripatsina.

11 aasta jooksul, 1927.—1938. aastani, kasvas Rumeenia tööstus ainult 55% võrra, kuna rahvademokraatliku korra juures kasvas tööstustoodang ainuüksi 1949. a. jooksul 40% võrra.

Veelgi madalamal arenguastmel oli põllumajandus, milles olid ülekaalus mõisnike suurmaapidamine ja säilisid suhted põhinesid talupoegade julmal ekspluateerimisel vanad pärisorjuslikud igandid. Mahajäänud poolfeodaalsed mõisnike poolt ja kogu põllumajanduse madalal tehnilisel tasemel. Rumeenia külale olid tüüpilised kõige primitiivsemad tootmisvahendid, ürgkogukondlik maaharimise viis ja põldude madal viljakus.

Paljaks röövitud ja laostatud rahvamajandus käis lõplikult alla hitlerlaste võimutsemise ajal Rumeenias ja riigi nõukogudevastasest sõjast osavõtu ajal.

1940.—1944. aasta jooksul vedas Rumeenia ainuüksi Saksamaale (ilma okupeeritud territooriumideta) 10,3 miljonit tonni naftat, 1,5 miljonit tonni vilja, sadu tuhandeid sarvloomi ja sigu, rasva, liha, ehituspuitu. See eksport jäi tegelikult tasumata.

Kõigi nende põhjuste tagajärjel oli peale sõja lõppemist rahvamajanduses äärmiselt raske olukord.

Esimestel aastatel pärast Rumeenia vabastamist valitsesid tema majanduses veel suurkapitalistid ja pankurid. Põhilised tootmisvahendid, pangad, kaubandus jäid nende kätte. Kaotanud lahingu avalikus poliitilises võitluses, püüdsid reaktsioonilised jõud, keda suunasid ja innustasid inglise ja ameerika imperialistid, õõnestada valitsuse majanduslikke üritusi, desorganiseerida tööstust, transporti, kaubandust ja paisutada inflatsiooni. Rumeenia ja rahvusvaheline reaktsioon püüdsid sellega välja kutsuda rahvamasside rahulolematust ja õõnestada nende usaldust demokraatliku korra vastu.

Majanduslik olukord raskenes enneolematu põua tagajärjel 1945.—1946. aastal. 1945. a. oli maisi-, nisu- ja rukki-

saak 2,5 korda väiksem kui 1944. a. 1946. a. aga andsid Rumeenia põllud ainult 28% maisi vajalikust kogusest, mis on talurahvahulkade peamiseks toiduaineks.

Demokraatlikud jõud, eesotsas kommunistliku parteiga, mobiliseerisid kõik jõud võitlusse rahvamajanduse taastamiseks. Selle võitluse edu oleks olnud mõeldamatu ilma kapitalistliku sabotaaži otsustava mahasurumiseta. Visas võitluses kiskusid töörahvahulgad üksteise järel ekspluateerivatelt klassidelt valitsevad majanduslikud positsioonid, nõrgendasid nende osa ja mõju rahvamajanduses.

1947. a. jooksul teostas valitsus rea reforme ja üritusi, mis tõid endaga kaasa tõsiseid muudatusi rahvamajanduses. Tähtsamaiks neist olid: rahvapanga üleminek riigi kätte; 14 tööstusvalitsuse loomine, mis ühendasid alade järgi põhilised tööstusettevõtted ja andsid riigile võimaluse teostada juhtimist eraettevõtete tööstusliku ja ärilise tegevuse üle; põhiliste rahvamajandusharude majandusliku tegevuse programmi vastuvõtmine aasta lõpuni; rahareformi teostamine (august 1947. a.).

Otsustav murrang majanduslikus olukorras saavutati 1948. a., pärast seda, kui rumeenia rahvas kõrvaldas oma teelt monarhia ja Rumeenia kuulutati rahvavabariigiks. Selleks ajaks olid valitsusest välja kihutatud ekspluateerivate klasside viimased esindajad Tatarescu natsionaal-liberaalse partei näol ja purustatud rida inglise-ameerika imperialismi tugipunkte, esmajoones natsionaal-tsaranistlik partei.

Edusammud, mis saavutati võitluses demokraatliku korra poliitiliste ja majanduslike seisukohtade kindlustamise eest, lõid vajalikud eeldused rahvamajanduse rekonstrueerimiseks sotsialistlikel alustel.

1948. a. suvel teostatud tööstuse, transpordi, pankade ja kindlustusseltside natsionaliseerimine hävitas rahvusliku kodanluse majandusliku aluse ja likvideeris välismaise kapitali mõju.

Saavutanud suuri edusamme tööstuse taastamisel ja arendamisel, Rumeenia Töölispartei, juhindudes ÜK(b)P rikkalikest ajaloolistest kogemustest, asus sotsialismi ehitamise raskeima ülesande lahendamisele — põllumajanduse sotsialistlikule ümberkujundamisele. 1949. a. märtsikuus toimunud Rumeenia Töölispartei Keskkomitee pleenum võttis vastu ulatusliku otsuse partei ülesannete kohta võitluses töölisklassi liidu kindlustamiseks töötava talurahvaga, põl-

lumajanduse sotsialistliku ümberkujundamise eest. Nende ülesannete lahendamise aluseks on Lenini-Stalini õpetus selle kohta, et talurahvas võib leida kapitalistlikust orjusest väljapääsu ainult kollektiivse majapidamise teel.

Vastavalt sellele loodi Rumeenia külas sotsialistlikud tugipunktid: masina-traktorijaamad, riiklikud põllumajandusfarmid, põllumajanduslikud, tööstuslikud, varustus-, turustuskooperatsioonid ja kollektiivsed majandid.

Vana majandusliku struktuuri põhiline ümberkorraldamine, mis teostati mõisnike ja suurkapitalistide positsioonide purustamise tagajärjel, lõi vajalikud eeldused plaanimajandusele üleminekuks. 1949.—1950. a. planeeriti rahvamajanduse töö ainult üheks aastaks. Kuid juba on välja töötatud ja hakkab 1951. a. kehtima Rumeenia Rahvavabariigi esimene rahvamajanduse arendamise viie aasta plaan.

Pärast põhiliste tootmisvahendite natsionaliseerimist muutus riiklik sektor tööstuses valitsevaks ja koos riiklike põllumajandusfarmidega, kollektiivsete majanditega, kooperatiividega ja areneva riikliku kaubandusega kujutab ta endast võimsat sotsialistlikku sektorit.

Kõrvuti riikliku sektoriga on Rumeenia majanduses ka väikekaubandussektor, mis esindab esmajärjekorras talurahva ja käsitööliste põhimassi, ja kapitalistlik sektor kulakluse ja kaubanduskodanluse näol.

Ülalloetletud sektoreist omas sotsialistlik sektor juba 1948. a. juhtivat kohta Rumeenia Rahvavabariigi majanduses ja laieneb kogu aeg.

Sotsialistliku sektori kasvule kaasub klassivõitluse teravnemine nii maal kui linnas. Riikliku Julgeoleku organid avastasid ja muutsid kahjutuks salakuulajate ja saboteerijate arvukad jõugud, mis püüdsid õõnestada tööstuse tööd. Kulakud külades on täis metsikut viha rahvademokraatliku korra vastu ja ei vali võitluses selle vastu mingisuguseid abinõusid. Töölisklassi liidu edasine kindlustamine töötava talurahvaga töölisklassi juhtimisel ja rahvademokraatliku riigi poolt otsustava kapitalistlike elementide piiramise ja väljatõrjumise poliitika teostamine linnas ja maal on kogu rahvamajanduse sotsialistlikul alusel rekonstrueerimise otsustavaks tingimuseks.

Uus olukord riigis sünnitas ka uue suhtumise töösse. Sotsialistlik võistlus muutus töö tähtsaimaks meetodiks vabrikuis, kaevandustes, transpordis, uusehitustel, riiklikes põllumajandeis, masina-traktorijaamades ja noortes kollektiiv-

majandites. Enneolematu hoo saavutas sotsialistlik võistlus seltsimees Stalini 70. sünnipäeva tähistamise auks, mida pühitseti Rumeenias kui tõeliselt üldrahvalikku püha, kui Rumeenia Rahvavabariigi töörahva lähedase, armsa ja suure sõbra juubelit.

Riigis on juba sadu töökangelasi. Neist parimad on autasustatud ordenitega. Paljud tuhanded rumeenia töölised töötavad Nõukogude Liidu eesrindlike inimeste kogemuste alusel. Nõukogude tööstuse paljud novaatorid leidsid endale innukaid järelkäijaid sadade ja tuhandete rumeenia tööliste näol.

Oma võitluses rahvamajanduse taastamise ja arendamise eest, selle rekonstrueerimise eest sotsialistlikul alusel tuginevad Rumeenia töörahvahulgad Nõukogude Liidu omakasupüüdmatule abile.

Rumeenia rahvale rasketel põua-aastatel (1945—1946) aitas Nõukogude Liit Rumeeniat leivaviljaga. Rumeenia avalikkuse üksmeelsel kinnitusel päästis Nõukogude Liidust saadetud leivavili sadu tuhandeid elanikke näljasurmast. Abi, mis on osutatud Rumeeniale Nõukogude Liidu poolt toorainete, seadmete ja tehnilise konsultatsiooniga, aga samuti seemnete ja põllumajandusmasinatega, aitas tal üle saada sõjajärgsetest raskustest ja viia edasi tööstuse ja põllumajanduse arengut. Majanduslike kokkulepete alusel saab Rumeenia Nõukogude Liidult toorainet metallurgiatööstusele, seadmeid nafta-, traktori- ning masinaehitustööstuse ja teiste tööstusalade arendamiseks, mõningaid tööstusmaterjale, pikaajalisi krediite ja tehnilist abi. Rumeenia saadab Nõukogude Liidule naftasaadusi, ehitusmaterjale ja teisi kaupu.

NSV Liidu ja Rumeenia Rahvavabariigi vahel on uueks majanduslike suhete vormiks viimastel aastatel loodud Nõukogude—Rumeenia segaühingud ja ettevõtted: nafta tootmise alal «Sovromneft», metsa kasutamiseks «Sovromles», traktorite tootmiseks «Sovromtraktor», musta metallurgia alal «Sovrommetall» jt. Need Nõukogude—Rumeenia segaühingud on uut tüüpi majanduslikud organisatsioonid, mis põhinevad poolte täielikul võrdõiguslikkusel juhtimise, kapitalmahutiste ja kasude jaotamise suhtes. Nad on võimsateks tugipunktideks Rumeenia Rahvavabariigi töörahvahulkade võitluses rahvamajanduse arendamise eest sotsialismiteel.

Soodsat mõju Rumeenia rahvamajanduse arengule aval-

davad ka majanduslikud suhted, mis on loodud tema ja teiste rahvademokraatiamaade vahel.

Vastastikune koostöö Rumeenia Rahvavabariigi ja NSV Liidu, samuti Rumeenia Rahvavabariigi ja rahvademokraatlike riikide vahel laienes ja tugevnes veelgi enam vastastikuse majandusliku abistamise nõukogu loomise tagajärjel, mis seab oma ülesandeks majanduslike kogemuste vahetamise, toorainetega, toiduainetega, masinatega jne. abistamise.

Vastastikusel usaldusel, vennalikul sõprusel ja täielikul vastastikusel mõistmisel põhinevad Nõukogude—Rumeenia suhted loovad otsustavad eeldused Rumeenia Rahvavabariigis sotsialismi edukaks ülesehitamiseks.

Tööstus

Rumeenia valitsus võttis vastu 1947. a. juulikuus Kommunistliku Partei Keskkomitee ettepanekul põhiliste tööstusharude tegevusprogrammi aasta lõpuni. Sel ajal oli tööstustoodangu tase ainult 48% võrreldes sõjaeelse 1939. aastaga.

Pärast programmi vastuvõtmist hakkas tööstustoodang aastast aastasse pidevalt kasvama. Juba 1948. aasta algul saavutas ta sõjaeelse taseme, aga üksikute toodanguliikide, nagu malmi, metalli, rauamaagi ja loodusliku põlevgaasi alal, see tase ületati.

Põhiliste tootmisvahendite natsionaliseerimine andis võimsa tõuke tööstusettevõtete tööle. Natsionaliseerimisseadus nägi ette kõigi loodusvarade üleminekut riigi omandiks, millised seaduse vastuvõtmise ajal olid eraisikute või organisatsioonide, samuti tööstus-, pankade, kindlustus-, mäetööstus-, transpordi-, telefoni-telegraafiühingute käes. Juba esimestel päevadel peale natsionaliseerimis-seaduse ellurakendamist läks riigi kätte valdav enamik vabrikuid, tehaseid, kaevandusi, laevatehaseid, samuti transport, pangad ja kapitalistlike tööstusühingute varandus.

Natsionaliseerimis-seadus võeti vastu suure vaimustusega tööliste poolt käitistes kui ka Rumeenia kogu töörahva poolt. Töölised võtsid endile kohustuse tõsta tööviljakust, saavutada seda, et natsionaliseeritud ettevõtted hakkaksid eeskujulikult tööle. Esimene riiklik plaan 1949. aastaks, mis töötati välja pärast natsionaliseerimist, püstitas

tähtsaima ülesandena kindlustada esimesed edusammud, mis saavutati tööstuse taastamisel, ja saavutada selle edasist kasvu. Plaan nägi ette tööstustoodangu kasvu tervikuna 40% võrra võrreldes 1948. aastaga. Erilist tähelepanu pühendati plaanis tööstuse otsustavate harude — raske- ja metallitööstuse arendamisele. Need ülesanded teostati ja 1949. aasta plaan täideti 108-protsendiliselt.

Tööstuse arengu üheks iseärasuseks minevikus oli selle ebaühtlane territoriaalne paigutus. Kogumikus, mis on välja antud Rumeenia Rahvamajanduse Ministeeriumi poolt 1941. aastal «Rumeenia tööstus 1930.—1940. aastal», on järgmised andmed tööstuse paigutuse kohta. 1939. aastal asus põhiline tööstus 8 rajoonis: 1) Prahova org, 2) Resita, 3) Turda, Câmpia Turda, Târnaveni, Târgu-Mures, Medias, Sighisoara, Zlatna, 4) Piatra-Niamt, Buhus, Bacau, 5) Sibiu ühes Cisnadiega ja Talmaciuga, 6) Satu-Mare, Baia-Mare, Friza-de-Jos, 7) Otelul-Rosu, Nadrag ja 8) Hunedoara, Criseni, Copsa-Mica, Cugir ja Petrosani ning linnades: Bukarest koos ümbruskondadega, Timisoara, Brasov (nüüdne Stalin), Arad, Galat, Braila, Jassõ ja Cluj.

Nendes 8 rajoonis ja 8 linnas oli kontsentreeritud 69,5% kapitale, mis olid mahutatud töötlevasse tööstusesse, ja 67,4% kogu tööstustoodangu väärtusest. Terved rajoonid, nagu Transilvaania põhjaosa, Maramures, suurem osa Moldovast, Olteniast ja Dobrudžast, ei arenenud peaaegu üldse tööstuslikult ja jäid maha põllumajanduslikult.

1949. aasta plaani täitmisega tehti esimesed sammud üksikute rajoonide tööstusliku arengu ebaühtluse ja mahajäämuse likvideerimiseks. Pandi alus Dobrudža, Moldova ja Maramuresi industrialiseerimisele.

Samal ajal muutus ka tööstuse enese struktuur ja suhe selle üksikute harude vahel. Kui vanasti käitiste arvu, kapitalmahutiste ja tehnilise taseme poolest esimestel kohtadel asusid tekstiili-, keemia- ja toiduainete-tööstused ning terve rida teisi kergetööstuse harusid, mille tase kogusummas oli üsna madal, siis praegusel ajal need tööstusharud, arenedes ühteaegu kogu tööstusega, loovutavad ikka enam juhtivat kohta tööpingi-, masina- ja metallurgiatööstusele, mille areng on kogu rahvamajanduse tõusu põhialuseks.

1949. aastal hakkas tööstus välja laskma rida masinaid, agregaate ja mitut liiki toodangut, mille valmistamine on suure tähtsusega rahvamajanduse arengule. Esmakordselt

toodeti: 190 HJ diiselmootoreid, sisepõlemismootoreid, täiustatud treipinke, puurimis-lihvimismasinaid, universaalseid metallilõikepinke, hüdroturbiine, transformaatoreid, ketrusmasinaid, puuvilla kraasimise ja muid masinaid tekstiilitööstuse jaoks, suure kandejõuga vaguneid, liikuvaid vintse, tõstukeid, kuullaagriterast ja rida teisi erilisi terasesorte, mitmesuguseid seadmeid naftatööstusele, kuullaagreid, keemiasaadusi ja arstimeid.

1949. aasta plaani edukas täitmine lõi eeltingimused tööstuse edasiseks tõusuks. See tõus on ette nähtud 1950. aasta plaanis, mille järgi kogutoodangu kasv 1950. aastal võrreldes 1949. aastaga on 37%. 1950. aasta riiklik plaan püstitas tööstuse arendamiseks järgmised tähtsamad ülesanded:

Energeetika- ja tootva tööstuse tugevdamine ja laiendamine, eriti nafta ja söe alal.

Raske- ja eriti masinaehitustööstuse edasine arendamine. Erilist tähelepanu on pööratud tööpinkide ja elektrimootorite tootmisele. Samal ajal areneb ka tarbimisesemete tootmine olemasolevate võimsuste laialdasema ärakasutamise ja uute ettevõtete ehitamise teel.

Plaani tähtsaimaks ülesandeks on tööstuslikult mahajäänud piirkondade majanduse arendamine maapõuevarade uurimise ja kasutamise, uute ettevõtete ehitamise ja terve rea üldrahvaliku tähtsusega ühiskondlike tööde teostamise teel.

1950. aasta riiklik plaan valmistab ette tingimused esimese viie aasta plaani väljatöötamiseks 1951.—1955. aasta jaoks. Selles plaanis on ette nähtud võimsa tööstusliku baasi loomine mitmesuguste tööpinkide valmistamiseks, musta metallurgia kasv, energeetilise baasi tunduv laiendamine, põllutöömasinate tootmise arendamine ja kogu tootva ning töötleva tööstuse kiire kasv. Luuakse uusi tööstuskeskusi, ehitatakse uusi suuri ettevõtteid.

Rumeenia Rahvabariigi Ministrite Nõukogu kinnitas 1950. aasta augustikuus viie aasta plaani kontrolliarvud. Neis on ette nähtud tööstuse toodangu suurenemine plaani teostamise viimasel aastal kahekordseks, võrreldes 1950. aastaga.

Nafta, musta metallurgia ja metallitööstuse toodang kasvab enam kui 2 korda, masinaehituse toodang kasvab peaaegu 2,5 korda. Tööstustoodangu keskmine aastane juurdekasv on määratud 17 protsendile.

Naftatööstus. Kõigist loodusvaradest kasutati minevikus kõige röövellikumalt naftarikkusi. Välismaise kapitali erikaal oli naftatööstuses palju kõrgem kui ükskõik millisel teisel alal. Naftamonopolide kasumid ulatusid hiigelmääradeni, aga kapitalmahutised naftatööstusse olid samal ajal täiesti mitteküllaldased. Pärand, mille demokraatlik kord sai naftatööstuses, oli kõige rängem, mille tagajärjel selle taastamine ja arendamine osutus kõige raskemaks. Kasutatavad naftaleiukohad olid täiesti tühjaks ammutatud, kuna teised laialdased naftarikkad rajoonid ei olnud kasutamiseks ette valmistatud, sest see nõudis suuri kapitalmahutisi.

Rumeenia naftatööstus saavutas oma tegevuses kõrgeima taseme 1936. aastal, millal toodeti 8 703 000 tonni naftat. Pärast seda vähenes toodang süstemaatiliselt ja langes 1939. aastal 6 225 000 tonnini ning 1944. aastal 3 525 000 tonnini. Niiviisi on inglise-ameerika ja saksa monopolide valitsemise tagajärjeks naftatööstuse toodangu vähenemine ainult 8 aasta jooksul peaaegu 2,5 korda.

Tunduvat kahju tekitasid naftatööstusele pommitamised, mida teostas ameerika lennuvägi veidi aega enne Rumeenia vabastamist Nõukogude Armee poolt, ajal, kui saksa armee oli Rumeenias juba põhiliselt purustatud.

1945. aastal võimule tulnud demokraatlik valitsus võttis ette rea abinõusid selle tähtsaima majandusharu tegevuse normaalseks muutmiseks. Suurimad naftatööstuse ettevõtted olid sel ajal veel rumeenia ja inglise-ameerika kapitalistide käes. Kuid valitsuse poolt ettevõetud tööstuste ja naftapuhastamistehaste range kontroll ning kapitalistliku sabotaaži mahasurumine tõid enesega kaasa naftatoodangu suurenemise 1946. aastal 4 193 000 tonnini.

1946. aastal oli Rumeenias 15 suurt naftapuhastamistehast. Kõige võimsamateks nendest olid: «Astra Româna», «Concordia», «Columbia», «Stiaua Româna», «Uniria» ja «Româno-Americana». Nende tehaste seadmestik oli vananenud ja kulunud. Hulk aastaid seda ei remonditud ega uuendatud.

Vastavalt natsionaliseerimis-seadusele kõik need tööstused ja naftarikkused, mis kuulusid 28 era-naftaühingule, läksid riigi omandiks.

Pärast natsionaliseerimise läbiviimist hakkas naftatoodang aeglaselt, aga järjekindlalt kasvama. Naftatootmise plaan täideti 1949. aastal võrreldes 1948. aastaga 109,4-

protsendiliselt. Erilist tähelepanu pühendati naftapuurimisele, mille plaan täideti 1948. aastaga võrreldes 170,7-protsendiliselt. Tehaste ja tööstuste sisseseadet uuendati tunduval määral, neid varustati uue tehnikaga mitmesuguse sisseseade arvel, mida saadi Nõukogude Liidust. Prahova orgu tekkisid uued naftapuuraugud.

Naftatööstuse ettevõtted asuvad naftatootmise rajoonides. Kõige suuremad neist asuvad Câmpinas, Ploestis, Brazâs. 1949. aastal ehitati suur naftapuhastamistehas Moldovasse. Naftapuhastamistehaseid on samuti Bukarestis, Râmnicul-Saratis, Târgovistes ja teistes kohtades. Naftatööstuse ettevõtted annavad mitut liiki toodangut: mitut sorti bensiini, diiselkütet, petrooleumi, õlisid, vaseliini ja muud. Paljusid neist hakati Rumeenias 1949.—1950. aastal tootma esmakordselt.

Rahvamajandusplaan näeb ette 1950. aastal naftatööstuse edasist tunduvat arengut ja naftatoodangu kasvu. Naftatoodang kasvab 1950. aastal peaaegu 1,5-kordseks võrreldes 1948. aastaga. Ette nähtud on terve rida abinõusid naftatootmise tehnilise taseme tõstmiseks. Uurimisteks ettevõetud puurimiste kiirus kasvab võrreldes 1949. aastaga vähemalt 14,6% võrra, kuna kasutamise otstarbeks teostatud puurimiste kiirus kasvab 8,6% võrra. Teostatakse töid vanade mahajäetud puuraukude taastamiseks. Naftauurimise ja naftatootmise nõukogulike meetodite laialdase rakendamise alusel paraneb puurimistööde ja tootmise tehnoloogia.

Suurt tähelepanu osutatakse naftatööstuse seadmete, nagu puurimisvintside, rootori laudade, pinnasepumpade, raskevarraste, ülekande-abinõude jne. tootmisele. Selliste seadmete väljalase kasvab 1950. aastal keskmiselt 30—40% võrra. Koos seadmetega, mis tulevad Nõukogude Liidust, kindlustavad sellised masinad ja seadised Rumeenia naftatööstuse ümberseadistamise uusima tehnika baasil.

Gaasitööstus. Määratu suured gaasivarud, mis peituvad Rumeenia maapõues, loovad soodsad tingimused gaasitööstuse arenguks. Rumeenia looduslik gaas on kõrgekvaliteediline põletisaine ja seda kasutatakse tööstuses energiaallikana, keemiatööstuses toorainena, samuti ka elu-olulisteks tarveteks. Gaasitööstus oli varem vähe arenenud, kuna gaasitagavarade töötlemine ja tehaste ehitamine nõudis suuri kapitalmahutisi.

1939. aastal toodeti endise Rumeenia kohta rekordiline kogus gaasi — 1,9 miljardit m³.

Sõjajärgseil aastail kasvab gaasitoodang aastast aastasse. Juba 1947. aastal toodeti Transilvaanias ja naftatööstuste rajoonis 2,15 miljardit kuupmeetrit gaasi. Metaanigaas, mis asub Transilvaanias, antakse gaasijuhtme kaudu Cluj'i, Stalini, Turda, Mediase, Sighisoara, Azuga, Sinoe ja Bukaresti linnale. Gaasijuhe Transilvaaniast Bukaresti ehitati lühikese ajaga Rumeenia töötava noorsoo ennastsalgava tööga 1947. aastal.

1949. aasta jooksul teostati uued kapitaalsed tööd gaasitööstuses. Ehitati 21 uut puurauku gaasitootmise jaoks ja viis puurauku uute gaasiallikate leidmiseks. 1950. aasta plaan näeb ette gaasijuhtmete võrgu laiendamist 185 km võrra, samaaegselt kasvab loodusliku gaasi toodang 8,9% võrra võrreldes 1949. aastaga.

Söetööstus on põhiliselt koondunud Jiu jõe orgu selle ülemjooksul, Banaati, Crisul-Albi orgu selle ülemjooksul, Alamasi orgu, Alam-Karpaatidesse, Munteniasse ja Trotusi jõe orgu selle keskjooksul.

Põhiline osa toodangust toodetakse Petrosani söebasseinis (Jiu jõe orus selle ülemjooksul). Suurimad söekaevandused asuvad Lupenis, Petrilas ja Vulcanes, kus kaevandatakse pruunsütt. Pruunsütt kaevandatakse samuti Comanestis, Câmpulungis ja Aghiresis. Kivisütt kaevandatakse Anina, Domâna ja Vulcane rajoonis. Scheles, Gorj'i oblastis, toodetakse antratsiiti.

Söetoodang pole kunagi katnud metallurgia vajadust. Toodetakse peamiselt pruunsütt, mida kasutatakse elektrijaamade, vedurite, aurikute ja elumajade kütteks. Sõjale eelneval 1939. aastal toodeti 2 179 000 tonni pruunsütt ja 286 000 tonni kivisütt.

1948. aastal saavutas söetoodang sõjaeelse taseme, 1949. aastal aga ületas selle tunduvalt. 1949. aastal toodeti 21% võrra rohkem sütt kui 1948. aastal. 1950. aasta plaan näeb ette söetoodangu edasist kasvu.

Metallurgiatööstus. Kuni teise maailmasõjani, 1928.—1937. aasta vältel suutis Rumeenia rahuldada oma tarviduse metalli alal ainult 40 protsendi ulatuses. Metalli import moodustas 32% kogu Rumeenia impordist. Vaatamata metalli teravale vajadusele tööstuses oli selle tootmine sõjaeelseil aastail äärmiselt madalal tasemel. Inglise-ameerika firmad, eriti Londoni kontsern «Wickers», peremehet-

sesid Rumeenia metallurgias ja ei olnud huvitatud riigi rasketööstuse loomisest, mis on kogu rahvamajanduse iseseisva arengu baasiks.

Enamik metallurgiatööstuse ettevõtteid asub Transilvaanias, Banaadis ja Muntenias. 1938. aastal oli Rumeenias 320 metallurgiatööstuse ettevõtet. Neis töötas 50 000 töölist.

Musta metallurgia suurimad tööstusettevõtted asuvad Resitas (malm, erilised terasesordid, valtsraud, lehtraud, traat), Hunedoaras (malm, teras, valtsraud, malmtorud), Calane's (malm, teras), samuti Bukarestis, Turdas (valtsraua saadused, teras) ja Brailas (valtsraud).

Pärast sõda ei töötanud suurem osa kõrg- ja martäänahje, ülejäänud vajasid põhjalikku ümberseadistamist. Natsionaliseerimis-seadus andis riigile 20 metallurgiatööstuse ettevõtet.

Rumeenia Töölispartei Keskkomitee ja Rumeenia valitsus pühendavad esmajärgulist tähelepanu kodumaise metallurgia arendamisele.

«Industrialiseerimine», ütles oma ettekandes 1949. aasta plaani kohta Rumeenia Töölispartei peasekretär Gheorghiu-Dej, «teostatakse esmajärjekorras rasketööstuse ja tootmisvahendeid tootva tööstuse arendamisega.»

1939. aastal toodeti Rumeenias 143 0000 tonni rauamaaki, 115 000 tonni malmi, 254 000 tonni terast ja 233 000 tonni valtsrauda. 1947. aastal olid need arvud vähenenud. Toodeti 121 000 tonni rauamaaki, 90 000 tonni malmi, 179 000 tonni terast ja 157 000 tonni valtsrauda. Kuid juba 1948. aastal ületas metallurgia sõjaeelse taseme rauamaagi tootmise alal 43% võrra, malmi alal 44% ja terasetoodangu alal 23% võrra.

Metallurgiatööstuse edasine areng nõudis selle tehnilise baasi tõsist rekonstrueerimist. See teostati tunduvas osas kahe viimase aasta jooksul.

Rekonstrueerimise tagajärjel suurendasid oma tootmisvõimsust metallurgiatehased Bukaresti, Cluj'i, Oradia, Târgoviste linnas. Kõik need ettevõtted on varustatud uute seadmetega, mis on saabunud oma suuremas enamuses Nõukogude Liidust. Rahvademokraatlik valitsus püstitas ülesande — varustada musta metallurgiat oma koksiga. 1949. aastal alustati koksiahju ehitamist, mis hakkab töötama Valia-Jiului (Jiu jõe org) söe baasil. Kahekordistub koksiahjude võimsus Resitas.

Läbiviidud ürituste ja Nõukogude Liidu poolt Rumeenia metallurgiatööstuse arendamisele osutatud abi tagajärjel ning tööliste-metallurgide ennastsalgava töö tulemusel täideti 1949. aasta riiklik plaan metallurgiatööstuse alal 111,7-protsendiliselt.

1950. aasta plaan näeb ette tööstustoodangu mahu edasist kasvu võrreldes 1949. aastaga põhiliste metallurgia alade järele: rauamaagi tootmise alal 16% võrra, malmi alal 16% võrra, terase tootmise alal 19% võrra, valtsraua tootmise alal 9% võrra.

Värvilistest metallidest töödeldakse tsingi, seatina, vase, kulla ja hõbeda lademeid.

Värviliste metallide tootmise suurimaks keskuseks on kombinaat Baia-Mares (Transilvaanias).

Metallitööstus tootis teise maailmasõjani lokomotiive, reisi- ja kaubavaguneid, aga samuti mitmesuguseid tööriistu ja detaile. Metallitööstuse ettevõtted teostasid autode monteerimist ja remonti. Tööpingitööstus ja jõumasinate tootmine puudus peaaegu täielikult. Traktoreid, kombaine ja teisi keerulisi põllutöömasinaid ei toodetud.

Suurimad metallitehased asusid Bukarestis, Brasovis, Aradis, Sibius, Satu-Mares, Resitas, Galatis, Brailas.

Rahvamajanduse rekonstrueerimine sotsialistlikel alustel püstitas kogu ulatuses esmajärgulise ülesandena metallitööstuse kiire arendamise.

«Töötlev tööstus,» ütles Gheorghiu-Dej oma ettekandes 1950. aasta rahvamajandusplaani kohta, «peab tegema otsustava pöörde tööstusele, põllumajandusele ja transpordile vajalike seadmete tootmise arendamise suunas, selleks et saada endale juhtivat kohta rahvamajanduses.»

Teostades seda ülesannet saavutas Rumeenia töölisklass märkimisväärset edu. 1949. aasta plaan täideti masinaehitustööstuse poolt 115,1-protsendiliselt. Metallitööstus toodab käesoleval ajal aurukatlaid lokomobiilidele, aurumasinaid, vedureid, tsisterne, mitmesuguseid keerulisi seadmeid naftatööstusele, samuti ka teisi masinaid ja seadiseid.

Minevikus ei tootnud Rumeenia kunagi traktoreid. Nüüd aga «Sovromtraktori» tehas Stalini linnas on välja lasknud mitu tuhat traktorit Rumeenia põllumajandusele.

Vasile Roita nimelises tehases Bukarestis lasti 1949. aastal välja esimene kombain, mis tegi edukalt läbi kõik kat-

sed. Tehas on asunud kombainide seeriaviisilisele väljalaskmisele.

Bukaresti tehas «Timpuri Noi» («Uued ajad») asus valmistama sisepõlemismootoreid. Vasile Roita nimeline ja «I. M. S.» tehas Romani linnas, samuti ka rida teisi ettevõtteid hakkasid tootma keerulisi viljapeksumasinaid. Pärast rekonstrueerimist hakkas Ilie Pintelie nimeline tehas tootma traktoriatru. Aradis ehitati uus tööpingitehas.

Edukas võitlus metallitööstuse, eriti aga masinaehitustööstuse toodangu suurendamise eest on lahutamatult seotud nõukogude parimate masinaehitajate kogemuste ärakasutamisega. Laialdaselt on levinud mitmemasinatööliste liikumine. Eesrindliku nõukogude meetodi kasutamine innustab töölisi edasistele edusammudele võitluses tööstuslike plaanide täitmise ja ületamise eest.

1950. a. plaan näeb ette metallitööstuse kogutoodangu edasist kasvu 41,7% võrra võrreldes 1949. aastaga. Hiiglasuure hüppe teeb tööpingitööstus, mille toodang kasvab 753% võrra, s. o. ligi 8 korda.

K e e m i a t ö ö s t u s. Rumeenia omab märkimisväärseid toorainete tagavarasid, mis on vajalikud keemiatööstuse arendamiseks: süsi, nafta, metaan, sool, püriitväävel, väävlikontsentraadid.

Sõjaeelses Rumeenias oli keemiatööstus ühel esimesel kohal kapitalmahutiste ja väljalastud toodangu väärtuse poolest. Keemiatööstuse põhilistesse harudesse investeeritud kapital moodustas 1939. aastal 24,6% kõikidest kapitalmahutistest ja 18,2% tema poolt väljalastud toodangu väärtusest. Keemiatööstuse kapitalmahutiste ja toodangu väärtuse suur erikaal on seletatav esmajoones sellega, et bojaarlik-kapitalistlikus Rumeenias valmistati suurel hulgal lõhkeaineid, mille toodang oli esimesel kohal keemiatööstuse saaduste hulgas. Käesoleval ajal on keemiatööstuse toodangu tähtsaimateks liikideks: kaustiline ja kaltsineeritud sooda, mitmesugused väetised põllumajandusele, orgaanilised värvained, väävelhape, ammoniaak, naha parkained.

Suurem hulk keemiatööstuse ettevõtteid (ligi 500) asub Bukarestis. Need on kesk- ja väiketööstused, mis toodavad valgustusgaasi, söest, värvaineid, farmatseutilisi ja parfümeeria-kosmeetikavahendeid, seepi, tikke, küünlaid ja mitmesugust muud toodangut.

Stalinis, Baia-Mares, Mârasestis, Aninas, Fagarasis ja

Târnavenis asuvad põllumajanduslike väetisainete vabrikud. Farmatseutilised ja parfümeeria-kosmeetikavabrikud asuvad peale Bukaresti veel Cluj'is, Oradias ja Stalinis.

Viimasel ajal teostatud rea keemiatööstuse ettevõtete rekonstrueerimine võimaldas suurendada mitmesuguse toodangu väljalaset rahvamajandusele ja elanikkonna elu-oluliste tarvete rahuldamiseks. Suurt tähelepanu pühendati elektroodide tootmise organiseerimisele söest ja gudroonist, loomulike parkainete tootmisele kroomist ja põllumajanduse kahjurite hävitamiseks vajalike värvainete, medikamentide ning preparaatide valmistamisele.

Organiseeriti kemikaalide tootmine naha- ja tekstiilitööstusele, milliseid varem veeti sisse välismaalt.

1949. aasta plaan täideti keemiatööstuses 112,4-protsendiliselt. 1950. aasta plaan näeb ette keemiatööstuse edasist tõusu keskmiselt 20% võrra võrreldes 1949. aastaga.

1950. aasta plaan pühendab erilist tähelepanu keemiatööstuse edasisele arengule gaasi, nafta ja söe baasil.

Elektrienergia tootmine. Arvukad kiiresti voolavad mägijõed ja pruunsöelademed loovad suured võimalused Rumeenias elektrienergia tootmiseks. Minevikus ei kasutatud neid võimalusi kaugeltki ära. Rumeenias lasti käiku esimene elektrijaam 1884. aastal, 60 aasta pärast, 1944 aastal, oli aga elektrijaamade võimsus tõusnud kõigest 600 000 kilovatini.

Valdav enamus asustatud punktidest ei omanud elektrienergiat ja ainult väike osa, kus elas vähem kui veerand kogu elanikkonnast, oli elektrifitseeritud. Kuid ka neis paikades kasutas elektrienergiat väike osa elanikke. Isegi pealinnas Bukarestis kasutati enamikus töölisagulite majades petrooleumivalgustust.

Demokraatliku korra kehtestamise esimestest päevadest alates pühendas Rumeenia Töölispartei erilist tähelepanu maa elektrifitseerimisele. See küsimus oli võetud päevakorda partei rahvuslikul konverentsil 1945. aastal.

Keskkomitee poliitilises ettekandes, mille pidas Gheorghiu-Dej, öeldakse:

«Hüdroelektrijaamade võrgu loomisega on võimalik asuda raudteede elektrifitseerimisele ja laialdaselt kasutada elektrienergiat kõigi meie tööstusharude arendamiseks. Elektrivõrgu laiendamise tulemusel on samuti võimalik viia elektrivalgust ja elektrienergiat kõige kaugematesse küladesse.»

1949. aasta jooksul teostati kõrgepingevoolu andmine Bukarestist Bulgaariasse. On ehitatud elektriülekandevõrk 11 000-voldilise pingega Azuga ja Stalini vahel, mis kergendab tunduvalt elektrienergia ülekandmist Bukaresti—Câmpina—Stalini liinil. Lühikese ajaga lasti käiku elektrijaam, mis asub ehitataval Doonau — Musta mere kanalil.

1950. aasta oktoobrikuus toimunud Rumeenia Töölispartei Keskkomitee pleenumil kuulati Gheorghiu-Dej ettekannet riigi elektrifitseerimisplaani kohta, mis on arvestatud 10 aastaks. Plaan näeb ette olemasolevate elektrijaamade laiendamist ja uute elektrijaamade ehitamist. 1960. aastal saavutab elektrijaamade koguvõimsus 2,6 miljonit kilovatti.

Esimese viie aasta jooksul suureneb elektrijaamade võimsus ühe miljoni kilovati võrra. 10 aasta jooksul ehitatakse 13 soojus-elektritsentraali, võimsusega üle miljoni kilovati, 24 hüdroelektrijaama, võimsusega 764 000 kilovatti, ja teisi suuri elektrijaamu.

Elektrifitseerimise plaani teostamine võimaldab täiendavalt niisutada 1,2 miljonit ha pinda, mis kannatab praegu põua all. Oma ettekandes rõhutas Gheorghiu-Dej, et selle, Rumeeniale nii suurejoonelise elektrifitseerimise plaani teostamine on saanud võimalikuks tänu hiiglasuurele abile, mida osutab Rumeenia Rahvavabariigile Nõukogude Liit.

Tekstiilitööstus. Tekstiilitööstus omas enne sõda esimest kohta tööliste arvu ja teist kohta väljalastava toodangu väärtuse poolest. 1938. aastal oli Rumeenias 500 mitmesugust tektiilikäitist. Neis töötas 75 000 töölist ja teenistujat. Pärast natsionaliseerimist arenes tekstiilitööstus, samuti nagu teised tööstusharud, edukalt ning suurendas aastast-aastasse riidetoodangut. Sõjajärgseil aastail aga loovutab tektiilitööstus esimese koha metallurgiale ja metallitööstusele, millised arenevad kiiresti ja muutuvad rahvamajanduses juhtivaiks.

Rumeenia tekstiilitööstuse tooraineks on lina, kanep, džuut, vill, siid ja puuvill. Puuvillavajadust, mis on põhiline tooraineliik, kaetakse käesoleval ajal peamiselt impordi arvel NSV Liidust. Sõjajärgseil aastail pühendatakse suurt tähelepanu puuvilla kultiveerimisele. Nii oli 1939. aastal puuvilla all 7000 ha, 1945. aastal aga 52 000 ha. 1950. aasta plaan näeb ette puuvilla külvipindala suurendamise 50% võrra.

Lina ja kanepi ümbertöötamise vabrikud asuvad Aradis,

Timisoaras, Jassõs, Galatis, Bârnestis, Sfântul-Gheorghes. Puuvilla töödeldakse Bukaresti, Aradi, Timisoara, Sibiu, Stalini, Cluj'i vabrikutes. Džuudivabrikud asuvad Buftes, Ploestis ja Oradias. Villavabrikud — Stalinis, Sibius ja nende ümbruskondades.

Suured tekstiilivabrikud asuvad Buhusi, Bacau ja Azuga linnas. 1949. aastal ehitati Rumeenia suurimad ketrusvabrikud Jassõs ja Botosanis.

1949. aastal suurenes tekstiilitööstuse toodang märgatavalt võrreldes 1948. aastaga: puuvillriide tootmise alal 25,7%, villase riide alal 48,0%, siidriide alal 67,8%, puuvilltrikotaaži alal 41,7% võrra. 1950. aasta plaani kohaselt toodab tekstiilitööstus mitmesuguseid riideid 25--30% rohkem kui 1949. aastal.

Tekstiilitööstuses kasutatakse laialdaselt Nõukogude Liidu eesrindlike tekstiilitööliste-mitmemasinatööliste meetodeid. «Meie mitte ainult ei töötle ümber nõukogude puuvilla,» kõnelevad rumeenia ketrajad, «vaid töötame ka nõukogude meetodite järgi.»

Metsa- ja paberitööstus. Metsaga kaetud hiiglasuured maa-alad Rumeenias loovad soodsad võimalused puidutööstuse kõigi alade arendamiseks. Kuid see tööstusharu oli vanas Rumeenias madalal arenguastmel. Metsatõid teostati kõige primitiivsemal viisil — talupoja sae ja kirvega — põhinedes odavale tööjõule. Suur osa metsa eksporditi.

Käesoleval ajal töötatakse metsarikkuste taastamise ja nende parema ärakasutamise alal.

Ainult 1949. aasta jooksul ehitati 230 km kitsarõõpmelist metsaraudteed, mis võimaldab võtta kasutusele uusi metsamassiive. Teostatakse ettevalmistusi puiduvarumise, peale- ja mahalaadimise mehhaniseerimiseks.

Metsatööstuses oli 1945. aastal 486 puidusaagimise ettevõtet, 8 parketi- ja 3 vineerivabrikut. Bukarestis, Aradis, Stalinis, Timisoaras, Cluj'is ja Jassõs on mööblivabrikud, Bukarestis ja Timisoaras — tuletikuvabrikud.

Metsatööstuse tähtsaks haruks on paberi-tselluloositööstus. Paberivabrikud asuvad Letias (Bacau lähedal), Bacaus, Scaenis (Prahova oblast), Piatra-Niamtis, Zârnestis (Stalini lähedal), Petrestis (Sibiu lähedal) jm.

Viimastel aastatel teostati metsatööstuses põhjalik reorganiseerimine, teda varustati rikkalikult uusima tehnikaga ja ta sai laialdased arenguvõimalused.

1950. aasta plaani kohaselt ehitatakse 7 uut puidusaagimistehast, saagimismaterjalide toodang kasvab 20%, mööbli — 55%, tselluloosi — 10,4%, paberi — 6% võrra. Edeneb standardpuumajade ehitamine.

Peale mainitud tööstusharude omab rahvamajanduses suurt tähtsust toiduainete-, naha-, klaasi-, keraamika- ja ehitusmaterjalide-tööstus.

Transport

Ühendusteed arenesid Rumeenias nõrgalt ja jäid maha tema üldisest tööstuslikust arengust. Raudteede pikkus oli 31. detsembril 1947. aastal 10 410 km, s. o. iga 100 km² territooriumi kohta 4 km raudteed. Suurem hulk raudteid oli ühe-rööpmepaarilised. 1939. aastal oli kahe-rööpmepaarilise liini pikkus 510 km. Nad olid ainult Bukarest—Brasov, Ploesti—Adjud, Mârasesti—Tecuci, Jassõ—Cucuteni, Cernavoda—Constanta teedel.

Tähtsamad Rumeenia raudteeliinid lähevad Bukarestist piirini, sadamateni ja suurte tööstuskeskusteni.

Pärast teise maailmasõja lõppu oli raudteetransport suurel määral purustatud ja desorganiseeritud.

Tänu tööliste-raudteelaste kangelaslikule tööle, kommunistliku partei ja valitsuse poolt ettevõetud abinõudele ning Nõukogude riigi abile taastati raudteetransport juba 1948. aasta alguseks. Raudteetranspordi taastamist kergendas asjaolu, et suur osa raudteid oli riigi valduses ja ainult 11 raudteejaoskonda kuulus kapitalistlikele ühinguile. Natsionaliseerimis-seaduse põhjal läksid need raudteed samuti riigi valdusse.

Viimase kolme aasta jooksul on teostatud määratu suur töö raudteevõrgu paremaks ärakasutamiseks.

Kui vaadata Rumeenia Rahvavabariigi raudteede kaarti, siis pole raske märgata, et peamised raudteemagistraalid asetsevad rõngakujuliselt Karpaadi mägede sees ja ümber. Transilvaania kiltmaal eraldub järgmine ring: Stalin—Ciceu—Teius—Copsa-Mica—Sibiu—Stalin. Poraalrõngana piirab Karpaate väljastpoolt Dornesti—Bukarest—Timisoara—Satu-Mare—Halmei raudtee. Seda raudteeliini piirab omakorda Dorohoi—Jassõ—Tecuci—Urziceni—Bukarest—Rosiorii-de-Vede—Craiova lõpetamata rõngas. Ringmagistraale läbistab rida pikuti kulgevaid raudteid suurte jõgede orgudes.

Kõige suurematekс raudteesõlmedeks on Bukarest, Ploesti, Stalin, Constanta, Timisoara, Jassõ.

Endise Rumeenia raudteed ei rahuldanud täielikult rahvamajanduse tarvidusi. Ühendusteede puudumine tõi kaasa üksikute oblastite majandusliku eraldumise. Paljud toorainete tagavarade poolest rikkad oblastid jäid raudteevõrgust kaugele ja ei arenenud küllaldaselt. Eriti annab raudteede arenematus end tunda tänapäeva Rumeenias, kus kogu maal keeb miljonite inimeste loov töö. Uute teede ehitamise eesmärgiks on üksikute oblastite majandusliku eraldatuse likvideerimine, toorainete allikate ühendamine tööstuskeskustega, sotsialismi eduka ülesehitamise soodustamine kõigis Rumeenia osades.

1948. aasta jooksul ehitati rumeenia noorsoo vabatahtliku tööga Bumbesti—Livezeni raudteeliin, mis ühendab Valia Jiului söerajooni Rumeenia ida- ja lõunaoblastitega. Rumeenia kodanlus valmistus seda teed ehitama 25 aastat. Rahvademokraatlikus Rumeenias viidi aga ehitamine lõpule 7 kuu jooksul. 21. detsembril 1949. aastal seltsimees Stalini seitsmekümnenda sünnipäeva auks lõpetati Transilvaania põhjaosa raudteeliini Salva—Visau ehitus. See 61 km pikkune raudtee ühendab Maramuresi, looduslike varade poolest rikast, kuid minevikus üht Rumeenia kõige mahajäänumat rajooni, riigi teiste osadega.

Maanteede üldpikkus ulatub umbes 80 000 km. Rumeenia paremad maanteed on niinimetatud rahvuslikud maanteed. Suurim rahvuslik maantee — lai, asfalteeritud ja hästikorrastatud — kulgeb Bukarestist üle Ploesti, Brasovi, Cluj'i kuni Ungari piirini.

Peale rahvuslike maanteede on olemas veel maakondlikud ja kommunaalteed.

Liiklemist maanteedel kindlustatakse riikliku ühingu «RATA» masinatega, millised kursseerivad 70 liinil 6000 km üldpikkusega.

Edukalt areneb jõe- ja õhulaevastik.

Põllumajandus

Rumeenia põllumajanduse juhtivaks haruks on põllundus. Ta andis teise maailmasõja eel rahvuslikust tulust ligi 37%, samal ajal, kui karjandus andis ainult ligi 21%.

1. jaanuari 1949. aasta andmeil oli põllumaad ja metsa-

alasid 22 038 000 ha. See jagunes alljärgnevalt (tuhandeis ha-des):

Põllud	9751
Aasad	1696
Karjamaad	2820
Viinamarjaistandused	227
Aiad	221
Metsad	6705
Talupoegade majapidamiste all olev maa	618

Üldisest põllupinnast moodustavad sood ja üleujutamise all kannatavad maad 2 833 000 ha. Sellest pindalast haritakse 20% üles, riskeerides üleujutusega.

Suurem osa põllupinnast oli 1948. aastal järgmiste tähtsamate kultuuride all: nisu — 2 760 000 ha, maisi — 3 200 000 ha, otra — 750 000 ha, kaera — 600 000 ha. Seega on mais ja nisu Rumeenia põllunduse peamisteks kultuurideks. Mais on rumeenia talupoja tähtsamaks toiduaineks. Teda kasutatakse ka tööstuses toorainena. Hea viljasaagi puhul ekspordib Rumeenia tunduva hulga nisu ja maisi.

Nisu ja maisi peamisteks külvialadeks on Alam- ja Kesk-Doonau madalikud, samuti aga ka Moldaavia kõrgustik ja Transilvaania kiltmaa. Otra külvatakse kehvematele maadele Dobrudžas, Alam-Doonau ja Kesk-Doonau madalikkudel ja Transilvaania kiltmaal.

Kaera kasvatatakse riigi lääneoblastite niiskematel aladel. Rukist külvatakse peamiselt Alam-Doonau madalikul ja Dobrudžas.

Teised kultuurid, nagu hirss, tatar, riis, võtavad enda alla väikese maa-ala. Laialdaselt kasvatatakse türgi uba ja hernest. Kultiveeritakse samuti suhkrupeeti ja puuvilla.

Teise maailmasõja eel, 1938. aastal, oli Rumeenias kariloomi alljärgnevalt: hobuseid — 1 600 000, veiseid — 3 600 000, lambaid ja kitsi — 10 200 000, sigu — 2 700 000. Teise maailmasõja tagajärjel vähenes kariloomade arv tunduvalt.

Käesoleval ajal kasvab kariloomade arv kiirelt, ületades juba 1948. aastal veiste osas tunduvalt sõjaeelse taseme. 1948. aastal teostatud põllumajandusliku loenduse järgi oli Rumeenias: hobuseid — üle ühe miljoni, veiseid — 4,5 miljonit, lambaid ja kitsi — 11 miljonit, sigu — 2 miljonit. Kuni Rumeenia vabanemiseni fašistlikust ikkest oli Rumeenia põllumajandus üks kõige mahajäänumaid Euroopas. Pooltel talundeist ei olnud sahku, 37% talundeid oli ilma tööloomata. Põhiline osa talundeid oli maata või

vähese maaga. Põllumajanduses oli säilinud pooleterasüsteem, teorent ja teised feodaalkorra jäägandid.

Üks esimesi ja tähtsamaid sotsiaalmajanduslikke üritusi, mis teostati Groza demokraatliku valitsuse võimuletuleku järel, oli maareform. Reformi tagajärjel ekspropriieeriti 1 141 mõisnikult 434 000 ha maad, mis anti 787 576 maata ja vähese maaga talupojale.

1947.—1948. aasta põllumajandusloenduse andmeil oli Rumeenias 3 067 000 iseseisvat talundit. Neist suurem osa, 57%, valdas maatükke, mille suurus ei ületanud 3 ha, 33% talupoegi olid keskmikud, kellel oli kuni 10 ha maad, enam kui 100 000 talundil oli 10—50 ha maad.

Peale selle jäi teatav osa maast mõisnike kätte. 1945. aasta maareformi alusel jäeti mõisnikele kuni 50 ha maad ja maatükid «eeskujulike farmide» organiseerimiseks, eesmärgiga osutada abi kohalikele talupoegadele viljaseemne, inventari, loomade ja agronoomiliste ürituste näol. Nende farmide sildi all arenesid suured kapitalistlikud majandid, kellel ei olnud midagi ühist talupoegade huvidega, ja kes saboteerisid valitsuse abinõusid põllumajanduse arendamise alal. 1949. aasta 1. märtsil võttis valitsus vastu dekreedi järelejäänud mõisamajandite konfiskeerimise kohta. Selle seaduse järgi ekspropriieeriti 5525 mõisamajandit, kellel oli 253 000 ha põldu, samuti aga ka palju aedu, viinamarjaistandusi, metsi.

Andmed maavalduse kohta 1947.—1948. aastal näitasid, et maareform ei likvideerinud ega saanudki likvideerida klassideks diferentseerumist külas, et Rumeenia külas on veel tunduv kulakute kiht. Teiselt poolt näitas see, et on olemas miljoneid killustatud ja laialipillatud majandeid, mis takistavad põllumajanduse edasist arengut põllutöömasinate laialdase kasutamise alusel.

Kulakluse suhtes teostab rahvademokraatlik valitsus piiramise ja väljatõrjumise poliitikat, mis väljendub viljavarumise läbiviimise praktikas, diferentseeritud maksustamise poliitikas ja Rumeenia Töölispartei ja valitsuse kõigis tähtsamais poliitilistes ja majanduslikes üritustes.

Kehv- ja kesktalupoegadele osutatakse igakülgset abi nende üleminekul ühise kollektiivse maaharimise teele.

1949. a. märtsis toimunud Rumeenia Töölispartei Keskkomitee pleenum võttis vastu üksikasjalise otsuse partei ülesannete kohta võitluses töölisklassi ja töötava talurahva liidu tugevdamise eest, põllumajanduse sotsialistliku

ümberkujundamise eest. Nende ülesannete lahendamise aluseks asetas pleenum Lenini-Stalini õpetuse sellest, et talurahvas võib leida väljapääsu kapitalistlikust orjusest ainult kollektiivse majapidamise teel.

1949. a. augustis loodi esimesed 56 kollektiivmajandit, mis organiseeriti maa ühiskondliku omandi alusel ja saaduste tööpäevade järgi jaotamise põhimõttel. Juba oma olemasolu esimese aasta kestel saavutasid kollektiivmajandid silmapaistvat edu saagi tõstmise ja majanditesse ühinenud töötava talurahva elujärje tõusu alal. Kasutades nõukogude kolhooside suurepäraseid kogemusi, saavutas rida kollektiivmajandeid, varem rumeenia talupoegade põlduel ennenähtamatuid, kõrgeid saake — 20 ja 30 tsentnerit nisu hektaarilt. Esimeste kollektiivmajandite edusammud tõendasid eredalt kollektiivsete töömeetodite paremust ja andsid võimsa tõuke kollektiivmajandite kasvuks, millede arv kasvas üheainsa aasta jooksul enam kui 18-kordseks ja ulatus 1950. a. 1. novembriks üle tuhande. Põllumajanduse ümberkujundamisele avaldas suurt mõju rumeenia talupoegade delegatsioonide tutvumine Nõukogude Liidu sotsialistliku põllumajanduse kogemuste ja saavutustega. Saiad tuhanded rumeenia talupojad kuulasid Nõukogude Liidus viibinud talupoegade aruandeid. Nende jutustused nõukogude kolhoosidest jätsid kustumatu mulje rumeenia talupoegadesse.

Valitsus osutab kollektiivmajandeile igakülgset abi: eraldab riigi reservist lisamaad, annab pikaajalist laenu ja kindlustab vajalikud agrotehnilised abinõud.

Pidevalt kasvab talupoegade hulk, kes ühinevad maaharimise ühingutesse — TOZ-idesse. TOZ-id on talupoegade ühinemise esimeseks astmeks. 1949. aasta kevadel oli Rumeenias 462 TOZ-i, kuhu oli koondunud 20 890 töötavat talupoega. Sama aasta sügiseks kasvas TOZ-ide arv 1952-ni ning nendesse koondunud liikmete arv 102 417 inimeseni.

Põllumajanduse reorganiseerimises sotsialistlikul alusel on tähtis ülesanne riiklikel põllumajanditel. 1948. a. lõpuks oli loodud 360 riiklikku põllumajandit, mille haritav põllupind ulatus 500 000 hektaarile. Mõisnike maavalduste jäänuste likvideerimise tagajärjel suurenes riiklike põllumajandite pindala 1949. aastal 797 000 hektaarini. Nende valduses on 5,52% kogu maapinnast. Nende traktoripargis on 2350 masinat.

1948. aastal oli Rumeenias veel väga vähe traktoreid. 1947.—1948. a. põllumajandusloenduse andmeil oli Rumeenias 3000 töökõlblikku traktorit. Praegu aga kasvab nende arv järjest. Põllumajanduse teenindamises traktoritega ja mitmesuguste masinatega kuulub otsustav osa masina-traktorijaamadele. 1948. a. sügisel organiseeriti 76 riiklikku masina-traktorijaama, 1950. a. augustis aga töötas juba 133 masina-traktorijaama, millede käsutuses oli üle 6000 traktori. Organiseeriti arvukad põllutöömasinate remonditöökojad, samuti ka viljaseemne puhastamise ja puhtimise punktid.

1949. a. kasvas suviviljade saak 38%, tehniliste kultuuride alal aga 48%, võrreldes 1948. aastaga. Suurenes maisi, suhkrupeedi, suviodra jt. kultuuride keskmine hektaarisaak. Kariloomade arv kasvas 1948. aastaga võrreldes järgmiselt: hobuseid — 4%, veiseid — 4%, sigu — 14% ja kodulinde — 48%.

1950. aasta plaani kohaselt toimub külvipindade edasine suurenemine võrreldes 1949. aastaga: teravilja all — 20% (kuni 3 050 000 ha-ni), riisi all — 34,6%, suhkrupeedi all — 60%, tubaka all — 18%, õlikultuuride all — 9,7%. Suurenevad ka kaunviljade, kartuli ja mitmeaastaste heinte külvipinnad, keskmiselt 25—30%.

Karjamajanduse alal määras 1950. a. plaan kariloomade arvu kasvu võrreldes 1949. aastaga järgmiselt: hobuseid 9,9%, veiseid 11,3%, lambaid 20,5%, sigu 43%.

Põllumajanduse üleminek sotsialistlikule ülesehitusteele, tema varustamine ikka suuremas ulatuses traktoritega, mitmesuguste põllutöömasinatega, kunstväetistega ja Nõukogude Liidu sotsialistliku põllumajanduse organiseerimise ja arendamise kogemuste laialdane kasutamine loob perspektiivid Rumeenia Rahvavabariigi põlluviljakuse tõusuks, kariloomade arvu kasvuks ja kogu põllumajanduse kiireks arenguks.

Rahandus

Teise maailmasõja ja rahvamajanduses asetleidnud sabotaaži üheks raskeks tagajärjeks oli rahanduslik inflatsioon, mis Rumeenias võttis eriti terava iseloomu 1946. aastal ja 1947. aasta esimesel poolel. Rumeenia suurkodanlusel õnnestus desorganiseerida majanduselu ja paisutada inflatsiooni suureks selle tõttu, et ta valitses tol ajal suurkäitiste

ja kaubandusettevõtete kõrval ka panku ja esmajärjekorras Rahvuspanka, mis oli juhtivaks krediidi- ja emissiooni-asutiseks.

Demokraatliku valitsuse tähtsaimaks ürituseks suurkodanluse finantsvõimu nõrgestamises oli seaduse vastuvõtmine Rahvuspanga ülemineku kohta riigi kätte.

Rahvuspank oli rahvuslik ainult nime poolest. Tegelikult ta oli suurkapitalistide ja rahandustegelaste omandiks eesotsas Bratianu perekonnaga, kes temast ammutasid hiigeltulusid. Rahvuspanga üleminek riigi kätte võimaldas plaanipäraselt krediteerida taastatavat tööstust ja põllumajandust ning samuti kontrollida teiste pankade tegevust, mis olid erakapitali käes. See samm võimaldas asuda rahareformi ettevalmistamisele, mille kohta võeti vastu seadus 15. augustil 1947. aastal. Selleks ajaks ulatus rahvatulu vaevalt 65%-ni võrreldes 1938. aastaga ja riigieelarve oli kaetud ainult 70% maksude ja teiste sissetulekute arvel.

Rahareform tegi lõpu rahanduslikule kaosele ja andis riigile uue, kindla raha. Rahareformi kohaselt vahetati 1 milj. vana leid 50 uue, stabiliseeritu vastu. Seadusel oli teravalt väljendatud klassiiseloom. Töölised ja teenistujad võisid vahetada kuni 3 milj. vana leid, talupojad kuni 5 miljonit. Nendele talupoegadele aga, kes olid seaduse teostamise ajaks täitnud riiklikud teravilja-müügikohustused, võimaldati vahetada kuni 7 milj. leid. Muud kodanikud võisid vahetada ainult 1 milj. leid.

Reform andis tunduva hoobi spekulatiivsetele elementidele, kes inflatsiooni ajal olid kokku ajanud suured rahasummad. Hiigelhulk vana raha, mis oli vabrikantide, pankurite ja suurkaupmeeste käes, jäi vahetamata ja kõrvaldati käibelt.

Ühteaegu rahareformiseaduse vastuvõtmisega kehtestati uus palgareziim, mis suurendas tööliste, teenistujate ja töötava intelligentsi reaalpalka enam kui kaks korda.

Varsti pärast rahareformi teostamist hakkas riigi rahanduslik seisukord kiiresti stabiliseeruma. Valuuta stabiilsuse kindlustas üldise majandusliku olukorra paranemine ja toodangu pidev kasv.

Pärast kõikide pankade natsionaliseerimist, mis teostati ühteaegu tööstuse, transpordi ja kindlustusseltside natsionaliseerimisega, loodi Rumeenias täiesti uus rahandussüsteem, mis täielikult erines Rumeenias varemkehtinud rahandussüsteemist. Samal ajal kui vana rahandussüs-

teem teenindas täielikult kodanlaste ja mõisnike riiki, kasutatakse uut rahandussüsteemi töölisklassi poolt sotsialistliku ühiskonna alusmüüri ülesehitamiseks.

Juhtivaks finantsasutiseks Rumeenia Rahvavabariigis on jäänud Rahvuspank. See reguleerib rahakäivet, laseb välja uusi rahamärke, teostab rahvusvahelisi arveldusi, tööstus- ja kaubandusettevõtete lühiajalist krediteerimist ja on kogu rahvamajanduse arvepidamise keskuseks. Ülejäänud pangad on samuti rahvademokraatliku riigi tähtsateks hoobadeks võitluses tööstuse ja põllumajanduse arendamise eest. Nad teostavad ettevõtete ja ehitustööde pikaajalist krediteerimist, kontrollivad nende tegevust selleks, et kindlustada riiklike plaanide täitmist.

Kümnete aastate kestel koormas kodanlaste ja mõisnike riik töörahvast raskete maksude ja trahvidega, mida need aastate vältel ei suutnud tasuda. 15. juulil 1949. a. kuulutati välja valitsuse dekreet kehvtalupoegade ja samuti nende käsitööliste, kes ei kasutanud oma töökodades palgalist tööjõudu, kõikide võlgade annuleerimise kohta. Kesktalupoegade võlgu maksude alal vähendati 50%, trahvide alal aga annuleeriti täielikult.

1949. aasta juulikuus vastuvõetud uus põllumajandusmaksu-seadus oli Rumeenia Töölispartei ja valitsuse klassipoliitika eredaks väljenduseks külas. Seadus vabastab täielikult kehvtalurahva maksudest, kergendab tunduvalt kesktalupoja maksude maksmist ja suurendab tunduvalt kulakluselt saadavat maksusummat nende majandite progressiivse ja täiendava maksustamise teel. Selle seaduse elluviimise tagajärjel vabanes 3 092 656 majapidamisest 079 900 ehk 35,6% maksude maksmisest, aga 58,7% väike- ja kesktalundite talupoegi maksavad 55,5% kogu põllumajandusmaksust.

Rahvamajanduse areng tootmisvahendite sotsialistliku omandi baasil muutis põhjalikult Rumeenia riigieelarve struktuuri.

1949. aastal oli riigieelarve summadest üle 100 miljoni lei suunatud uute ettevõtete, raudteede ja elektrijaamade ehitamiseks, põllumajanduse mehhaniseerimiseks ning Doonau—Musta mere kanali ehitamiseks.

Nagu 1948. aasta, nii ka 1949. aasta riigieelarve täideti tulude ületamisega kulude üle, mida ei tundnud Rumeenia rahanduse kogu ajalugu. Eelnevatel aastatel, kuni Rumeenia vabastamiseni kapitalistide ja mõisnike võimu alt, koos-

tati reeglina riigieelarve tunduva puudujäägiga, mida kaeti töörahva kõrgendatud maksustamise ja välismaiste orjastavate laenude varal. 1949. aasta riigieelarve tulud ulatusid 272 miljardi leini, kulud — ligi 236 miljardi leini. Rumeenia Rahvavabariik astus uude eelarveaastasse tulude ületamisega kulude üle 36 miljardi lei suuruses summas.

Need tulemused saavutati tänu töölisklassi ja kogu töörahva kangelaslikule tööle, kes ületasid tunduvalt tootmisplaane, tööviljakuse tõstmise ja toodangu omahinna alandamise teel ja järelikult riigieelarve tulude suurendamise teel. Suur osa tuludest laekub mitte elanikkonna otsesest ja kaudsest maksustamisest, vaid riiklikelt ettevõtetelt käibemaksu ja kasumitest mahaarvamise näol.

1950. a. riigieelarves tulude osa — 353,8 miljardit leid — koosneb 59,5% ulatuses riiklike ettevõtete kasumeist mahaarvamisest ja käibemaksust. Maksud elanikkonnalt moodustavad väikese osa eelarve tuludest — 9,7%. Riigieelarve kuludest — 350,6 miljardit leid — läheb 37,5% rahvamajanduse finantseerimiseks, 24,8% — sotsiaalkultuurilisteks üritusteks; riigiaparaadi ülalpidamise kulud moodustavad ainult 11,5% kõigist riigieelarve kuludest.

Riigieelarve, samuti nagu kogu Rumeenia Rahvavabariigi rahandussüsteem, peegeldab kogu rahvamajanduse pidevat kasvu, rahvamasside heaolu ja kultuurilise taseme tõusu, riigi edukat arengut sotsialismi poole.

Kaubandus

Kuni 1947. aasta lõpuni oli sisekaubandus peaaegu täielikult erakaupmeeste käes. Suuremasse ossa olemasolevasse Rumeenia kooperatiivide võrku olid pugenud spekulatiivsed ja kulaklikud elemendid. Seetõttu ei kindlustanud kooperatiivide võrk elanikkonna varustamist tarbeainetega ega kaubakäibe arengut linna ja maa vahel. Erakaupmehed paisutasid kunstlikult toiduainete ja tööstuskaupade hindu, peitsid kaupu spekulatsiooni ja sabotaaži eesmärgil ja tekitasid hulgalisi raskusi elanikkonna varustamisel esmajärguliste tarbeainetega.

1947. aasta novembrikuus organiseeriti Rumeenia Kommunistliku Partei algatusel esimesed riiklikud turud ja toiduainetekauplused Bukarestis. Pealinna eeskujul areneb kiiresti riiklik kaubandus ka teistes Rumeenia linna-

des. Lühikese aja kestel loodi riiklike toiduainete- ja tööstuskaupade kaupluste, turgude ja restoranide riiklik võrk oma põllumajanduslike baaside, piimafarmide ja rea teiste abiettevõtetega. Reas linnades moodustas riikliku kaubanduse maht 1948. a. üle 50% kogu kaubandusest.

Samaaegselt pühendasid Rumeenia Töölispartei ja valitsus suurt tähelepanu tarbijatekooperatiivide arendamisele.

Rumeenia Töölispartei Keskkomitee pleenumi otsuses 1949. a. 3.—5. märtsist märgiti tähtsaid ülesandeid kooperatiivse liikumise arendamiseks Rumeenias. Selle otsuse alusel vastu võetud riikliku dekreediga 20. aprillist 1949. a. moodustati komisjon kooperatiivide organiseerimiseks uutel alustel, arvestades Rumeenias toimunud sotsiaalmajanduslikke muudatusi.

Tarbijatekooperatiivide ette oli püstitatud ülesanne arendada tegevust talundite saaduste turustamiseks laialdase kooperatiivide võrgu abil ja linna ning maa vahel kaubakäibe tugevdamise teel.

Kooperatsioon hakkas kiiresti arenema ja muutus töörahva laialdaseks massiorganisatsiooniks. 1950. aasta märtsikuus hõlmas ta 4,8 milj. linna ja maa töötajat, s. o. peaaegu $^1/_3$ Rumeenia elanikkonnast.

Kooperatiivide juures on organiseeritud 3 714 masinalaenutuspunkti, 761 punkti piimasaaduste ümbertöötamiseks, 288 lihapoodi, 259 pagariäri, 210 juurviljaaeda, petrooleumimüügi poode, restorane, sea- ja linnufarme, mesilaid, savitööstusi, korvitööstusi, tikkimistöökodasid jne.

Valitsuse poolt ettenähtud abinõud riikliku ja kooperatiivkaubanduse organiseerimise alal andsid õige pea tulemusi. Juba 1948. a. teisel poolel oli ette nähtud tähtsamate toiduainete hindade alandamine (ligi 30%). Muutus paremaks ja plaanipärasemaks elanikkonna varustamine toiduainete ja tööstuskaupadega.

Alates 1949. a. on kogu hulgikaubandus riigi käes, kes plaanipäraselt varub tähtsamaid kaupu ja jaotab neid kaubandusvõrku. 1949. a. müüdi riiklike kaupluste kaudu kaks korda rohkem kaupu kui 1948. aastal. Kaupluste võrk suurenes ainult ühe aasta kestel 4026 üksuse võrra võrreldes 1948. aastaga.

1950. aasta plaan näeb ette kaubakäibe edasist kasvu. Riikliku kaubandusvõrgu kaudu müüakse 210 miljardi lei eest kaupu, 31% võrra rohkem kui 1949. aastal.

Riikliku ja kooperatiivkaubanduse kõrval on Rumeenia Rahvavabariigis ka erakaubandus, mille ulatus järjest väheneb, andes maad riiklikule ja kooperatiivkaubandusele. Erakaubandust reglamenteeritakse riigi poolt.

Kaubakäibe parema organiseerimise eesmärgil nii riiklikus kui ka erasektoris organiseeriti 1950. aasta novembrikuus Sisekaubanduse Ministeerium.

Sotsialistliku sektori tugevdamisega kõigis rahvamajanduse harudes kaasub töötajate heaolu pidev kasv. Aastast aastasse suureneb elanikkonnale müümiseks määratud toiduainete ja tööstuskaupade tootmine. Kaubakäibe kasvuga kaasub edasine erakapitalistliku sektori väljatõrjumine ja sotsialistliku sektori laiendamine kaubanduses.

*

Ainult kuus aastat on möödunud Rumeenia vabastamisest Nõukogude Armee poolt. Tõepoolest on saavutatud suuri edusamme selle lühikese aja jooksul.

Töötava rahva saavutuste eredaks demonstratsiooniks võitluses riigi majandusliku taastamise ja edasiarendamise eest oli Rumeenia Rahvavabariigi rahvamajandusnäitus Moskvas 1.—20. augustini 1950. aastal. Näitust külastas üle 200 000 inimese. Tõelise rõõmutundega vaatasid nõukogude inimesed näituse väljapanekuid, mis peegeldasid alles hiljuti imperialistlikest suurriikidest sõltuva ja nende poolt orjastatud ning mahajäänud maa majanduse võimsat tõusu ja õitsengut.

Näituse väljapanekud tõendasid veenvalt Nõukogude riigi suurt abi demokraatlikule Rumeeniale, abi, mis on otsustavaks tingimuseks Rumeenia edukaks arenguks teel sotsialismile. Rumeenia töörahvas ei unusta kunagi Nõukogude Liidu vennalikku, omakasupüüdmatut abi. «Sügav tänutunne meie vabastaja, Nõukogude Liidu vastu,» oli kirjutatud ühel näituse plakatil, «on sisenenud iga Rumeenia patrioodi teadvusse.»

Rumeenia Rahvavabariigi areng tõestab hiilgavalt, et sotsialismi ülesehitamine on võimalik ainult tiheda koostöö ja sõpruse tingimustes maailma esimese sotsialismimaa, NSV Liiduga.

Rumeenia demokraatiale võimsa toetuse osutamine Nõukogude riigi poolt kaitses Rumeeniat imperialistlike riikide

sõjalise interventsiooni eest ja kindlustas tema kui sõltumatu ja suveräänse riigi arengu.

Tiheda sõpruse ja koostöö suhted Nõukogude Liiduga soodustavad Rumeenia Rahvavabariigi rahvusvahelise olukorra tugevnemist. Rumeenia valitsus andis otsustava vastulöögi inglise-ameerika imperialistide püüetele segada end Rumeenia siseasjadesse ja purustas nende tugipunktid riigis. Valitsus võttis tarvitusele otsustavad abinõud salakuulajate ja provokaatorite vastu, keda saadetakse Rumeeniasse fašistliku Tito valitsuse poolt. Rumeenia rahvas võtab aktiivselt osa võimsast rahurindest, mida juhib Nõukogude Liit. Üle 10 miljoni inimese — peaaegu Rumeenia kogu täiskasvanud elanikkond — kirjutas alla Ülemaailmse Rahupooldajate Alalise Komitee Stokholmi üleskutsele aatomirelva keelamise kohta.

Võitlus rahu eest sõjasüütajate vastu muutus tõeliseks üldrahvalikuks liikumiseks. Võitlus rahu eest on lahutamatult seotud võitlusega parimate näitajate eest tööstuses ja põllumajanduses, Rumeenia Rahvavabariigi edasise kindlustamise ja õitsengu eest.

Rumeenia laialdased töörahvahulgad teavad väga hästi, et oma vabaduse, sõltumatuse ja majandusliku taassünni eest on nad esmajoones tänu võlgu rahu ja rahvaste sõpruse targale stalinlikule poliitikale. Järgides kindlalt suure Stalini õpetust saavutas rumeenia rahvas hiiglaslikke edusamme uue Rumeenia ülesehitamisel. Suure Stalini nimi innustab Rumeenia Rahvavabariigi töörahvast uutele edusammudele võitluses klassiteta, sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise eest.

JUHISEID NIMEDE HÄÄLDAMISEKS

(Sõnarõhk on tähistatud märgiga ' rõhutatava silbi ees)

Adjud — ad'zud
Aghires — agi'reš
Alamas — ala'maš
Alba-Iulia — 'alba 'juulia
Alexandria — aleks'andria
Anina — a'niina
Antonescu — anto'nesku
Arad — a'rad
Arges — ar'džeš
Astra Română — 'astra ro'mõõna
Azuga — a'zuuga

Bacau — ba'kau
Baia-Mare — 'baaja 'maare
Baicoi — 'baikoi
Bailesti — bai'lešti
Bâlcescu Nicolai — bõl'tsesku niko'lai
Bârlad —bõr'lad
Bârnesti — bõr'nešti
Bazna — 'bazna
Bicsad —bik'sad
Bihor-Curcubeta — bi'hor kurku-'beeta
Bistrita — 'bistritsa
Bodrog — bod'rog
Borsa — 'borša
Botosani — boto'šaani
Brad — brad
Braila — bra'iila
Brasov — bra'šov
Brazâ — bra'zõ
Brates — bra'teš
Bratianu — brati'aanu
Bufte — 'bufte
Buhus — bu'huš
Bumbesti-Jiu — bum'bešti 'žiiu
Buzau — bu'zau
Calane — ka'laanje
Calarasi — kala'raaši
Câmpia Turda — 'kõmpia 'turda
Câmpina — kõm'piina
Câmpulung — kõmpu'lung
Caracal — kara'kal
Caransebes — karanse'beš
Cara-su — 'kaara 'su
Carei-Mari — 'kaarei 'maari
Carol — ka'rol
Carpati Apuseni — kar'paatsi apu-'seeni
Cazane — ka'zaanje
Cernagora — tšerna'goora
Cernavoda — tšerna'vooda
Ciahlaul — tšahla'ul
Cianul-Mare — tša'nul 'maare
Ci-ceu — 'tši 'tšeu
Cisnadie — tšisna'dije
Cluj —kluž
Columbia — ko'lumbia
Comanesti — koma'nešti
Concordia — kon'kordia
Constanta — kon'stantsa
Copsa-Mica — 'kopša 'miika
Corabia — ko'raabia
Craiova — krai'oova
Crisane-Maramures — kri'šaanje maramu'reš
Criseni — kri'šeeni
Crisul-Alb — kri'šul 'alb
Crisul-Negru — kri'šul 'neegru
Cucuteni — kuku'teeni
Cugir — ku'džir
Cuza Alexandru — 'kuuza aleks-'andru

Dâmbovita — 'dõmbovitsa
Debrecen — 'debretsen
Dej — dež
Dermata — der'maata
Deva — 'deeva
Dolj — dolž
Domâna — do'mõõna
Dornesti — dor'nešti
Dorohoi — do'roohoi

Fagaras — faga'raš

Falticeni — falti'tšeeni
Ferentari — feren'taari
Friza-de-Jos — 'friiza de 'žos
Focsani — fok'šaani

Galat — ga'lats
Gheorghe Gheorghiu-Dej — ge'orge ge'orgiu 'dež
Gheorgheni — geor'geeni
Giurgiu — 'džurdžu
Golovita — 'goolovitsa
Gorj — gorž
Grivita — 'griivitsa
Groza Petru — 'grooza 'peetru

Halmei — 'halmei
Hârsova — hõr'šoova
Hunedoara — hune'doara
Husi — 'huuši
Hust — hust

Iacob-Dial — ja'kob 'djal
Iacobeni — jako'beeni
Ialomita — 'jaalomitsa
Ilfov — il'fov
Iscâr — is'kõr

Jimbolia — žim'boolia
Jiu — 'žiiu

Körös — 'köröš

Letia — 'letja
Livezeni — live'zeeni
Lom — lom
Lugoj — lu'gož
Lupeni — lu'peeni

Mândra — 'mõndra
Mangalia — man'gaalia
Maniu Iuliu — 'maaniu 'juuliu
Mârasesti — mõra'šešti
Medias — medi'aš
Midia — 'miidia
Miskolc — 'miškolts
Moldova — mol'doova
Moldovanul — moldova'nul
Morava — mo'raava
Moreni — mo'reeni
Muntenia — mun'teenia
Mures — mu'reš

Nadrag — nad'raag
Negoiu — ne'gooju
Nyiregyhaza — njiregjü'haaza

Odorhei — O'dorhei
Olt — olt
Oltenia — ol'teenia
Oltenita — 'oltenitsa
Omul — o'mul
Oradia — o'radja
Oravita — 'oravitsa
Otelul-Rosu — otse'lul 'roošu

Pascani — paš'kaani
Patris Ohar Gerald — pat'ris o'har dže'rald
Petresti — pet'rešti
Petrila — pet'riila
Petrosani — petro'šaani
Piatra-Niamt — 'pjatra 'njamts
Pietrosita — 'pjetrošitsa
Pietrosul — pjetro'šul
Pintelie Ilie — pin'teelie 'iilie
Pitesti — pi'tešti
Pleven — ple'veen
Ploesti — plo'ešti
Poiana Rusca — po'jaana 'ruska
Prahova — pra'hoova
Praid — 'praid
Puciosa — pu'tšoosa
Putna — 'putna

Radautâ — ra'dautsõ
Radescu — ra'desku
Râmnicul-Sarat — rõmni'kul sa'rat
Râmnicul-Vâlcia — rõmni'kul 'võltša
Razelm — ra'zelm
Reni — 'reeni
Resita — 'reešitsa
Rodna — 'rodna
Roita Vasile — 'roita va'siile
Roman — ro'man
Romano-Americana — ro'mõõno ameri'kaana
Rosiorii-de-Vede — roš'joorii de 'veede
Ruskita — 'ruskitsa

Saint-Germain — 'sään žer'mään
Salonta — sa'lonta
Salva — 'salva
Sârmâsel — sõrmõ'šel
Satu-Mare — 'saatu 'maare
Savulescu Traian — savu'lesku tra-'jan
Scaeni — ska'eeni
Scânteia — skõn'teeja

Schele — 'skeele
Sebes-Körös — 'šebeš 'kõrõš
Seret — se'ret
Severin — seve'rin
Sfântul-Gheorghe — sfõn'tul ge'orge
Sibiu — si'biiu
Sighet — si'get
Sighisoara — sigi'šoara
Silistra — si'listra
Sinaia — si'naaja
Sinoe — si'nooje
Slanic — sla'nik
Slatina — sla'tiina
Somes — 'someš
Somovit — somo'vit
Szczecin — 'štšetsin
Szeged — 'seged
Stiaua Română — 'stjaua ro'mõõna
Streiu — 'streiju
Suciava — su'tšaava
Sulina — su'liina

Zalau — za'lau
Zârnesti — zõr'nešti
Zimnicia — zim'nitša
Zlatna — 'zlatna
Zmeica — 'zmeika

Talmaciu — talma'tšiiu
Târgoviste — tõrgo'vište
Târgu-Jiu — 'tõrgu 'žiiu
Târgu-Mures — 'tõrgu mu'reš
Târnaveni — tõrna'venji
Tatar-Bunarâ — ta'tar bu'naarõ
Tatarescu — tata'resku
Tecuci — te'kuutši
Teius — tei'juš
Teleorman — teleor'man
Teliajen — telija'žen
Timis — ti'miš
Timisoara — timi'šoara
Timpuri Noi — tim'purji 'noi
Tisza — 'tissa
Triest — tri'est
Trotus — tro'tuš
Tulcia — 'tultša
Tur — tur
Turda — 'turda
Turnu-Magurele — 'turnu magu-'reele
Turnu-Severin — 'turnu seve'rin

Uioara — uijo'aara
Uniria — u'nirja
Urziceni — urzi'tšeeni

Vâlcia — 'võltša
Valia Jiului — 'vaalja 'žjuului
Vascau — vaš'kau
Vaslui — vas'lui
Vedia — 'veedja
Videle — vi'deele
Vidin — vi'din
Visau — vi'šau
Visaul-de-Sus — viša'ul de 'sus
Vladimirescu Tudor — vladimi-'resku tu'dor
Vulcane — vul'kaane

SISUKORD

Sissejuhatus 3
Üldandmed 5
Looduslikud tingimused 7
Lühike ajalooline ülevaade 22
Riiklik kord 39
Rahvastik 46
Linnad 49
Majandus 53
Tööstus 58
Transport 70
Põllumajandus 71
Rahandus 75
Kaubandus 78
Juhiseid nimede hääldamiseks 83

Vastutav toimetaja B. Betlem

Tehniline toimetaja E. Ridala

Korrektorid E. Leibak ja
V. Noorkõiv

Ladumisele antud 30. VI 1951.
Trükkimisele antud 19. XI 1951.
Trükiarv 4000. Paber 54:84, 1/16.
Trükipognaid 5,5. Formaadile 60:92
kohaldatud trükipoognaid 4,51.
Arvutuspoognaid 5,15. MB-16174.
Tellimise nr. 2170.
Trükikoda „Ühiselu". Tallinn,
Pikk tn. 40/42.

На эстонском языке.

Hind rbl. 2.10.

TR.

Rbl. 2.10

A
19234
18167

TÜ RAAMATUKOGU
1 0300 00443559 2